

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

Матеріали

I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з
міжнародною участю
(10 грудня 2019 року)

Рада молодих учених
Бердянського державного педагогічного університету

Бердянськ, 2019

УДК 378:001. (063)

П 06

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова конференції - Богданов Ігор Тимофійович, доктор педагогічних наук, професор, ректор Бердянського державного педагогічного університету

Співголови:

Ліпич Вікторія Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи Бердянського державного педагогічного університету;

Нікішина Тетяна Ігорівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови і славістики Бердянського державного педагогічного університету, голова Ради молодих учених БДПУ

Організатори конференції:

Онищенко Сергій Вікторович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Бердянського державного педагогічного університету, голова Ради молодих учених факультету ФМКТО БДПУ;

Єфименко Юрій Олександрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Бердянського державного педагогічного університету,

Денисова Анжеліка Сергіївна, провідний фахівець Бердянського державного педагогічного університету

П-06 Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю (10 грудня 2019 року) : збірник тез. – Бердянськ : БДПУ, 2019. – 110 с.

До збірника увійшли матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю "Інноваційні процеси в науці та освіті". Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, пошукувачів, викладачів, студентів

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несе автор.

© Бердянський державний педагогічний університет, 2019
© Автори статей, 2019

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

ЗМІСТ

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ. ЕКОЛОГІЯ.

Гришко С.В., Мирошниченко Л.В. Землі водного фонду Гуляйпільського району в системі місцевої екологічної мережі	6
Гуцол А.І. Аналіз причин всихання хвойних насаджень Східного Поділля	9
Ковка Н.С. Екологічна мережа в контексті стратегії збалансованого розвитку регіону . . .	12
Кравченко Б.М. Деякі аспекти природоохоронного законодавства України	15
Кравчук Т.Ю. Щодо інституційного забезпечення розвитку землекористування водоохоронних зон і прибережних смуг в Україні	17
Логінова С.О. Значення результатів стаціонарного нагляду в осередках масового розмноження стовбурових шкідників	19
Петруша Ю.Ю., Загородня Ю.С. Екологічні проблеми застосування протижелезних засобів на шляхах України	22
Савицький П.В. Особливості впливу дубових насаджень на процеси ерозії	24
Савицький П.В. Порівняння твірних поверхонь дуба червоного та дуба звичайного в межах Житомирського лісового господарства.	26
Юсипенко О.М. Використання ринкових механізмів у модернізації рекреаційної інфраструктури міст	28

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКА

Гонтова Є.І. Аналіз рівня економічної безпеки регіону	30
Громакова В.О. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства	33
Лі Янань, Небава М.І. Проблеми та перешкоди у становленні та розвитку державно-приватного партнерства в Україні	36
Луцишина Г.С., Откаленко О.М. Особливості обліку розрахунків із стипендіатами.	39
Масалига Я.О., Саєнко О.Р.	

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

Нормативно-правове регулювання обліку розрахунків з бюджетом за податком на додану вартість	42
Чугунов І.Я., Коваленко Д.В.	
Бюджетні видатки як інструмент соціально-економічного розвитку країни .	44
Шестопалов В.І., Кривуля П. В.	
Проблематика інтерпретації показників на прикладі експертизи формули розрахунку остаточної ціни контракту	47

ІСТОРИЧНІ ТА ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Веремеева М.В.	
Поширені форми офіційного відпочинку радянської студентської молоді 60-80 рр. ХХ ст.	50
Хім'як Х.Б., Шукалович А.М.	
Гетьман Іван Мазепа: покарання «по-московськи»	53

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ

Shersniova Tatiana Viktorovna	
Ways to Overcome Difficulties in Pedagogical Communication With Modern Students	56
Байцар М.І.	
Використання медіатехнологій у мовленнєвому розвитку дошкільників	59
Буянов П.Г.	
Освіта дорослих як ефективний інструмент розвитку суспільства	62
Зимівець Н.В., Аноприкова О.В.	
Збагачення словникового запасу дітей із загальним недорозвитком мовлення її рівня	65
Зимівець Н.В., Бовсуновська А.Ю.	
Загальний недорозвиток мовлення та його вплив на психічний розвиток дітей дошкільного віку	68
Зимівець Н.В., Бовсуновська А.Ю.	
Напрями корекційної роботи з дошкільниками із загальним недорозвитком мовлення	71
Подворна Л.А.	
Сучасні педагогічні підходи до навчання	74
Ралько О.В.	
Громадянсько-патріотичне виховання та соціалізація особистості	77

**І Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Войтків Г.В.	
Інформаційно-комунікаційні та цифрові технології на уроках фізики	80
Готра Н.Л.	
Інформаційно-комунікаційні технології як невід'ємна складова сучасної освіти	83
Сергатий В.В.	
Комп'ютерні інформаційні системи	86

ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ

Друзь В.А., Лукавенко О.В.	
Аналіз змісту оздоровчих програм для жінок 30 – 35 років	88
Путятіна Г.М., Овчаренко Д.А.	
Характеристика багаторічної системи підготовки спортивних гімнастів	91
Раковець К.В., Давидюк Г.М.	
Харчування сучасної молоді	93

ФІЛОЛОГІЯ І ЖУРНАЛІСТИКА

Білоконь О.С.	
Особливості евфемізмів, що вживаються для позначення людських недоліків	96
Гричаник Н.І., Амельченко О.	
Феномен екзистенціалізму в світовій літературі	98
Коваль Т.А.	
Інноваційні види диктантів на заняттях української мови як засіб підвищення писемної грамотності студентів	101
Назімова К.А.	
Роман Тетяни Белімової «Вільний світ»: імагологічний вимір	103

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Дяденчук А.Ф., Удовиченко К.О., Тригуб М.С.	
Технологічний маршрут виготовлення електродів суперконденсаторів на основі аморфного вуглецю	106
Осипов І.М., Сисоліна І.П.	
Обґрунтування раціональної кількості комірок висівного диска пневмомеханічних висівних апаратів вакуумного типу	109

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ. ЕКОЛОГІЯ.

**ЗЕМЛІ ВОДНОГО ФОНДУ ГУЛЯЙПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ В СИСТЕМІ
МІСЦЕВОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ**

Гришко Світлана Вікторівна

кандидат географічних наук, доцент

(Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького)

Мирошніченко Лариса Володимирівна

студентка магістратури спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія)
(Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького)

Головним резервом для формування екологічної мережі виступають землі водного фонду. Законодавчо в Україні виділені такі категорії земель водного фонду [2]: 1) водоохоронні зони; 2) прибережні захисні смуги; 3) берегові смуги; 4) смуги відведення; 5) зони санітарної охорони. Для них встановлений відповідний нормативно-правовий статус і введені обмеження щодо господарського використання. Разом з тим на даний час землі водного фонду на місцевості (в природі) не виділені, і їх використання практично не регламентоване. Виділення земель водного фонду в природі та їх картографування на планах землекористування потребує відповідного фінансування, проектування та інших організаційно-господарських заходів. Потрібна спеціальна програма таких робіт.

Водоохоронні зони встановлюються для всіх водних об'єктів – вздовж обох берегів річок, вздовж узбереж морів і лиманів, навколо озер і водосховищ. Їх межі визначають спеціальним земельним проектуванням, але в будь-якому випадку водоохоронні зони включають заплавні землі, а для малих річок – і нижні тераси. У водоохоронних зонах дозволена регульована господарська діяльність, у складі якої заборонено: 1) використання стійких та сильнодіючих пестицидів; 2) організація кладовищ, захоронень падіжної худоби, звалищ, полів фільтрації; 3) скидання неочищених стічних вод. За погодженням природоохоронних органів, в окремих випадках може дозволятися розробка піску і гравію на сухих ділянках заплави.

Прибережні захисні смуги виділяють у складі водоохоронних зон. Їх встановлюють вздовж обох берегів річок, навколо водойм, на островах вздовж лінії урізу води (період межені) такою шириною: 1) для малих річок та струмків, також ставків площею менше 3 га – 25 м; 2) для середніх річок, водосховищ і ставків площею від 3 га і більше – 50 м; 3) для великих річок, водосховищ і озер – 100 м.

Якщо крутизна схилів, прилеглих до водних об'єктів, перевищує 3°, то мінімальна ширина прибережних захисних смуг подвоюється. В межах населених пунктів прибережні захисні смуги встановлюють з врахуванням існуючого

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

розселення та присадибних земель. Межі водоохоронних зон встановлюються на основі спеціального земельного проектування.

Прибережні захисні смуги являють собою природоохоронні території, на яких встановлюють режими обмеженої господарської діяльності. Зокрема, на них заборонено:

- розорювання земель (крім підготовки ґрунту під залуження та заліснення), садівництво й городництво;
- зберігання та застосування пестицидів і добрив;
- організація літніх таборів для худоби;
- будівництво будь-яких споруд, у т.ч. дач і баз відпочинку (крім гідротехнічних і лінійних споруд);
- миття та обслуговування транспортних засобів;
- організація звалищ, гноєсховищ, захоронення падижної худоби, розміщення кладовищ, полів фільтрації, накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва.

До водного фонду Гуляйпільського району відносяться річки, озера, ставки, водосховища, землі водного фонду, підземні води. Водні об'єкти розподіляються на об'єкти загальнодержавного і місцевого значення.

Відповідно до ст. 79 Водного кодексу України [1] залежно від водозбірної площі басейну річки поділяються на великі, середні та малі. До великих належать річки, які розташовані у кількох географічних зонах і мають площу водозбору понад 50 тис. км². До середніх належать річки, які мають площу водозбору від 2 до 50 тис. км². До малих – річки з площею водозбору до 2 тис. км².

На території Гуляйпільського району протікає 5 річок, з них 1 середня (р. Гайчур) та 4 малих (рр. Верхня Терса, Янчур, Жеребець, Солона), які відносяться до річок Придніпров'я [4]. Великі річки на території Гуляйпільського району відсутні (рис. 1) [3]. В межах Гуляйпільського району розташовано 1 водосховище – Любимівське, загальний об'єм якого становить 1,08 млн. м³ води. Площа водосховища 37,4 га.

Рис. 1. Карта-схема водних об'єктів Гуляйпільського району [3]

Враховуючи той факт, що Запорізька область є однією з найбільш трансформованих і освоєних областей України, а Гуляйпільський район є її адміністративною складовою, необхідне формування комплексу територій, що сформує її екомережу. Землі водного фонду району повинні бути обов'язково включені в систему місцевої, а потім і регіональної екомережі. Основними екологічними коридорами є річкові долини як найбільш збережені природні комплекси.

Список використаних джерел

1. Водний кодекс України: Закон України від 06 червня 1995 р. № 214/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24. Ст. 79.
2. Земельний кодекс України: Закон України від 18 грудня 1990 р. № 2768-III. Відомості Верховної Ради України. 1990. № 10. Ст. 58-64.
3. Місцева схема формування екологічної мережі Гуляйпільського району Запорізької області / під ред. В.П. Воровка. Мелітополь : ПП «Центр екологічного управління», 2018. 148 с.

Фізична географія Запорізької області: хрестоматія / відп. ред. Л.М. Даценко. Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. 200 с.

АНАЛІЗ ПРИЧИН ВСИХАННЯ ХВОЙНИХ НАСАДЖЕНЬ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

Гуцол Аліна Іванівна

Аспірант 3-го року навчання

(Вінницький національний аграрний університет)

Останніми роками для Східного Поділля стає характерним різке зменшення площ хвойних лісів через їх повсюдне всихання. Основними причинами цього є ряд екологічних чинників, зокрема кліматичні зміни, клімат з помірно-континентального змінюється на континентальний. Підвищення температури, знижує рівень ґрунтових вод. Такі погодні умови сприятливі для розмноження шкідників та хвороб.

Вивчення особливостей пошкоджень шкідниками хвойних порід, динаміки їх чисельності та поширення видів були висвітлені у ряді наукових публікацій таких вчених В.Л. Мешкова, М.М. Падій, М.Н. Римский-Корсаков, П.А. Гайченя, Е.Г. Мозолевская. Проте дослідження даних науковців стосувалися перш за все комплексного вивчення особливостей розвитку та розмноження шкідників хвойних порід без урахування сучасних еколого-кліматичних особливостей, що здійснили на них свій характерний вплив.

Однією з причин всихання є потепління клімату, що викликає не відповідності умов середовища оптимальним для зростання ялини. За останні роки клімат в Україні з помірно-континентального все більше стає континентальним. Через це підвищується температура повітря, спекотним і посушливим стає літо. Деревя з поверхневою кореневою системою, такі як ялина, не отримують необхідну кількість вологи, починають всихати. Високий температурний режим стає причиною різкого збільшення випаровування з листової поверхні дерев, які не готові до високої температур [3]. З потеплінням дерева починають усихати, оскільки слабне коренева система, йде зараження фітохворобами, дерева стають не стійкими до механічних чинників (вітрів, буревіїв, снігопадів тощо). Високий температурний режим веде до різкого збільшення транспірації дерев, які не готові до цього [1].

Останніми роками спостерігається різкий контраст змін пір року: закінчення зими і настання літа, весни практично не буває. За таких умов, зазвичай, шкідник який раніше вилітає, добре себе почуває, менше хворіє, дає хорошу плодючість. Наприклад, до зміни клімату самець верхівкового короїда запліднював до 8-12 самок, кожна з яких відкладала 60-80 яєць, потім ці 60 шкідників ще раз давали потомство. На теперішній час в умовах подовженого літа, ситуація змінилась. За словами деяких дослідників, короїди тепер у нас плодять нащадків вже по три, а то і по п'ять разів за теплу пору року [3].

На початок 2018 року площа державних лісів Вінниччини, охоплених всиханням, сумарно становила майже чотири з половиною тисячі гектарів.

Візуально, це трохи менше половини обласного центру. За півроку, що минули, мертва зона стала ще більшою, і її площа постійно розширюється. Всихають такі цінні породи як дуб, ясен, граб, але найбільше – хвойні: ялина, сосна. Дереву знищують хвороби і шкідники, зокрема, короїд верхівковий, короїд-типограф. На ослабленому дереві починає рости опеньок, коренева губка, які ще більше його ослаблюють. Згодом на хворому стовбурі поселяються шкідники, які дерево остаточно знищують. Найпоширенішим з шкідників є короїд типограф, який пошкоджує життєво важливі тканини дерев, деревину по якій транспортується з низу вверху вода, і луб, де зверху вниз рухаються поживні речовини. Якщо жуки-короїди заселили весь периметр стовбура, то всихання дерева відбувається за 1-2 тижні. При невеликій кількості даного шкідника на ялині може відбутись зараження дерева грибковою інфекцією. Саме так розповсюджується голландська хвороба в'язь та мікоз сосни звичайної. Значний обсяг усихання в ялинових лісостанах, наявність у них постійних вогнищ корневих гнилей стали причиною формування осередків масового розмноження стовбурових шкідників, найнебезпечнішим з яких є короїд-типограф – *Ips tyrographus*. Цей ксилофаг є типовим вторинним шкідником ялини, рідше сосни, смереки і модрини. Він, за сприятливих умов розвитку може швидко нарощувати чисельність. Крім основного покоління, яке розвивається у червні-липні, короїд розвиває ще одне сестринське покоління, що у разі збільшує його чисельність, а цим самим і збільшується ступінь ураження ялини даним шкідником, а також прискорює швидкість загибелі дерев.

На Вінниччині всихання ялини європейської від короїда-типографа сьогодні сягає близько 1 тисячі гектарів. Це майже 40 % від усіх дорослих ялинових насаджень. Спостерігається і всихання сосни звичайної, близько 100 гектарів. Причому, ці патологічні процеси відбуваються не тільки в лісі, а і в парках, скверах, зелених насадженнях населених пунктів [3].

Хвоя у кроні ураженого дерева змінює забарвлення із зеленого на жовто-зелене, однак не опадає з гілок. На всихаючих деревах поселяються стовбурові шкідники, зокрема представники родини вусачі. Личинки нематод проникають у лялечки вусачів весною, а при утворенні молодих жуків залишаються в них. При додатковому живленні молоді вусачі обгризають кору на гілках і стовбурах живих дерев, що сприяє поселенню нематод на ялині. Заселення дерев нематодами може також відбуватися при відкладанні яєць самками вусачів. Але, на думку фахівців, нематоди не можуть бути першопричиною всихання ялини та дерев інших порід [2].

Всихання хвойних насаджень – це глобальний процес. Зупинити його неможливо, можливо лише мінімізувати втрати. Для того щоб призупинити процес всихання хвойних насаджень потрібно впроваджувати такі заходи як: санітарні рубки – вилучення заселених дерев незабаром після їхнього заселення і до вильоту нового покоління жуків; максимально обмежити культивування ялини передусім на тих ділянках, де вона росла в попередньому поколінні; організувати

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

постійне стеження (моніторинг) за санітарним станом ялинових лісів, накопичення та узагальнення інформації на рівні лісництв і лісгоспів та передавання її до вищестоящих організацій для прийняття рішень; застосовувати феромонні та інших біологічні і хімічні методи боротьби зі шкідниками і хворобами ялини; вирубання свіжозаселених дерев у випадку виявлення зміни кольору хвої, тирси, відламаних гілок із ознаками заселення тощо з негайним вивезенням деревини і подрібнення лісосічних залишків; негайне вивезення деревини або її корування, захист інсектицидами.

Список використаної літератури

1. Бабич Т. Порятунком від екологічної катастрофи є оздоровлення ялинників. Лісовий і мисливський журнал. 2005. №5. с.10-11.
2. Крамарець В., Гриник Г. Всихання та пошкодження ялинових лісостанів. Лісовий і мисливський журнал. 2009. №3. с.10-11.
3. URL: <https://vezha.vn.ua/vsyhannya-legen-krayiny-chomu-masovogynut-ukrayinski-lisy-ta-yak-yih-vryatuvaty-grafika/>

ЕКОЛОГІЧНА МЕРЕЖА В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЇ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Ковка Наталія Сергіївна

Аспірант 4-го року навчання

(Вінницький національний аграрний університет)

Для збереження цінних екосистем, видів, типів ландшафтів при раціональному використанні природних ресурсів у багатьох регіонах Європи створюються екологічні мережі. При проектуванні і створенні екологічних мереж враховуються транскордонні елементи екомережі з виділенням ключових території природного об'єкта.

Проблема збереження біорізноманіття широко висвітлювалася у працях вітчизняних науковців, О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак, В. Фесюк, М. Федонюк, В. Федонюк, І. Мороз,

Ю.В. Овчинникова та багатьох інших. Хоча до цього часу питання ефективного управління процесом формування національної екологічної мережі залишається недослідженим.

Національна екологічна мережа являє собою систему природно-територіальних комплексів зі спеціальними режимами охорони і використання. Її пропонується створити з зон ядра, екологічних коридорів і охоронних зон, які включають окремі функціонально взаємопов'язані між собою природно-заповідні фонди (ПЗФ) і природні території, що підлягають спеціальній охороні. Зони ядра забезпечують збереження всієї різноманітності ландшафтів і екологічних систем, місць проживання та зростання видів тварин і рослин. Коридори екологічної мережі створюють можливості для поширення і міграції видів рослин і тварин. Охоронні зони захищають найважливіші екологічні системи від потенційних ризиків. Схеми коридорів і режими екологічної мережі вже узгоджені з органами районного і місцевого управління. Крім того, в рамках екологічної мережі виділені місця зростання рідкісних і тих які перебувають під загрозою зникнення рослин, житла видів тварин, а також типові рідкісні біотопи.

Згідно з чинним законодавством України, екологічна мережа - є єдиною територіальною системою, що створена з метою поліпшення умов для формування та відновлення навколишнього середовища, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць проживання та зростання цінних видів рослинного та тваринного, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів ПЗФ, а також тих територій, що мають особливу цінність для охорони довкілля та відповідно до законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні.

Спеціальної охороні підлягають зони відпочинку і курорти, водоохоронні зони, прибережні смуги річок і водойм, водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні та оздоровчі ліси. Під таким типом охорони знаходяться типові рідкісні

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

природні ландшафти і біотопи, верхові болота, місця проживання диких тварин і зростання дикорослих рослин, внесених до Червоної книги, а також природні території, що мають значення для розмноження, нагулу, зимівлі або міграції диких тварин [1].

Географічне положення території Східне Поділля, неоднорідність його рельєфу, гідрографічної мережі, ґрунтового покриву, зонально-кліматичних, едафічних та інших екологічних чинників обумовлюють велике ландшафтно-біотичне різноманіття Східного Поділля [3]. Для збереження досліджуваного регіону необхідно сформувати таку екологічну мережу, яка б відповідала вимогам Пан-Європейської мережі, яка була започаткована в Нідерландах і зараз набуває значного розвитку. Загальна Європейська мережа є основним напрямом реалізації стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, яка націлена на інтеграцію територій, що охороняються, і тих, де зберігається природна рослинність у різних країнах Європи, в єдину систему, яка забезпечує функціонування, збереження і відтворення всього біорізноманіття.

Для Східного Поділля слід виокремити такі етапи розбудови й ефективного функціонування регіональної екомережі як частини національної і європейської:

- 1) дослідження природних умов, ресурсів та особливостей регіону, стану екосистем, біотопів (оселищ) і ландшафтів;
- 2) аналіз репрезентативності природно-заповідної мережі регіону;
- 3) створення спільних транскордонних елементів екологічної мережі у межах сполучних територій;
- 4) складання реєстру об'єктів природної, історико-культурної спадщини як перспективних ключових територій, створення бази даних для регіональної екомережі;
- 5) розробка проекту (схеми) перспективної регіональної екологічної мережі, яка враховує ступінь трансформації природних ландшафтів, у т.ч. селітебних ландшафтних комплексів, з метою збереження біорізноманіття урбоекосистем;
- 6) визначення ключових територій національного, регіонального і локального рівнів, які виконуватимуть роль біоцентрів, локальних і регіональних сполучних територій, екостабілізуючих зон, екостабілізуючих пауз, зон можливих конфліктів транспортної мережі та регіональної екомережі;
- 7) посилення охорони природних екосистем біоцентрів завдяки оптимізації природно-заповідної мережі регіону;
- 8) визначення та обстеження буферних зон і відновлювальних територій;
- 9) визначення ризиків для збереження ландшафтно-біотичного різноманіття від екологічно небезпечних об'єктів, які перешкоджають ефективному функціонуванню регіональної екомережі, та вжиття комплексу заходів з нейтралізації їх впливу;
- 11) розробка програми реалізації та ефективного функціонування регіональної екомережі до 2020 р. згідно із стратегією збалансованого розвитку досліджуваного регіону; з національним проектом змін до 2030 р., відповідно до якого площа земель регіональної екологічної мережі мережі до 2020 р. має становити 41,68% (наразі - 37,81%), 2023 р. - 50, 2030 р. - 60% (2/3 земель регіону має бути у природному стані - оптимальний варіант за Ю. Одумом). Площа ПЗФ Східного Поділля має становити: у 2020 р. - 10,4%, 2030 р. -

12-15% (на 1.01.2018 р. природно-заповідний фонд регіону налічував 420 об'єктів загальною площею 59797,0 га, або 2,25% від загальної площі його території). Кількість об'єктів вищої категорії природно-заповідного фонду має налічувати 10 одиниць., що становитиме 7% від загальної площі території регіону, наразі - 5 одиниць [2].

Таким чином, нині охороні підлягають не окремі види і розрізнені ділянки природних територій, а й цілісні функціональні комплекси. Саме на такому підході базується концепція створення екологічної мережі. Вона є інтегральною в організації збереження біотичного і ландшафтного різноманіття, яка поєднує в собі всі попередні системи охорони природи, пов'язує природоохоронну діяльність з різними секторами народного господарства (аграрним, транспортним, лісовим, туристичним) і є основним елементом стратегії сталого розвитку.

Список використаної літератури

1. Екологічна мережа України: сучасний стан та перспективи розвитку.// В. Фесюк, М. Федонюк, В. Федонюк, І. Мороз. Рациональне природокористування і охорона природи. Наукові записки. №2. 2012. – С.- 160-164.
2. Мудрак Г.В. Функціонування регіональної екомережі Східного Поділля.// Г.В. Мудрак. AGROECOLOGICAL JOURNAL №. 3 – 2018. - С. - 27-33.
3. Мудрак О.В. Оцінка репрезентативності екологічної мережі Східного Поділля: теорія і практика.// О.В. Мудрак, Овчинникова Ю.В., Г.В. Мудрак, Ж.А. Кавун. Соціально-економічні проблеми сталого розвитку. Екологічна освіта, виховання і культура. Регіональна екополітика, екологічні проблеми м. Вінниці та Поділля. Секція №7. 2018. – с. 252.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРИРОДООХОРОННОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Кравченко Богдан Миколайович

Кандидат юридичних наук, доцент

(Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління)

Сучасні природоохоронні нормативно-правові акти мають бути міцним підґрунтям регулювання не тільки відносин щодо охорони та використання водних ресурсів, а й запобігання шкідливій дії вод, покращення їх якісних показників. Досягти зазначеного можна за умови прийняття нових нормативно-правових актів у галузі метрології та стандартизації, які нині здебільшого діють ще з радянських часів. Значним позитивом на сьогодні є підготовка Інститутом стандартизації останньої редакції державного стандарту на фасовану воду. Запровадження його допоможе чіткіше визначати якість води.

В Україні якість води визначається за 26 показниками ГОСТу 1984 року, у той час як в Євросоюзі користуються 66 показниками. Своєю чергою, Всесвітня організація охорони здоров'я пропонує дотримуватися 200 вимог, мотивуючи це тим, що 80% хвороб людини пов'язані із вживанням неякісної води, до складу якої можуть входити речовини, що викликають токсичні ефекти, мутагенні та канцерогенні.[1]

У нашій державі стандартизацію і нормування щодо використання вод і відтворення водних ресурсів здійснюють з метою забезпечення екологічної та санітарно-гігієнічної безпеки вод шляхом встановлення комплексу взаємопов'язаних нормативних документів, які визначають взаємопогоджені вимоги до об'єктів, що підлягають стандартизації і нормуванню.

Підвищення якості поверхневих і підземних вод згідно з проектом Стратегії національної екологічної політики на період до 2020 року передбачається здійснювати шляхом:

- підвищення якості води на засадах басейнового й інтегрованого управління водними ресурсами та задоволення потреб населення у високоякісній питній воді;
- значного підвищення ефективності виконання комплексних програм з упровадження нових технологій у промисловості, енергетиці, будівництві, сільському господарстві та на транспорті;
- підвищення ефективності технологій очищення виробничих стічних вод та утилізації їх осадів, зменшення скидів у водойми висококонцентрованих стічних вод через систему централізованої каналізації;
- зниження рівня забруднення водних ресурсів унаслідок використання мінеральних добрив, синтетичних миючих засобів, нафтопродуктів і хімічних засобів захисту рослин;
- подолання кризового стану системи водопровідно-каналізаційного господарства та підвищення ефективності комунальних очисних споруд;

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

- забезпечення своєчасного проведення відповідних заходів під час аварій на об'єктах водної інфраструктури та перебоїв з водопостачанням;

- удосконалення контролю та спостереження за цілісністю розподільної мережі, зменшення витрат води у таких мережах.

Доповнюючи зазначене вище, на наш погляд, доречно законодавчо закріпити: запровадження системи знезараження питної води шляхом впровадження новітніх технологій очищення діоксином хлору, а не шкідливим хлоруванням; зобов'язаності усіх підприємств-водокористувачів перейти на європейський рівень очищення промислових стоків і викидів; припинення забудови берегів та створення паркових зон уздовж і біля водних об'єктів великих міст України.

Чинним законодавством водогосподарським організаціям надано право контролю за охороною, раціональним використанням та відтворенням водних ресурсів, який вони здійснюють разом із органами охорони природи, представниками прокуратури, органами державних податкових адміністрацій. На цьому ми зупинимось нижче. На жаль, як свідчать результати перевірок, порушень водоохоронного законодавства ще досить багато.[2]

Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону довкілля є комплексним міжгалузевим інститутом екологічного права України, яка настає за вчинення екологічного порушення, яке може стосуватись як довкілля загалом, так і окремого природного об'єкта, зокрема водного.

Водночас, екологічне право не є сталою наукою, а має постійно змінюватися, чутливо реагуючи на зміну навколишнього середовища, реалій сьогодення та нових викликів.

Перелік літератури:

1. Прокопенко О. А без води. / О.Прокопенко // Урядовий кур'єр. 2007. № 192. С.9.

2. Природоресурсне право: навч. посіб./ за ред..1.1. Каракаша. К.: Істина, 2005. 376 с.

**ЩОДО ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ВОДООХОРОННИХ ЗОН І ПРИБЕРЕЖНИХ СМУГ В
УКРАЇНІ**

Кравчук Тетяна Юріївна

(аспірант Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління)

Однією із найважливіших передумов збереження та примноження водних ресурсів в сучасних умовах стає формування водоохоронних обмежень у використанні земель – водоохоронних зон, прибережних захисних смуг, пляжних зон, смуг відведення та берегових смуг водних шляхів, які покликані створити режим використання прибережних територій, що попереджуватиме їх забруднення, засмічення і вичерпання, знищення навколоводних рослин і тварин, а також зменшення коливань стоку. В той же час, інформація про водоохоронні обмеження у використанні земель у Державному земельному кадастрі у даний час практично відсутня, що створює широке поле для непорозумінь та зловживань при розпорядженні прибережними землями та призводить до інтенсивної деградації акваторичних екосистем. Незареєстровані належним чином водоохоронні обмеження у використанні земель можна вважати юридично нікчемними, що дозволяє здійснювати безконтрольну приватизацію та забудову прибережних територій, розміщувати в їх межах джерела забруднення та засмічення вод,

Ефективність публічного управління у сфері встановлення і використання прибережних захисних смуг безпосередньо залежить від правильного теоретичного розуміння об'єкта. Законодавчо закріплений у ст. 1 Водного кодексу України (далі – ВКУ) [1] зміст прибережної захисної смуги, на перший погляд, досить повний і точний. Вона регламентована як “частина водоохоронної зони відповідної ширини вздовж річки, моря, навколо водойм, на якій встановлено більш суворий режим господарської діяльності, ніж на решті території водоохоронної зони”.

Зауважимо, що в порівнянні з прибережними захисними смугами, водоохоронні зони мають визначену законодавством систему замовників щодо розробки проектів встановлення їх меж, яка складається з фізичних та юридичних осіб (ч. 2 п. 5 Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку визначення розмірів і меж водоохоронних зон та режиму ведення господарської діяльності в них” [2]).

Досить важливим аспектом у дослідженні обраної проблематики є з'ясування мети встановлення прибережних захисних смуг. Підкреслимо, що в законодавстві України вона регламентується подібним чином положеннями двох кодифікованих нормативно-правових актів. Згідно з ч. 1 ст. 60 ЗКУ вздовж річок, морів і навколо озер, водосховищ та інших водойм з метою охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення та збереження їх водності встановлюються прибережні захисні смуги; відповідно до ч. 1 ст. 88 ВКУ з метою

охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення та збереження їх водності вздовж річок, морів і навколо озер, водосховищ та інших водойм в межах водоохоронних зон виділяються земельні ділянки під прибережні захисні смуги. Наведені вище положення свідчать, що законодавець ВКУ знову привертає увагу до приналежності прибережних захисних смуг до водоохоронних зон та підтверджує актуальність удосконалення теоретичного визначення останніх.[3]

Невід'ємним завданням публічного управління, в тому числі в Україні, є забезпечення населення та галузей економіки якісними водними ресурсами у необхідних обсягах та нормативної якості. У цьому контексті роль прибережних захисних смуг важко переоцінити. Їх встановлення і використання регламентовані низкою нормативно-правових джерел, що визначають напрями державної водної політики та механізм їх практичної реалізації. Проте, на жаль, необхідно констатувати, що в Україні якість політико-правового регулювання публічного управління прибережними захисними смугами значно знижена за рахунок чисельних правових прогалин, які потребують термінового усунення. Перспективами подальших досліджень щодо окресленої тематики є аналіз політико-правових засад публічного управління прибережними захисними смугами в Україні у контексті євроінтеграційної політики.

Перелік літератури:

1.Водний кодекс України: Закон України від 6.06.1995 р. № 213/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24. Ст. 189

2.Про затвердження Порядку визначення розмірів і меж водоохоронних зон та режиму ведення господарської діяльності в них : Постанова Кабінету Міністрів України від Державне будівництво. – № 2/2018

3.Рябець К.А. Політико-правова складова публічного управління у сфері запобігання шкідливій дії вод під час формування повеней і паводків / К.А. Рябець // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президенті України. – 2018. - Вип.2. – С.11-23.

ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СТАЦІОНАРНОГО НАГЛЯДУ В ОСЕРЕДКАХ МАСОВОГО РОЗМНОЖЕННЯ СТОVBУРОВИХ ШКІДНИКІВ

Логінова Світлана Олександрівна

аспірантка кафедри екології та охорони навколишнього середовища
(Вінницький національний аграрний університет)

Як показує аналіз таксаційних характеристик соснових і ялинових насаджень, що загинули від дії стовбурових шкідників, пройдених санітарними рубаннями суцільними, найбільше пошкоджуються високобонітетні насадження віком 60-120 років, що зростали в свіжих умовах (B2, C2). Тому результати стаціонарного нагляду мають дати нам реальну картину особливостей поширення, розмноження, розселення найнебезпечніших представників родини короїдів.

Стаціонарний нагляд з елементами детального проводився шляхом ентомологічного аналізу модельних дерев та підрахунків якісних та кількісних показників стану популяції стовбурових шкідників. Кількісний аналіз показників стану популяції (щільність поселення, енергія розмноження) проводився шляхом закладання палет розмірами 20X50 см з наступним перерахунком результатів на 1 дм² для аналізу стану якісних показників (кількість молодого покоління).

Всього проаналізовано 40 модельних дерев. Відібрані для ентомологічного аналізу дерева сосни звичайної відносились до V категорії стану. Відбір модельних дерев проводився в хвойних насадженнях (після попереднього моніторингу території та фіксації осередків за допомогою технологій GPS), які відносяться до III класу біологічної стійкості й потребують проведення санітарного рубання суцільного.

При огляді модельних дерев з початковою стадією всихання в зоні пожовтіння хвої виявлено маточні і личинкові ходи стовбурових шкідників родини короїдів (на ялині – *Ips typographus*; на сосні – *Ips acuminatus*, *Ips sexdentatus*, *Blastophagus minor*), що характеризуються високою щільністю заселення. Так, при закладці палет площею 1дм² на стовбурах дерев сосни, встановлено досить високу кількість молодих особин, що вилітають з вихідних льотних отворів у корі. Наприклад, для лубоїда соснового малого та вершинного короїда ця цифра становить в середньому 24 особини, для короїда шестизубого – 6-8 особин, що є ознакою незворотного патологічного процесу для заселених насаджень. Коефіцієнт енергії розмноження для даних видів шкідників складає в середньому 2.6, що відповідає II фазі спалаху (власне спалах, тобто період, що характеризується максимальними показниками розвитку популяції). Концентрація даного виду шкідника у цій фазі спалаху дозволяє йому заселяти також здорові деревостани, які в інших умовах можуть опиратися спробам заселення (засмолюють вхідні отвори, виділяють токсичні для комах гази).

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

Вцілому коефіцієнти енергії розмноження вказують на тенденцію до наростання або збільшення площ осередків. Особливо це стосується таких видів як короїд шестизубий, лубоїд сосновий малий та короїд друкар. При огляді внутрішніх тканин деревини відпрацьованої стовбуровими шкідниками встановлено приурочення до маточних та личинкових ходів поширення судинного мікозу, що супроводжується утворенням синяви.

Також, протягом року проводились польові роботи з метою опрацювання питання по локалізації осередків методом викладки ловчих дерев та феромонних пасток IBL-3 (феромонний диспансер Ipsodor) в насадженнях, які межують з пошкодженими стовбуровими шкідниками. Очікуваного позитивного ефекту це не мало. Навпаки, шкідник замість заселення ловчих дерев та локалізації у феромонних пастках заселив здорові дерева ділянок де були розташовані уловлювачі. Справа в тому, що на момент викладки ловчих дерев та пасток популяція стовбурових шкідників знаходилась в активній фазі власне спалаху – відбувалось активне збільшення якісних та кількісних показників популяції стовбурових шкідників, і як наслідок, жуки були дезорієнтовані, а наявність феромону в пастках дріб'язковим порівняно з концентрацією його в повітрі.

Взагалі головною функцією стовбурових шкідників лісових насаджень є розкладання деревини окремих частин або цілих дерев, що загинули внаслідок дії різних чинників навколишнього середовища та порубкових решток лісосік (в нормальних еколого-кліматичних умовах вони є «вторинними» шкідниками лісу). Проте деякі види стовбурових комах за сприятливих умов для їх розмноження можуть завдавати шкоду життєздатним деревам, ослаблювати їх при додатковому живленні та внаслідок перенесення збудників хвороб лісу.

Головними причинами спалаху масового розмноження стовбурових шкідників ялини та сосни є:

1. Інтенсивні санітарні рубання вибіркові, що призводять до зрідження деревостанів.
2. Недотримання санітарного мінімуму в лісах.
3. Ослаблення насаджень різними стихійними природними явищами і техногенними впливами: радіація, шкідливі викиди промислових підприємств, видобуток корисних копалин.
4. Хронічні осередки лісонасаджень уражені хворобами лісу: кореневою губкою, опеньком, які являються резерватами появи та розповсюдження вторинних (стовбурових) шкідників.
5. Переважання чистих (монокультурних) соснових насаджень, що створює сприятливі умови для виникнення певного виду патології.
6. Також важливу роль у створенні сприятливих умов для розвитку та життєдіяльності популяцій стовбурових шкідників відіграють особливості погодних умов минулих років – високі середньодобові температури, розширення меж активних температур вегетаційного періоду та мала кількість опадів.

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

Проблема масового всихання хвойних насаджень від дії стовбурових шкідників має глобальний характер. Біологія та хімічна екологія кількох видів представників короїдів з Північної Америки і Європи також привертає увагу до теорії випадкового відбору дерев поселення або приваблення напівхімікатами (феромонами). Різноманітність і подібності компонентів феромонів різних видів представлені особливостями їх біосинтезу. Мають велике значення і індивідуальні відмінності в біосинтезі, виділення феромонів і реакція на них.

Нюхові сприйняття напівхімікатів короїдами представлено як на електрофізіологічних так і поведінкових рівнях. Орієнтація на напівхімікати при русі і польоті визначається з посиленням на значення кривих дози-реакції для визначення функціональних можливостей з'єднання в сукупності на коротких або на великих відстанях. Регулювання щільності заселення, припинення агрегації, механізми відстані заселення і визначення придатності господаря поредставлені в контексті індивідуальної відміни внутрішньо- і міжвидової конкуренції. Так, шкідники самі регулюють свою концентрацію в насадженнях розраховуючи кількість кормової бази для нащадків посилаючи сигнали приваблюючи родичів або навпаки відлякуючі.

Однак це питання ще недостатньо вивчене і потребує багато часу та зусиль, тому планові систематичні роботи по стаціонарному нагляду в осередках або резерватах стовбурових шкідників дозволяють нам вчасно визначити ступінь загрози та призначити профілактичні або радикальні заходи боротьби з даним видом патології. Узагальнення багаторічних даних дозволить прораховувати та прогнозувати поведінку комах в змінених (не типових для даної місцевості) еколого-кліматичних умовах.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОТИОЖЕЛЕДНИХ ЗАСОБІВ НА ШЛЯХАХ УКРАЇНИ

Петруша Юлія Юріївна

Кандидат біологічних наук
(Запорізький національний університет)

Загородня Юлія Сергіївна

Магістр
(Запорізький національний університет)

Зима є найскладнішим періодом року для експлуатації автомобільних доріг та організації руху. Ця пора року характеризується короткою світлою частиною доби, низькою температурою повітря, а також зимовою слизькістю.

Для боротьби із ожеледицею на мережі доріг загального користування використовують протиожезедні матеріали на основі хлоридів (хлориди натрію, кальцію, магнію) і, найчастіше, технічний хлористий натрій (кам'яна сіль) [1].

Аналіз літературних джерел підтверджує, що найпоширенішим способом боротьби зі слизькістю в Україні є посипка доріг сумішшю піску та технічної солі (NaCl). Однак піщано-сольова суміш завдає значної шкоди автомобілям, взуттю та одягу. Значних збитків використання солі для посипання доріг завдає екології та здоров'ю людини. Розчиняючись, сіль потрапляє у воду та ґрунти, чим завдає значної шкоди флорі та фауні, а її залишки під дією сонця висихають та викликають алергічні реакції.

Європейські ж країни у боротьбі зі слизькістю покриття автомобільних доріг використовують магній хлорид (бішофіт). Агресивність магній хлориду, на відміну від солі, менша (містить 30% хлоридів), він витримує мінусові температури до 30 градусів. Крім того, бішофіт використовують у якості добрива. Бішофіт – це мінімізація шкідливого впливу на навколишнє середовище і здоров'я людини [2].

В якості протиожезедного засобу для обробки проїзної частини використовується також і рідкий реагент – 28%-й розчин модифікованого хлористого кальцію. У порівнянні з технічною сіллю, CaCl₂ володіє декількома суттєвими перевагами: норми витрати хлористого кальцію в середньому на 30-40% нижче. При цьому він досить ефективний при низьких температурах (до -35 °C). Крім того, як показали лабораторні дослідження, ці реагенти не тільки розплавляють лід, але і покращують стан ґрунту. Кальцій заміщує натрій, який накопичився в ґрунті за час використання технічної солі, і, таким чином, навіть удобрює її.

Альтернативою протиожезедного реагенту для тротуарів і пішохідних доріжок можна вважати спосіб посипання покриття гранітним або мармуровим відсівом, який є значно дешевшим у порівнянні з традиційними способами і не вимагає застосування нової та спеціальної техніки. Даний спосіб забезпечує

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

зниження негативного впливу на навколишнє середовище та відновлення шорсткості дорожнього покриття.

Питання про екологічну безпеку нових протижеледних реагентів було поставлено фахівцям Департаменту природокористування і охорони навколишнього середовища. Фахівці впевнені, що абсолютно нешкідливих реагентів взагалі не буває. Все залежить від норм розподілу [3].

На сьогодні у багатьох районах України вибір протижеледних реагентів визначається в основному їх вартісними показниками без врахування дії на природне середовище та інженерну інфраструктуру.

Необґрунтоване використання протижеледних матеріалів та їх норм розподілу може призвести до значного забруднення пришляхових територій і акваторій, впливає на сформовані екологічні та біологічні системи. Тому, питання дослідження складу протижеледних засобів та постійний моніторинг їх впливу на довкілля є надзвичайно актуальними для нашої країни.

Література

1. Белов О.В., Колесник Ю.Р. Досвід застосування вітчизняного антижеледного некорозійного складу АНС. Автошляховик України. 2009. № 6. С. 44–46.
2. Шимчук О. П. Вплив протижеледних матеріалів для зимового утримання доріг на навколишнє середовище та безпеку дорожнього руху. Містобудування та територіальне планування. 2014. Вип. 54. С. 486–490.
3. Галкин Р. Противогололедные реагенты: состав, преимущества. РИА Новости. 2008.

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ДУБОВИХ НАСАДЖЕНЬ НА ПРОЦЕСИ ЕРОЗІЇ

Савицький Павло Володимирович

Студент Магістр

(Державний університет «Житомирська політехніка»)

Найкраще впливають на протиерозійні процеси дубові насадження, що зумовлено низкою їх біоекологічних особливостей. Передусім це потужна коренева система з глибоко проникаючим корінням, завдяки якій дуб чудово дронує та зміцнює ґрунти. Підстилка в дубових насадженнях надзвичайно вологоємка. Її вологовміст у два рази вища, ніж у соснових насадженнях, тому у них практично немає поверхневого змиву ґрунту. Завдяки цим чинникам інтенсивність інфільтрації в дубових насадженнях також у два рази вища ніж у березових та соснових. Дубові насадження краще за будь які інші здійснюють кольматуючий вплив та снігозатримання.

Наведені вище переваги дубових насаджень стосуються як дуба звичайного, так і дуба червоного бореального. Однак, впровадження дуба звичайного, на відміну від дуба червоного бореального, як було зазначено вище, пов'язане з набагато більшими труднощами. Крім того, дуб звичайний набагато вимогливіший до родючості ґрунтів, зокрема до наявності в них таких основних елементів мінерального живлення, як азот, фосфат, калій. Тому, залежно від ступеня змитості заліснюваних площ, його культури можуть бути менш стійкішими та продуктивнішими. Періодичне ж всихання насаджень дуба звичайного крім згадуваних вже вище причин, які призводять до цього, також обтяжуються на заліснюваних землях й бідністю ґрунтових умов. У цьому плані дуб червоний бореальний має незаперечну перевагу, оскільки є менш вибагливим до багатства ґрунтів, що підтверджується високою продуктивністю насаджень не тільки у багатих, але й у бідних умовах місцезростання.

Дрібне коріння дуба червоного бореального має тенденцію до повернення з гумусово-елювіального горизонту в гумусовий горизонт. Тому 60-80 % тонкого коріння зосереджено у гумусовому горизонті, що забезпечує найповніше використання ним всього поживного середовища навіть на бідних ґрунтах. Особливістю дуба червоного бореального можна вважати і те, що він добре росте і на кислих ґрунтах.

Збереження лісів у місцях сильного забруднення – єдиний вихід стабілізації екологічної ситуації цих районів. Для цього потрібно підвищити стійкість цих насаджень внаслідок введення замість менш стійких хвойних порід листяних, передусім такої породи, як дуб червоний бореальний. Введення цієї стійкішої за дуб звичайний породи дасть змогу не тільки зберегти високопродуктивні насадження, але й запобігти зникненню дібровних типів лісу. Саме у такий спосіб можна збільшити площу дубових насаджень, яких тепер катастрофічно не вистачає в Україні.

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

Описані вище унікальні еколого-лісівничі властивості дубових насаджень дають змогу використовувати їх у лісозахисному, лісовідновлювальному та лісогосподарському виробництвах для значного підвищення їхньої ефективності.

ПОРІВНЯННЯ ТВІРНИХ ПОВЕРХОНЬ ДУБА ЧЕРВОНОГО ТА ДУБА ЗВИЧАЙНОГО В МЕЖАХ ЖИТОМИРСЬКОГО ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Савицький Павло Володимирович

Студент Магістр

(Державний університет «Житомирська політехніка»)

Найповнішою характеристикою форми стовбура є збіг, абсолютний і відносний. Відношення двох діаметрів, взятих на відносних висотах, називають класом форми, а деталізований набір цих співвідношень із загальним знаменником – числами збігу. Ці величини характеризують форму стовбура або його збіжність, на відміну від видових чисел, які характеризують тільки повнодеревність стовбура. Порівняння твірних поверхонь стовбурів 40-річних модельних дерев дуба звичайного та дуба червоного, які зростають в однакових умовах на території лісництва, зображено на рис.1. Дані цього рисунку свідчать про те, що твірна поверхня стовбура дуба червоного характеризується меншим збігом, ніж твірна поверхня стовбура дуба звичайного.

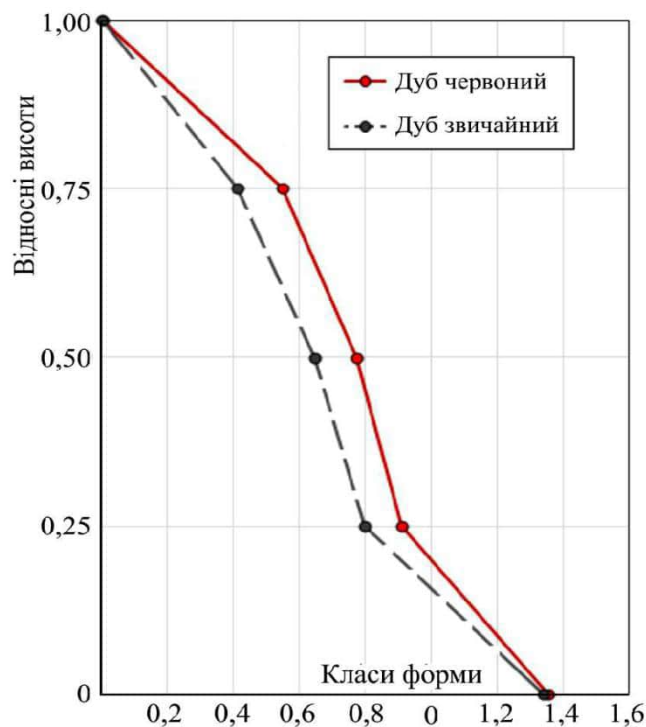

Рис.1. Твірна поверхня стовбурів модельних дерев дуба червоного та дуба звичайного

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

Так, середнє значення нульового класу форми 0,0 стовбура дуба звичайного на 1,1 % менше, ніж відповідне значення дуба червоного, 0,25 – на 12,2 %, 0,5 – на 16,4 %, 0,75 – на 25,2 %.

Отже, отримані показники твірної поверхні деревних стовбурів дуба червоного та дуба звичайного відповідно дорівнюють 1,0 (наближено відповідає твірній параболоїда) та 1,7 (наближено відповідає твірній конуса).

ВИКОРИСТАННЯ РИНКОВИХ МЕХАНІЗМІВ У МОДЕРНІЗАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТ

Юсипенко Олег Михайлович

(аспірант Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління)

Розвиток рекреації та туризму, як відомо, визначено одним із пріоритетів соціально-економічного зростання держави, вагомим чинником стабілізації та структурної перебудови національної економіки. На підтвердження цієї тези достатньо навести факти щодо визначення пріоритетів розвитку країни у Державній стратегії, регіонального розвитку на період до 2015р (постанова КМ України №1001 21.07.2006р) – «розвиток курортно-рекреаційної сфери» [1].

Відомо, що на сьогодні рекреація та туризм є одним з найприбутковіших видів бізнесу у світі. Цей сектор останнім часом стає дедалі важливішим у структурі національних економік, і розвивається дуже швидкими темпами, в країнах що надають розвитку рекреації та туризму пріоритетного значення, ця сфера послуг зростає набагато швидше, стаючи не тільки дедалі значимішою частиною національних економік, але й найважливішим наповнючем державної скарбниці [2].

Використання ринкових механізмів у модернізації рекреаційної інфраструктури мають поєднуватись із законами державного регулювального впливу на відтворювальні процеси у рекреаційній сфері. Держава через нормативно-правове регулювання, податкову політику, грошово-кредитну політику і т. ін. сприяє реалізації соціально-економічних програм розвитку регіонів, у складі яких рекреаційній сфері відводиться провідне місце.

Значима в соціально-економічному відношенні рекреаційна інфраструктура потребує комплексного підходу в управлінні її розвитком, що повинно бути забезпечено координуючою функцією державних органів влади. За умов багаторівневого управління рекреаційною сферою необхідний чіткий розподіл між ними прав та обов'язків щодо розвитку та забезпечення умов ефективного функціонування рекреаційної інфраструктури:

на урядовому рівні – розроблення та реалізація концепції розвитку рекреаційної інфраструктури, створення нових рекреаційних зон з відповідною інфраструктурою; на регіональному рівні – сертифікація об'єктів рекреаційної інфраструктури (готелів, ресторанів, баз відпочинку і т. ін.), стимулювання розробок інноваційного рекреаційного продукту, пошук джерел залучення інвестиційного капіталу; на субрегіональному рівні – сприяння модернізації наявних об'єктів рекреаційної інфраструктури, залучення інвесторів на реалізацію проектів модернізації рекреаційної інфраструктури.

Ефективність управління розвитком рекреаційної інфраструктури, прискорення темпів її модернізації забезпечується державою за активної участі регіональних і місцевих органів влади, спеціальними обласними та районними управліннями.

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

Характерним для функціонування рекреаційної сфери останніх років є дефіцит інвестицій для її розвитку, що призводить до зниження якості рекреаційних послуг, занепаду галузі, втрати конкурентоспроможності. Водночас, у суспільстві відновлюється розуміння цінності людського капіталу, охорони здоров'я, потреби дотримання здорового способу життя, що вимагає нового ставлення з боку держави до рекреаційної галузі, потреби її відродження на засадах інноваційного розвитку.[3]

Ситуація, що склалась у рекреаційній галузі, вимагає суттєвого її реформування, прискорення темпів інноваційного розвитку, створення умов доступності рекреаційних послуг широким верствам населення, підвищення ступеня відповідальності постачальників рекреаційних послуг за якість їх надання. Для вирішення вказаних завдань держава має забезпечити пріоритетний розвиток рекреаційної галузі, знайти засоби та методи, що сприяють залученню коштів у галузь, створити привабливий інвестиційний клімат як для вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів.

Перелік літератури:

1. Харічков С.К. Проблемні питання сталого розвитку рекреацій та туризму в Україні, Туристично-краєзнавчі дослідження. – 2009. – №2. – с. 68.
2. Цьохла С.Ю. Активізація та розвиток інвестиційної діяльності в сфері курортно-рекреаційного господарства // інвестиції: Практика та досвід. – 2008. – № 22. – с. 6-10.
3. Анопрієнко В.О. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія “Економічні науки”: науковий збірник / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2013. – № 4(70). –507с.. В.О. Анопрієнко Наукова бібліотека ЧДТЕУ, 2012. – 21 с.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКА

АНАЛІЗ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Гонтова Євгенія Ігорівна

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
(Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг)

Сучасний етап розвитку продуктивних сил та трансформаційні перетворення в економіці вимагають застосування адекватних підходів до розвитку системи економічної безпеки держави у цілому та її регіонів, що ґрунтуються на нових теоретико-методологічних засадах. Насамперед об'єктивною необхідністю є зосередження досліджень на рівні регіонів з метою забезпечення системності у вирішенні проблем національної безпеки.

Узагальнюючи існуючі підходи до понять «економічна безпека», «регіон» та «економічна безпека регіону» Н.С. Івановою запропоновано поняття «економічна безпека на регіональному рівні», що, на відміну від існуючих, розглядається як властивість соціально-економічної системи регіону, що за умов дестабілізуючого впливу загроз різного виду й децентралізації управління показує здатність забезпечувати стабільність, стійкість та подальший економічний розвиток, а також конкурентоспроможність і рівень економічної незалежності [1].

Для формування інтегрального показника економічної безпеки регіону нами застосовано систему моделей оцінки інтегрального показника економічної безпеки регіонів представленої в [1], рис. 1.

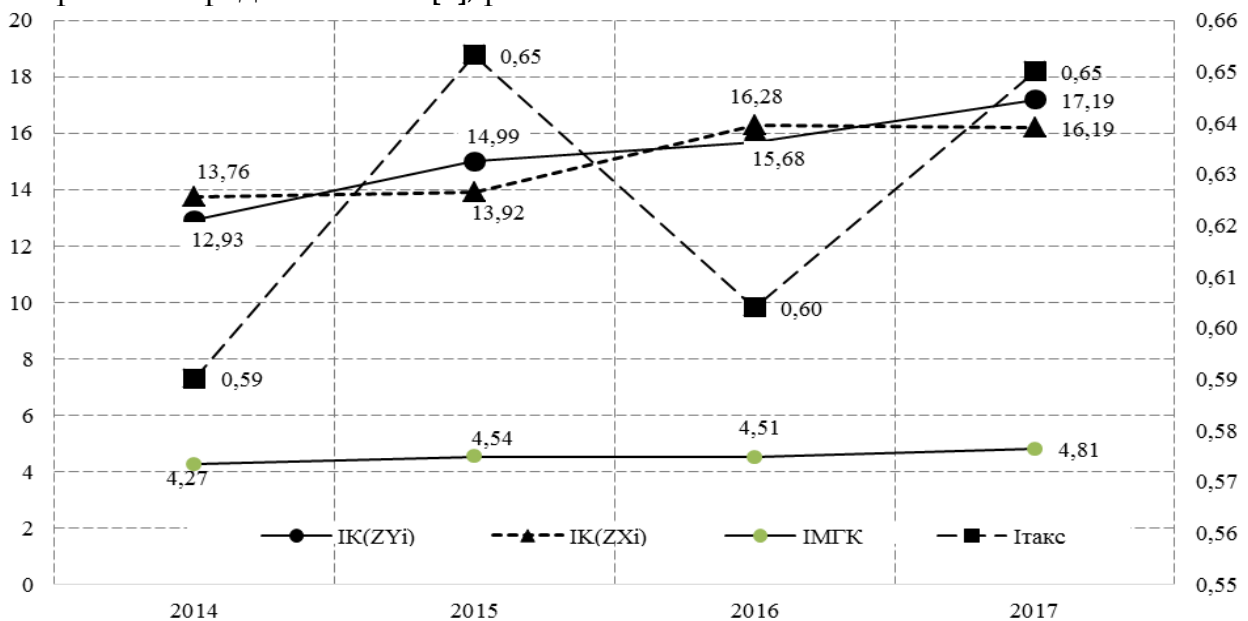

Рисунок 1 – Результати розрахунків рівня економічної безпеки Дніпропетровської області, 2014 – 2017 рр.

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

Інтегральний показник рівня економічної безпеки ($I_{\text{такс}}$) Дніпропетровської області протягом періоду 2014 – 2017 рр. коливається у межах 0,51 – 0,65. Максимальне значення зафіксовано в 2015 році – 0,653 пункти; мінімальне значення – 0,511 пункти в 2015 році. Отже можна зробити висновок, що при середньому значення за період 2014-2017 рр. 0,6 пунктів інтегральний показник економічної безпеки Дніпропетровської області вище його середнього значення в 2015 р. та в 2017 р.

Розраховані інтегральні показники економічної безпеки I^K дозволяють оцінити економічну безпеку з точки зору потенціальних можливостей регіону $I^{K(ZX_i)}$ і з точки зору результативності їх використання $I^{K(ZY_i)}$. В даному випадку доцільним є порівняння розрахованих показників з точки зору наявного потенціалу $I^{K(ZX_i)}$ та результативності його використання $I^{K(ZY_i)}$, відношення між якими має бути більшим за одиницю. Станом на кінець 2017 року відносний показник складає 1,06 пункти, що є позитивною характеристикою і найкращим значенням за період дослідження; вище граничного зафіксовано значення показника і в 2015 році на рівні 1,08. В 2014 та 2016 рр. він не перетинає граничне значення, і складає 0,94 пункти та 0,96 пунктів відповідно.

Інтегральний показник рівня економічної безпеки ($I_{\text{МГК}}$) Дніпропетровської області на кінець 2017 р. сягнув значення 4,81 пункти, що є максимальним значенням за весь період дослідження і вище значення 2014 року на 0,54 пункти (на 12,7%).

Сукупність даних методів дозволила побудувати профілі економічної безпеки Дніпропетровської області із застосуванням ПП Statista [2], рис. 2.

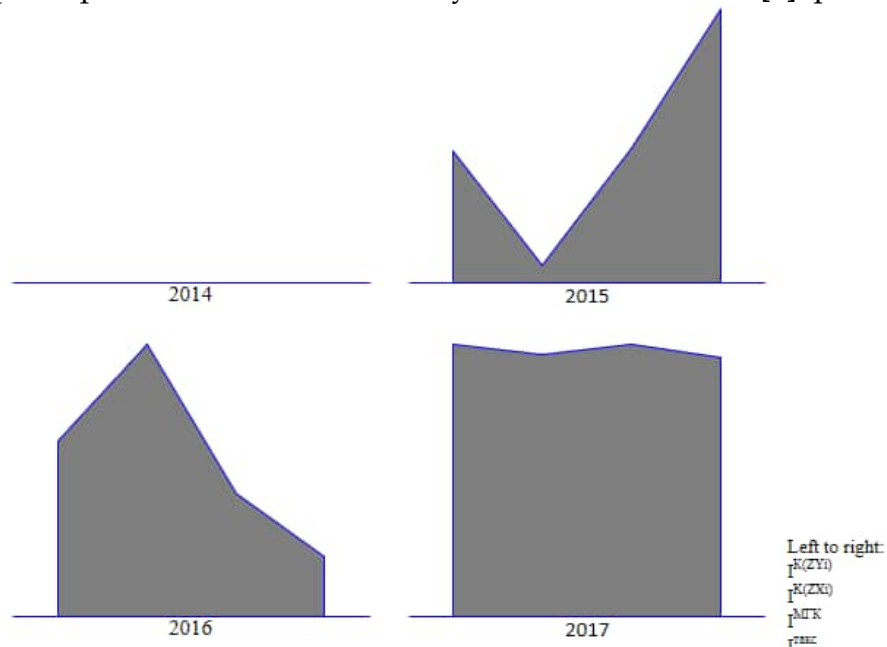

Рисунок 2 – Профілі економічної безпеки Дніпропетровської області, 2014-2017 рр.

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

Дані рис. 2 свідчать, що найкращий стан економічної безпеки Дніпропетровської області зафіксовано за даними 2017 року.

Стан економічної безпеки Дніпропетровської області характеризується як безпечний, а тому найбільш прийнятною є стратегія зростання, реалізація якої забезпечує і збереження існуючого рівня економічної безпеки

Література

1. Іванова Н. С. Прогнозування забезпечення економічної безпеки національної економіки: регіональний аспект [Текст] : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03. - Дніпро, 2018. - 40 с.

2. Боровиков В. П. Statistica : Искусство анализа данных на компьютере / Владимир Боровиков. - СПб. [и др.] : Питер. - 2001. - 650 с.

**І Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Громакова Валерія Олексіївна

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
(Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг)

Надійна система фінансової безпеки підприємства є запорукою його стійкого розвитку. Здатність підприємства стабільно розвиватися та успішно здійснювати господарську діяльність визначається стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), які впливають на його потенціал, характеризуючи рівень його фінансової захищеності. Це змушує суб'єктів господарської діяльності приділяти серйозну увагу забезпеченню фінансової безпеки підприємства [1].

«Достовірна та об'єктивна оцінка фінансової безпеки є визначальною для формування правильних висновків та прийняття адекватних управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності підприємства. Важливим етапом у цьому процесі є вибір та формування системи показників, на базі яких буде проведена оцінка та надана характеристика стану фінансової безпеки підприємства» [2].

Нами здійснено спробу застосувати індикаторний підхід оцінки рівня фінансової безпеки, адже він є простим у розрахунку та охоплює різні сфери діяльності підприємства. Для розрахунку ступеня фінансової безпеки значення мають не самі показники, а їхні граничні значення. Результати представлено в табл. 1.

Таблиця 1 - Результати розрахунків рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства, 2014 - 2018 рр.

Показники	Вагомість	2014	2015	2016	2017	2018
Оцінка ліквідності	0,33	0,22	0,27	0,22	0,22	0,22
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,111	0,003	0,050	0,002	0,001	0,000
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,111	0,111	0,111	0,111	0,111	0,111
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	0,111	0,103	0,111	0,111	0,111	0,111
Оцінка фінансової стійкості	0,33	0,31	0,30	0,29	0,30	0,28
4. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042
5. Коефіцієнт фінансової залежності	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042
6. Коефіцієнт фінансування	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042
7. Коефіцієнт маневреності власних оборотних активів	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042
8. Коефіцієнт обіговості всього капіталу підприємства	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042	0,027
9. Коефіцієнт обіговості оборотних активів	0,042	0,027	0,021	0,017	0,023	0,010

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

10. Коефіцієнт обіговості необоротних активів	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042	0,042
11. Коефіцієнт фінансового ризику	0,042	0,031	0,024	0,021	0,027	0,034
Оцінка рентабельності	0,33	0,33	0,33	0,23	0,24	0,13
12. Рентабельність активів	0,067	0,067	0,067	0,067	0,067	0,028
13. Рентабельність власних оборотних активів	0,067	0,067	0,067	0,067	0,067	0,030
14. Рентабельність продукції	0,067	0,061	0,066	0,015	0,016	0,022
15. Валова рентабельність продажів	0,067	0,067	0,067	0,022	0,023	0,031
16. Рентабельність власного капіталу	0,067	0,066	0,067	0,058	0,067	0,020
Разом балів	1,000	0,85	0,90	0,74	0,76	0,63

Дані табл. 1 свідчать про погіршення стану ліквідності досліджуваного підприємства з 2016 року, при максимальній оцінці блоку «Ліквідність» на рівні 0,33, ТОВ «Імпульс» має оцінку 0,22

Оцінки показників, що характеризують фінансову безпеку, коливаються в діапазоні від 0 до 1, залежно від відхилення від граничної величини. Виходячи із цього, підприємство, з погляду фінансової безпеки можуть класифікуватися за 4-ма групами: 1) абсолютно безпечні, коли головна характеристика дорівнює 1; 2) безпечні - 0,7 - 0,9; 3) достатньо безпечні - 0,5-0,6; 4) небезпечні - 0-0,4.

В результаті проведеного обчислення визначено наступні показники рівня фінансової безпеки за період від 2014 - 2018 року, рис. 1.

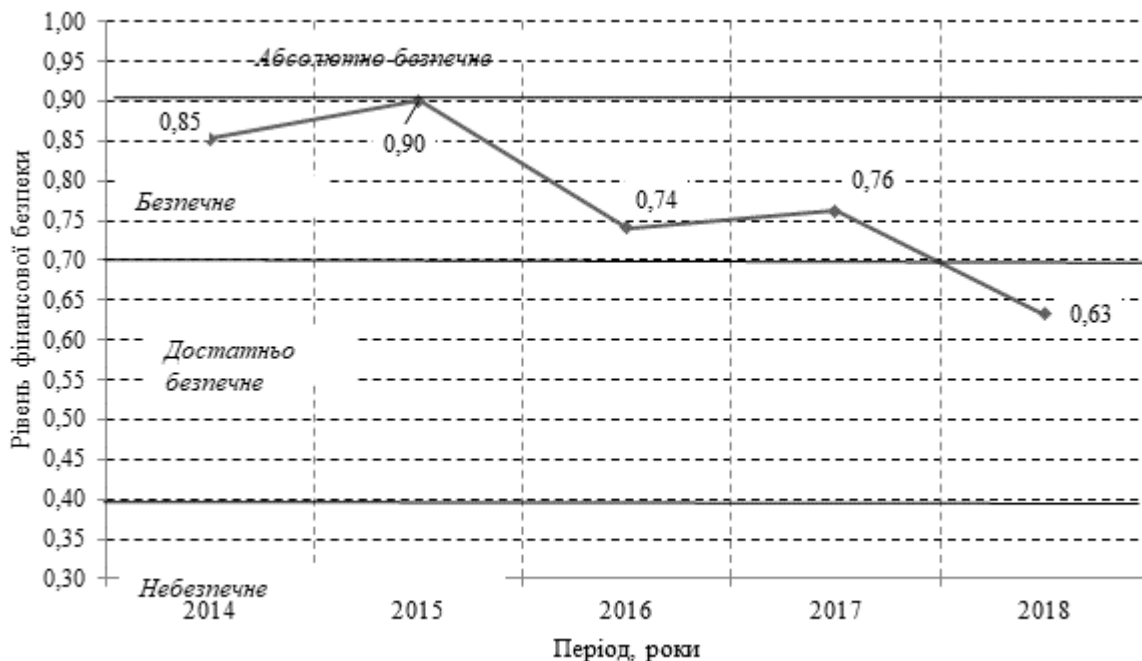

Рисунок 1 - Динаміка показника фінансової безпеки, 2014 - 2018 рр.

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

Дані рис. 1 дозволяють стверджувати про погіршення стану фінансової безпеки досліджуваного підприємства за результатами 2018 року, протягом якого показник рівня фінансової безпеки зменшився до рівня 0,63, що менше попереднього значення (2017 р.) на 0,13 пунктів (або на 17%). Така тенденція зберігається із 2015 року, коли рівень фінансової безпеки складав 0,90, що відповідає абсолютно безпечному стану функціонування підприємства. З 2016 року до 2017 року значення показника коливається від 0,74 пунктів до 0,76 пунктів, що відповідає безпечній зоні функціонування підприємства. В 2018 році значення показника рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства відповідає зоні достатньо безпечного підприємства. Така ситуація вимагає розробку заходів забезпечення фінансової безпеки досліджуваного підприємства з урахуванням ступеню впливу внутрішніх та зовнішніх факторів впливу.

Література:

1. Вергун А. М. Особливості управління фінансово-економічною безпекою підприємства / А. М. Вергун, Т. М. Нефедова, І. О. Тарасенко // International scientific journal. - 2015. - № 2. - С. 27-31. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>
2. Хижняк Ю. О. Методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства / Ю. О. Хижняк. // Гроші, фінанси і кредит / Інфраструктура ринку

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕШКОДИ У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ
ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ**

Лі Янань

Аспірант

(Вінницький національний технічний університет)

Микола Іванович Небава

Кандидат економічних наук, професор

(Вінницький національний технічний університет)

Стійке підвищення добробуту населення України, динамічний розвиток економіки, зміцнення позицій країни у світовому співтоваристві неможливі без високої результативності державного управління та ефективного використання наявних у державі ресурсів.

Світовим досвідом переконливо доведено, що найбільш прогресивним методом підвищення ефективності виконання державою громадських функцій є державно-приватне партнерство (ДПП), яке передбачає передачу приватному бізнесу частини економічних, організаційних і управлінських функцій при виробництві суспільних благ, наданню населенню громадських послуг, управління державною власністю.

Бюджетна підтримка проектів місцевого розвитку вимагає вироблення механізмів інтеграції державних і приватних фінансових ресурсів, партнерства держави і бізнесу у спільних процесах, надання певної організаційно-правової форми цим відносинам, їх інституціалізації. Особливе значення ДПП має для економіки регіонів, де на його основі відбувається розвиток місцевих ринків капіталу, товарів та послуг.

Управління розвитком ДПП у сучасних умовах повинно здійснюватись через постійний пошук механізмів і засобів їх реалізації, що, врешті-решт, має забезпечувати високу ефективність системи державного управління.

Необхідний регіональний потенціал ДПП у реалізації зазначеної управлінської функції має вирішальне значення в аспекті зміцнення та розвитку довіри між органами територіальної державної влади, великими корпораціями та суб'єктами малого та середнього бізнесу, зацікавленими у розвитку регіональної економіки. Якісно нові паростки довіри, сформовані на базі такого партнерства в умовах подолання стагнації можуть дати старт повноцінному процесу відродження довіри в регіональному відтворенні. Звідси витікає, на наш погляд, утвердження ще однієї функції управління регіональною економікою на основі відносин ДПП – функції зміцнення та розвитку довіри між органами державної влади та суб'єктами регіонального бізнесу. Зазначене партнерство може реалізовувати свій потенціал у разі виникнення і послідовного розширення зони довіри в регіональній економіці.

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

На шляху розширення та розвитку різноманітних форм ДПП в Україні у сучасних умовах на фоні неподоланої недовіри, не зважаючи на неоціненні переваги ДПП, наявний ряд існуючих проблем та перешкод:

1. Недосконалість законодавчої системи реалізації проектів ДПП. Неузгодженість таких питань, як розміри і форми участі кожної сторони партнерства, типи та умови угод з приватними інвесторами, розподіл ризиків та відповідальності тощо, уповільнює процес розробки і реалізації проектів ДПП.

2. Невисокий рівень компетентності державних службовців у сфері ДПП. Як свідчить практика, низький рівень компетентності працівників органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері ДПП стає серйозною перешкодою для успішної розробки і реалізації проектів партнерства влади і бізнесу. Це часто проявляється у невмінні належним чином сформулювати вимоги до проекту, визначити його кількісні та якісні характеристики, здійснити механізм конкурсного відбору, організувати довгострокове регулювання проекту ДПП, сформувати механізм бюджетного регулювання і т. п. Так як проекти різні і дуже не схожі один на одного, необхідно приймати по ним складні рішення і, отже, необхідно мати досить високий рівень знань у сфері ДПП. Для рішення цієї проблеми необхідно сприяти розвитку програм підвищення кваліфікації державних і муніципальних службовців у сфері ДПП; організувати на сайтах спеціалізованих структур щодо розвитку ДПП розділ, де буде міститися інформація про ДПП, затверджені типові галузеві угоди щодо проектів партнерства з урахуванням галузевої специфіки і т. п., де державні і муніципальні службовці, а також фахівці приватного сектора зможуть отримати цікаву для них інформацію з питань ДПП.

3. Недостатність пропозицій проектів, що реалізуються на засадах ДПП. Окремої уваги заслуговує проблема недостатньої інформованості комерційних структур про можливі моделі партнерських відносин та способи їх оптимізації.

4. Високий рівень ризику та складності залучення приватними партнерами значних фінансових коштів на умовах, що дозволяють успішно фінансувати довгострокові інвестиційні проекти розвитку інфраструктури. Складність полягає в тому, що не кожен інвестор здатний вкласти свої фінансові ресурси у довгостроковий проект з високим ризиком. У випадках відсутності належного фінансування проекти можуть бути схильні до ризику не завершення, що є малопривабливим для інвесторів.

5. Відсутність спеціалізованих органів управління ДПП у регіонах. В даний час у регіонах управлінням ДПП займаються в основному різні структурні підрозділи виконавчих органів влади, дії яких часто не скоординовані, що є причиною відсутності комплексної політики у сфері ДПП в регіонах. Істотне організаційне розосередження свідчить про недосконалість управління. Для практичної реалізації управління ДПП в регіоні цю функцію необхідно передати єдиному спеціалізованому органу управління в регіонах, необхідність якого диктується успішним досвідом ряду зарубіжних країн у створенні добре

організованих структур з управління ДПП; дозволить сконцентрувати і більш ефективно використовувати наявну інформацію про проекти ДПП; приватним інвесторам зручніше працювати з однією організацією, ніж з багатьма окремими.

6. Нестабільність політичного та економічного інституціонального середовища негативно впливає на розвиток ДПП. Результатом тривалої економічної стагнації є зменшення реального валового національного продукту і, відповідно, зниження життєвого рівня населення та проекти ДПП, як переважно проекти з великим терміном реалізації і окупності, найбільшою мірою потрапляють під вплив такої нестабільності. Тривала нестабільність прискорює необхідність удосконалення існуючої системи управління економікою регіонів, у зв'язку з чим органам влади доводиться шукати нові методи і способи, коригувати наявний механізм управління проектами ДПП, що вимагає часу і знижує ефективність управлінської діяльності.

Сформовані перешкоди та проблеми ефективного розвитку ДПП сприяють реальній можливості прояву ризиків в реалізації таких проектів. Незрівнянно більш важливою обставиною, що стоїть на шляху реалізації проектів ДПП, є аналіз і розподіл ризиків у процесі формування і здійснення проектів, а також важкий тягар взаємної недовіри владних структур і бізнесу, що накопичився. Ці обставини, помножені на відсутність комунікативних навичок між представниками різних суспільних інститутів і доповнені недостатньо проробленим механізмом організації економічної взаємодії сторін в рамках ДПП, призводять до гальмування використання цієї ефективної форми взаємодії суспільства та бізнесу. Вихід з цього становища може бути знайдений на шляху подолання взаємної недовіри і формування таких процедур управління проектами співпраці ДПП, які забезпечать максимальну їх прозорість та ефективність.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ІЗ СТИПЕНДІАТАМИ

Луцишина Г.С., студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент **Откаленко О.М.**

(Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця)

Динамічний розвиток та трансформація законодавчих і нормативних основ обліку в державному секторі України зумовили безліч змін, зокрема у сфері обліку та нарахування стипендій. Стипендіальні виплати й будь-які зміни, пов'язані з їх нарахуванням і виплатою, є досить актуальним питанням як для державних вищих навчальних закладів, їхніх бухгалтерських підрозділів, так і для студентів.

Важливою фінансовою підтримкою для осіб, які здобувають освіту є стипендія. Вона забезпечує умови реалізації гарантій держави стосовно отримання освіти, заохочує здобувачів освіти до навчального процесу і робить їх більш відповідальними.

Особи, які навчаються за денною формою навчання за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, мають право на отримання стипендій у встановленому законодавством порядку.

Стипендія (лат. *stipendium* – оклад) – постійна грошова виплата, що надається регулярно (зазвичай щомісяця) учням і студентам середніх спеціальних та вищих навчальних закладів, а також аспірантам та докторантам, за умови успішного навчання.

Стипендії поділяються на академічні та соціальні.

Академічними стипендіями є:

1) стипендії, засновані Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України (у тому числі іменні), які призначаються учням, студентам, курсантам невійськових вищих навчальних закладів, асистентам-стажистам, аспірантам, а також курсантам, слухачам та ад'юнктам вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів за результатами навчання за певним освітнім (освітньо-кваліфікаційним) рівнем, розміри та порядок призначення яких визначаються окремими нормативно-правовими актами;

2) ординарні (звичайні) академічні стипендії;

3) стипендії у підвищеному розмірі.

У разі коли стипендіат має право на призначення кількох академічних стипендій, виплачується одна стипендія найбільшого розміру, якщо інше не передбачене законодавством.

Порядок призначення стипендії регламентується Порядком призначень і виплати стипендій [1].

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

Соціальна стипендія призначається певним категоріям здобувачів освіти, які потребують соціального захисту та за підсумками навчання не одержують академічну стипендію.

Право на отримання соціальної стипендії мають:

1) діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, особи з їх числа, а також особи, які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків;

2) особи, які згідно із Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» мають пільги під час призначення стипендії;

3) особи, які відповідно до статті 5 Закону України «Про підвищення престижності шахтарської праці» мають право на призначення соціальних стипендій;

4) особи, яким Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державної підтримки учасників бойових дій та їхніх дітей, дітей, один із батьків яких загинув у районі проведення антитерористичних операцій, бойових дій чи збройних конфліктів або під час масових акцій громадянського протесту, дітей, зареєстрованих як внутрішньо переміщені особи, для здобуття професійно-технічної та вищої освіти» гарантується призначення соціальної стипендії.

Для обліку розрахунків по стипендіях призначено пасивний рахунок 6512 «Розрахунки зі стипендіатами». А для обліку витрат, пов'язаних з виплатою академічних стипендій, доцільно застосовувати субрахунок 8511 «Витрати за необмінними операціями». Для обліку розрахунків за соціальними стипендіями застосовують рахунок 2114 «Дебіторська заборгованість за розрахунками із соціального страхування» [2].

Видатки по стипендії плануються та відображаються в обліку за кодом економічної класифікації видатків 2720 «Стипендія».

Виплата стипендій здійснюється безготівково, шляхом зарахування сум, належних до отримання стипендіатам, на їх каркові рахунки.

Аналітичний облік розрахунків за стипендіями ведеться по кожному стипендіату в розрахунково-платіжних відомостях, а синтетичний – в меморіальному ордері № 5 [2].

Дослідження порядку нарахування та обліку розрахунків зі стипендіатами дало змогу визначити низку особливостей та проблем, що безпосередньо впливають на діяльність вищих навчальних закладів та успішність студентів. Зокрема, це: введення обліку стипендій із використанням бухгалтерських рахунків, відповідно до вимог Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, розподіл додаткових балів і нарахування стипендій; відсутність міцної вітчизняної грантово- стипендіальної основи для здобувачів вищої освіти в Україні тощо.

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

Список використаної літератури:

1. Питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2004 №882. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/882-2004> (дата звернення 19.11.2019)
2. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 №1203. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14> (дата звернення 21.11.2019)

УДК: 657:336.14:336.22:340.134

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З
БЮДЖЕТОМ ЗА ПОДАТКОМ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ**

Масалига Ярослава Олексіївна

студентка групи 8.0718, кафедри обліку та оподаткування
Наук. керівник: к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування

Саєнко Олена Романівна

(Запорізький національний університет, м. Запоріжжя)

Основу бюджетної системи визначає прийнятий Бюджетний кодекс України, прийнятий у червні 2001 року. Він став базовим системним бюджетним законом, яким кардинально змінено принципи побудови взаємовідносин у бюджетній системі та бюджетні процедури, започатковано новий етап розвитку й трансформації бюджетних відносин. Його можна умовно поділити на кілька складових: перша - регулює всі стадії бюджетного процесу, що є спільними для державного та місцевих бюджетів; друга - унормовує питання, пов'язані з особливостями формування та виконання державного та місцевих бюджетів; третя - закладає основи нової системи міжбюджетних відносин, які засновані на наданні бюджетних трансфертів від бюджету вищого рівня до бюджету нижчого рівня, але витрачання цих коштів повинно здійснюватись лише за цільовим призначенням і не суперечити правовим нормам та інтересам громадян і держави; четверта - встановлює відповідальність за здійснені бюджетні правопорушення.

Податок на додану вартість (ПДВ) - це непрямий податок, що є частиною новоствореної вартості, яка утворюється на кожному етапі виробництва або обігу, його сума входить до продажної ціни на товари (роботи, послуги) і сплачується кінцевим споживачем.

Якщо розуміти буквально, то ПДВ - це податок на додану вартість, створену на даному конкретному етапі руху товару, в результаті чого відбувається ліквідація кумулятивного (каскадного) ефекту оподаткування.

По суті, додана вартість наближається за своїм обсягом до заново створеної вартості (частини національного доходу), виробленої в даній господарській структурі (ланці). Визначення доданої вартості дає змогу обчислити всі ті податки, котрі дана господарська ланка заплатила при закупівлі товарів (робіт, послуг). Якщо виходити з того, що додана вартість - це створений прибуток чи вартість чистої продукції, то в цьому випадку додана вартість визначається шляхом додавання її складових елементів - заробітної плати, відсотків, ренти і прибутку [2].

В багатомісячній історії людства податок на додану вартість - порівняно новий вид податку. Вперше він був введений у Франції в 1954 р. економістом М. Лоре. Потім ПДВ набув широкого поширення - спочатку в інших країнах Європи (кінець 60-х - початок 70-х рр.) і дещо пізніше - в країнах Азії, Африки і

**І Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

Латинської Америки. Нині податок на додану вартість стягується майже у 80-ти країнах, серед яких практично всі промислово-розвинуті країни. Поряд з цим слід також зазначити, що даний податок й досі не запроваджений в таких країнах як Австрія, Швейцарія, США. У кінці 80-х - на початку 90-х рр. ПДВ було введено в країнах Східної Європи (Болгарія, Угорщина, Польща, Румунія, Словаччина, Чехія), а також в деяких країнах СНД (Білорусь, Казахстан). В Україні і Росії ПДВ введено в 2002 р.

Ставки податків і зборів (обов'язкових платежів) встановлюються Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим і сільськими, селищними, міськими радами відповідно до законів України про оподаткування і не змінюються протягом бюджетного року за винятком випадків, пов'язаних із застосуванням антидемпінгових, компенсаційних і спеціальних заходів відповідно до законів України.

Згідно із Законом України «Про систему оподаткування», затвердженим Постановою Верховної Ради України, всі господарюючі суб'єкти, є платниками податків та інших обов'язкових платежів і зборів до бюджету й позабюджетних фондів.

Українське законодавство про ПДВ характеризується надто великою рухливістю та мінливістю. Зокрема, ставки ПДВ змінювалися тричі. З часу прийняття першого Закону України «Про податок на додану вартість» від 20.12.2001 р. видано ще велика кількість законодавчих актів, якими вносились зміни та доповнення до Закону. Спочатку було встановлено ставку ПДВ у розмірі 28%, а вже через рік однойменним урядовим декретом ставку було знижено до 20%. Зважаючи на значний дефіцит бюджету, з 18.05.2003 року вона знову піднялася до рівня 28%, але через масове ухилення від сплати податку позитивного результату це не дало. Тому спочатку постановою від 31.05.2005 року, а потім законом від 03.04.2007 року Верховна Рада України знизила ставку ПДВ знову до 20%. Така часта зміна податкової політики не додала авторитету державі. Та все ж податок на додану вартість відбувся як ефективна форма ринкових фінансових взаємовідносин держави і її суб'єктів [3].

Закон втратив чинність на підставі Кодексу № 2755-VI (2755-17) від 02.12.2010, ВВР, 2011, № 13-14, № 15-16, №17, ст.112

Зараз податок на додану вартість регулюється Податковим Кодексом України[1].

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sts.gov.ua/nk/>
2. Волканов Валентин Дмитрович. Механізм справляння податку на додану вартість в Україні: Дис. канд. наук: 08.04.2001 – 2007
3. Баліцька В.В. Особливості формування та руху ПДВ у державному бюджеті та господарському обороті підприємств / В.В. Баліцька, О.В. Короткевич // Економіка і Прогнозування. - 2007. - №2. - С. 57-73.

БЮДЖЕТНІ ВИДАТКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Чугунов Ігор Якович

завідувач кафедри фінансів

доктор економічних наук, професор

(Київський національний торговельно-економічний університет)

Коваленко Дарина Валеріївна

здобувач вищої освіти кафедри фінансів

(Київський національний торговельно-економічний університет)

Розвиток суспільних відносин потребує поглиблення досліджень щодо впливу бюджетних видатків на соціально-економічний розвиток країни, адаптації видатків бюджету до інституційних перетворень економічного середовища. Вагомим є підвищення якісного рівня бюджетного прогнозування і планування видатків бюджету та результативності бюджетної політики. Оптимізація структури видатків є основним завданням бюджетної політики та має враховувати модель економіки країни, пріоритетні напрями розвитку держави й циклічні коливання економіки.

Відповідно до Бюджетного кодексу України, видатки бюджету - кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. Так, за бюджетною класифікацією видатки класифікуються за: бюджетними програмами - програмна класифікація видатків і кредитування бюджету; ознакою головного розпорядника бюджетних коштів - відомча класифікація видатків і кредитування бюджету; функціями, з виконанням яких пов'язані видатки, - функціональна класифікація видатків і кредитування бюджету; економічною характеристикою операцій, які здійснюються при їх проведенні, - економічна класифікація видатків бюджету [1].

Особливу увагу заслуговує програмно-цільовий метод бюджетного планування, який полягає у складанні бюджетних програм головним розпорядником бюджетних коштів. При застосуванні програмно-цільового методу управління видатками бюджету забезпечується спрямування бюджетних програм на ефективність та результативність при вирішенні пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку країни, що здійснюється при розробки кількісних та якісних показників бюджетних програм: показник затрат, продукту, ефективності та якості, які характеризують результати виконання бюджетної програми. Для визначення найбільш оптимального і ефективного розподілу бюджетних ресурсів між галузями, розпорядниками бюджетних коштів та бюджетними програмами необхідною є система моніторингу результативності бюджетних програм та результативності діяльності розпорядників бюджетних коштів. Програмно-цільовий метод планування видатків бюджету являє собою системну методологію прогнозування, планування, виконання та контролю за

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

цільовим використанням коштів бюджету, що забезпечує взаємозв'язок процесу розподілу бюджетних коштів залежно від результативності бюджетних програм, що розробляються на основі стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни.

Важливим питанням є розвиток системи планування та прогнозування видатків державного бюджету, а також їх оптимізація відповідно до пріоритетів розвитку держави. Видатки бюджету є адаптивним механізмом у системі регулювання соціально-економічного розвитку країни, процес формування видатків бюджету слід розглядати як динамічну систему, що постійно удосконалюється. Прогнозування та планування видатків бюджету має підлягати інституційним обмеженням відповідно до етапу економічного розвитку щодо обсягу та особливостей структури видаткової частини, рівня дефіциту бюджету, співвідношення поточних і капітальних видатків бюджету та інвестиційної складової бюджету. Ефективне та результативне використання бюджетних коштів забезпечується через бюджетне планування та прогнозування, що сприятиме соціально-економічному розвитку країни [2].

При плануванні бюджетних програм важливим фактором є рівень пріоритетності і важливості галузі, до якої вони відносяться, оскільки певні бюджетні програми переважно соціального спрямування з недостатньо високим рівнем результативності можуть належати до важливих напрямів суспільної діяльності та бути спрямованими на вирішення пріоритетних загальнодержавних завдань на певному етапі соціально-економічного розвитку країни. Слід зауважити, що результативність бюджетних програм може мати як економічну, так і соціальну складову, яка потребує аналізу соціальної результативності бюджетної програми, що визначається як досягнення суспільно вагомого соціального результату від реалізації програми. Спрямованість бюджетної політики на дієве управління бюджетними результатами може передбачати проведення оцінки соціально-економічної ефективності бюджетних програм, яка визначається як співвідношення затрат бюджетних коштів та кінцевих вагомих результатів суспільного розвитку країни, які отримали в результаті реалізації певної бюджетної програми [3].

Видатки бюджету як інструмент регулювання соціально-економічних процесів виступають в якості механізму реалізації державної економічної політики. Основним завданням політики у сфері видатків бюджету є оптимізація та економія їх обсягу з одночасним підвищенням ефективності і результативності їх використання з метою забезпечення достатньо високої якості державних послуг в умовах обмеженості бюджетних ресурсів. Враховуючи взаємний вплив видаткової частини бюджету та соціально-економічних показників розвитку країни, зміни динаміки суспільних процесів призводять до зміни бюджетної політики у сфері видатків, яка, може регулювати майбутню динаміку соціально-економічного розвитку країни. Моніторинг результативності бюджетних програм спрямований на визначення недостатньо ефективних програм в процесі їх

виконання з метою упорядкування переліку бюджетних програм, удосконалення їх внутрішньої структури та перегляду показників їх формування для підвищення рівня результативності, виявлення можливостей економії бюджетних коштів та їх спрямування на фінансування пріоритетних бюджетних програм. Визначення напрямів бюджетної політики у сфері видатків від управління бюджетними ресурсами до управління бюджетними результатами потребує розробки та запровадження обґрунтованої системи моніторингу результативності бюджетних програм, яка передбачає удосконалення розподілу бюджетних ресурсів між бюджетними програмами, виходячи із загального рівня результативності їх виконання та пріоритетності.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2456-17>
2. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки / І.Я.Чугунов, Т.В.Канева, М.Д.Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. К.: Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
3. Чугунов І.Я., Самошкіна О.А. Видатки бюджету в системі державного регулювання соціально-економічного розвитку країни //Вісник КНТЕУ. 2019. № 2. С.103–121.

**ПРОБЛЕМАТИКА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОКАЗНИКІВ НА ПРИКЛАДІ
ЕКСПЕРТИЗИ ФОРМУЛИ РОЗРАХУНКУ ОСТАТОЧНОЇ ЦІНИ КОНТРАКТУ**

**Шестопалов Владислав Ігорович,
Кривуля Павло Вікторович**

кандидат економічних наук, доцент

(Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля)

Керуючись положеннями алгебри інтерпретацій значень критеріальних показників, яку викладено в [2], можна проводити експертизу інтерпретації будь-якого показника. При цьому треба враховувати, що використання алгебри інтерпретацій передбачає не тільки знання інтерпретацій результатів дій над значеннями показників, що входять у схему розрахунку, але і потрібна експертна оцінка фахівця інтерпретацій елементів розрахунку, оскільки інтерпретації можуть бути, по-перше, амбівалентними, а по-друге, ситуативними. У цьому сенсі контрактна ціна могла б бути прикладом ситуативної інтерпретації, що передбачає рольову інтерпретацію: для покупців ціна тим краще, чим нижче, а для продавця – тим краще, чим більше. Але такої простої ситуативної інтерпретації у відповідності з ролями, що задано ситуацією торгу, недостатньо, щоб зрозуміти складність ситуативної інтерпретації. І контрактна ціна дозволяє, будучи досить простим показником, продемонструвати всю ту складність завдання, що стоїть перед інтерпретатором, незважаючи на достатню простоту самої алгебри інтерпретацій.

Ціна - один з головних показників у контракті. Формула розрахунку остаточної ціни контракту згідно [1]:

$$C = C_0 \left(A * \frac{a_1}{a_0} + B * \frac{b_1}{b_0} + \dots + V \right),$$

де C – остаточно ціна; C_0 – базова ціна; $A, B \dots$ – частка, яку займають у ціні окремі складові; a_1, a_0 – індекси цін на матеріали, які використовуються для виготовлення проданої продукції, на періоди їх закупівлі постачальником (a_1) і встановлення базової ціни (a_0); b_1, b_0 – індекси заробітної плати в галузі на період перерахунку ціни (a_1) і встановлення базової ціни (a_0); V – коефіцієнт гальмування, тобто незмінна частка у змінній частині ціни.

Спочатку, слід відзначити те, що ціна є амбівалентним показником, тобто вона може бути як позитивною, так і негативною на різних проміжках шкали. Точка перегину еластичності попиту за ціною є точкою зміни інтерпретації ціни: до точки перегину ціна має позитивну інтерпретацію, а після точки перегину – негативну (надалі будуть використані ще й такі умовні позначки: $\{+\}$ – показник з позитивною інтерпретацією, тобто його значення інтерпретуються так: «чим більше, тим краще»; $\{-\}$ – показник з негативною інтерпретацією, тобто його значення інтерпретуються так: «чим менше, тим краще»). В аналізованій формулою ціни контракту поєднання різних інтерпретацій можливі не тільки у відповідності з інтерпретацією значень елементів розрахунку згідно рольової

позиції інтерпретатора, але і у відповідності з інтерпретацією діапазонів значень елементів розрахунку згідно рольової позиції інтерпретатора. Це значно ускладнює ситуацію інтерпретації підсумкового показника.

Що стосується індексів цін на матеріали і заробітну п'ять, а також частки, яка займає в ціні окремі складові (А, В), базової ціни (С₀) і коефіцієнта гальмування (В), то всі вони можуть за певних умов мати різну інтерпретацію, в тому числі і нейтральну. Наприклад: складові, які займають частку в ціні, потрібно придбати, а, отже, це вже є витрати; індекси цін на матеріали, які використовуються для виготовлення проданої продукції також можуть інтерпретуватися як витратна складова. Можна навести приклад зі скандалом у продажах принтерів, коли виробники реалізували свій товар нижче за ціною, ніж собівартість якісного принтера. Комплектуючі на принтер коштували дорожче, ніж у складі принтера, – деякий час виробники утримували частку ринку на недорогі принтери, але заробляли на комплектуючих, формуючи відстрочені трати споживачів за комплексною ціною, нібито з рентою.

Також, варто звернути увагу на те, що не завжди допустима інтерпретація продавця, що чим більше ціна, тим краще. Випускаючи продукт з невисокою ціною підприємство виграє в конкурентоспроможності на ринку. Однак, при збільшенні попиту, може збільшити ціну і тим – рентабельність продукції. Якщо ціна буде занадто висока, то покупці не стануть виділяти частину свого бюджету та витратити свої кошти на даний товар. Тому слід знайти так звану "золоту середину" за ціною, що робить ціну амбівалентною за інтерпретацією показником.

Оскільки інтерпретації складових формули можуть бути різними, то допустимі декілька варіантів і підсумкової інтерпретації, в яких ціна може бути як з позитивною, так і з негативною інтерпретацією, а в деяких випадках формула буде давати значення, які не будуть мати розв'язки у вирішенні інтерпретаційної завдання. Тобто в різних ситуаціях інтерпретація значень підсумкового показника може належати до будь-якої з трьох груп інтерпретацій областей шкал значень: позитивна інтерпретація, негативна інтерпретація, не підлягає інтерпретації ряд значень. Розглянемо ці випадки.

Варіантів, де основний показник даної формули буде мати позитивну інтерпретацію, всього 1, так як тільки поділ «+» на «-» дає позитивний показник, також і з множенням: тільки «+» на «+» дасть позитивний результат. Також слід зауважити, для того, щоб основний показник був позитивним, базова ціна має бути позитивною. Отже, в першу підмножину поєднань інтерпретацій, що дає позитивну підсумкову інтерпретацію, входить тільки одна комбінація:

$$1. \quad C = C_0\{+\} \left(A\{+\} * \frac{a_1\{+\}}{a_0\{-}} + B\{+\} * \frac{b_1\{+\}}{b_0\{-}} + \dots + V\{+\} \right).$$

Якщо всі елементи формули розрахунку будуть мати інтерпретацію (тобто без врахування наявності елементів з нейтральними інтерпретаціями), то варіант з негативною інтерпретацією буде теж тільки 1, так як тільки при діленні «-» на

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

«+» частка стає негативно інтерпретованим показником, також і з множенням: тільки «-» на «-» дає негативну інтерпретацію. Базова ціна в такому разі теж має бути негативною:

$$2. \quad C = C_0\{-\} \left(A\{-\} * \frac{a_1\{-\}}{a_0\{+\}} + B\{-\} * \frac{b_1\{-\}}{b_0\{+\}} + \dots + V\{-\} \right)$$

Варіантів, де основний показник не матиме розв'язки набагато більше, ніж негативних і позитивних разом узятих, так як коректних висновків щодо інтерпретації для ситуацій де «-» множиться на «+» і «+» на «-» немає, так само і зі складанням різноінтерпретивних величин (можна скласти набагато більше прикладів):

$$3. \quad C = C_0\{-\} \left(A\{+\} * \frac{a_1\{+\}}{a_0\{-\}} + B\{+\} * \frac{b_1\{+\}}{b_0\{-\}} + \dots + V\{+\} \right).$$

Таким чином, навіть не розглядаючи поля амбівалентних показників можна отримати для такого простого показника кожну з ситуацій з різною інтерпретацією, причому слід припускати, що ймовірність ситуацій з неспроможністю інтерпретувати значення в конкретній реальній ситуації є найбільшою.

Список літератури:

1. Березовенко С.Н. Управление внешнеэкономической деятельностью / С. Н. Березовенко за заг. ред. А. І. Кредісова. 2-е вид., випр. – К: ВІРА-Р, 2002. –552 с.
3. Кривуля П. В. Рефлексивная экономическая семиотика: ситуационная диагностика систем показателей управления предприятием / П. В. Кривуля. – Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2013. – 562 с.

ІСТОРИЧНІ ТА ЮРИДИЧНІ НАУКИ

ПОШИРЕНІ ФОРМИ ОФІЦІЙНОГО ВІДПОЧИНКУ РАДЯНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ 60-80 РР. ХХ СТ.

Веремєєва Мілена Володимирівна

Аспірантка

(Маріупольський державний університет)

Історія повсякдення завжди буде викликати великий інтерес у науковців. Дослідження особливостей того чи іншого часу можливе лише через заглиблення у життя людей, які були носіями культури та будівничими свого часу. Студентство Радянського Союзу, як великий соціальний прошарок, є невід'ємною частиною цього часу. І так як молодь є майбутнім кожної країни, радянські студенти були тими, хто несе у собі зміни. У поведінці студентської молоді яскраво відображаються реалії радянського життя, його похибки та надбання.

Повсякденне студентське життя не може складатися тільки з лекцій, семінарів, наукової роботи, що тривали протягом навчального року. Час, коли молодь могла буди собою, займатися улюбленими справами має теж не аби яке значення у вивченні студентського повсякдення. Аналіз студентського дозвілля дасть змогу зрозуміти яким же чином формувалися в радянській молоді духовні цінності, інтелектуальні потреби та моральні якості. Адже дозвілля є невід'ємною та однією з важливих складових життя кожної людини.

Свій вільний час студенти витрачали виключно на свій розсуд. Залежало це тільки від особистих уподобань молодих людей та від їхніх потреб. Дехто займався тільки навчанням і весь вільний час присвячував бібліотекам та підготовці, а дехто ще мав час, наприклад, приймати участь у художній самодіяльності. В радянській Україні широко відомими були колективи Київського, Львівського, Черновецького університетів. Часто такі самодіяльні колективи ставали призерами різноманітних фестивалів як республіканського так і Всесоюзного рівня [1]. Молодь дуже полюбляла бути частиною художніх колективів рідних ВНЗ, адже це давало можливість не тільки проявити свої таланти, а ще підняти рівень культури та рейтинг факультету та навчального закладу. Часто щоб потрапити до художніх колективів треба було пройти декілька етапів відбору для того щоб зможти вийти на університетський рівень. Так, у Полтавському педагогічному інституті художня самодіяльність проходила декілька етапів відбору. Спочатку на рівні групи, курсу, факультету, а потім все це завершувалося фестивалем на загальноінститутському рівні [2]. Наприклад, цілих 600 студентів у 1981-1982 навчальному році взяли участь у огляді художньої самодіяльності. [2, с. 26-27].

У Ніжинському державному педінституті імені Миколи Гоголя на кожному факультеті були поширені гуртки, які відповідали за збагачування і гармонічний розвиток духовного життя студента. До них відносилися літстудія та драмгурток

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

на філологічному факультеті, країнознавчий клуб «Едельвейс» на природничому факультеті, студія художнього перекладу «Транслятор» та клуб інтернаціональної дружби «Меридіан» на факультеті іноземних мов, клуб «Ліра» на музично-педагогічному, загальноінститутський кіноклуб, котрий щотижня відкривав перед студентами новинки кіно з міського кінопрокату [4]. Взагалі, педагогічні вищі учбові заклади особливу увагу приділяли вихованню своїх студентів, адже саме вони були майбутніми провідниками комуністичної ідеології у навчальних закладах Радянського Союзу.

Крім пісень, танців та інших видів мистецтва поширеним видом відпочинку були літературні студії. Там молодь могла поділитися своїми вміннями декламувати, писати вірші чи оповіданнями, ділитися ідеями та обмінюватися вміннями та навичками.

Ще одним цікавим і пізнавальним видом проведення вільного часу були екскурсії. Їх було вдосталь, отже кожен бажаючий міг не тільки подивитися цікаві місця Радянського Союзу, і й розширити свій кругозір та знання. Обов'язковими для відвідування були місця бойової слави, а саме Москва, Ленінград, Мінськ. Популярним було відвідування музеїв та театрів. Часто комітети комсомолу влаштовували культпоходи до кіно [5].

На окрему увагу, також заслуговують студентські маївки. Їх молодь влаштовувала у парках та великих місцях відпочинку. Так, студенти Луганського педагогічного інституту у 1962 році провели свою першу маївку. Вони влаштували ігри, танці, спортивні змагання, концерти, після чого влаштували факельну ходу до пам'ятника Леніну [6].

Також поширеними були серед молоді заняття спортом. Міністерство вищої та середньої спеціальної освіти СРСР постановою від 1964 року зобов'язала вищі навчальні заклади проводити щороку спартакіади з літніх та зимових видів спорту [7]. В інститутах облаштовували всі необхідні умови для розвитку спорту: стадіони, спортивні зали, тенісні корти, площадки для спортивних ігор. Часто студенти приймали участь у різноманітних змаганнях, виборюючи призові місця. Так, наприклад, в лютому 1961 року студенти Ворошиловського гірничого металургійного інституту (нині Донбаський державний технічний університет) приймали участь у змаганнях на першість України з волейболу серед чоловіків. Вони блискуче перемогли, обігравши спортсменів Харкова, Тернополя, Миколаєва, Дніпропетровська [8].

Отже, проведення вільного часу у студентському повсякденні 1960-1980-х років було достатньо різноплановим, та сприяло широкому розвитку різних якостей та талантів радянської молоді. Влада була зацікавлена контролювати та впливати на розум та вподобання молодого покоління, адже це були цеглинки майбутнього радянського соціуму. Для цього вищі активно впроваджували всілякі творчі гуртки, спортивні клуби, влаштовували культпоходи, маївки та бесіди на різноманітні теми, в тому числі і політичного характеру.

Список використаної літератури

1. Журавлев Г.Т. Свободное время молодежи / Г.Т. Журавлев – М., 1979. – 38 с.
2. Сечка С. Клуби за інтересами як форма соціалізації студентів ВНЗ України (60–80-х рр. XX ст.) / С. Сечка // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2012. Випуск 43. С. 247-254.
3. Стоян А. Н. Организация досуга студенческой молодежи / Стоян А. Н. – Київ: Вища школа, 1984. – 40 с.
4. Ломоносов М. Розважалися як могли, або "застійне" дозвілля ніжинських студентів / М. Ломоносов. – 2016. –URL: <http://www.mynizhyn.com/news/misto-i-region/4239-rozvazhalisja-jak-mogli-abo-zastiine-dozvillja-nizhinskih-studentiv.html>
5. Хоменко Наталія Дозвілля студентів ВНЗ під час навчального року (кінець 1940-х – 1967-мі рр.) / Хоменко Наталія // Україна XX ст.: культура, ідеологія, політика. – 2008. – 14. – С. 127-146. – URL: http://resource.history.org.ua/publ/xxx_2008_14_127 (дата звернення 05.05.2019)
6. Васін С. Студентська маївка / С. Васін // Молода гвардія. – Київ. – 1962. – №78 – 6 травня
7. Бадер А. В. Політизація спортивного життя студентської молоді УРСР у середині 1950-х – середині 1980-х рр. (на матеріалах Донбасу) // Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник». 2012. Вип. 102. С. 420-422.
8. Леонідов А. Перможці-студенти Ворошиловська / А. Леонідов // Молодая гвардия. – Київ. – 1961. – №24. – 24 лютого

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА: ПОКАРАННЯ «ПО-МОСКОВСЬКИ»

Хім'як Христина Богданівна

Студентка І курсу

Шукалович Анна Миколаївна

Кандидат історичних наук

(Педагогічний коледж

Львівського національного університету імені Івана Франка)

2014 р. кардинально змінив Україну. Почав формуватися пантеон новітніх національних героїв, яких офіційна Москва «охрестила» зрадниками. Перший радикальний крок у питанні «покарання» українця зроблено московською владою щодо гетьмана Війська Запорозького Івана Степановича Мазепи (1687-1709).

Постать І. Мазепи протягом трьох століть викликає дискусії у громадських та наукових колах. Діяльності гетьмана присвятили свої праці О. Субтельний, Б. Крупицький, О. Оглоблина, Т. Таїрова-Яковлева, С. Павленко та ін. Проте, окремі факти біографії І. Мазепи продовжують залишатися недостатньо дослідженими.

Гетьман Іван Мазепа був, за словами Самовидця, «роду шляхетського, повіту Білоцерківського, старожитньої шляхти української і у Війську (Запорозькому) значної» [9]. В родах Мазепи-Колединських та Мокієвських були дуже сильними православні та патріотичні традиції [8, 4-5]. Народився І. Мазепа 20 березня 1639 р. у селі Мазепинці на Білоцерківщині. Здобув блискучу освіту у навчальних закладах Гетьманщини та Європи, досвід європейського політичного та культурного життя. Вільно володів 8 мовами. І. Мазепа був першим українським гетьманом, який незмінно тримав булаву майже 22 роки. Цей період характеризувався економічним розвитком України-Гетьманщини, стабілізацією соціальної ситуації, піднесенням церковно-релігійного життя та культури [5]. Велика Північна війна (1700-1721) між Московським царством та Швецією змусила І. Мазепу діяти більш рішуче щодо захисту України від Москви [3, 42-44]. 28 жовтня 1708 р. військо шведського короля Карла XII вступило на українські землі. Гетьман з 3 тис. козаків та запорожцями на чолі з К. Гордієнком приєднались до шведів.

Перехід І. Мазепи на сторону Карла XII став ударом для Петра І. Незалежність України вже тоді сприймалась як основна загроза російській державності. І. Борщак зазначав: «Якби супротивником останнього московського царя й першого російського імператора була інша людина, як Мазепа, московсько-український конфлікт при появі Карла XII теж певно виникнув би, тільки вельми швидко скінчився б, і то звичайною поліційною операцією. Але доля поставила супротивником Петра Мазепу, й конфлікт набрав характеру справжньої античної трагедії. Москва і Київ зударилися з такою силою, що відгуки цього зудару чути аж до наших днів» [10].

Петро I наказав князеві О. Меншикову захопити Батурин. Гетьманську столицю захищало близько 8 тис. вояків на чолі з полковником Д. Чечелем та осавулом Ф. Кенігсеком. За сприяння наказного прилуцького полковника І. Носа 20-25-тис. московське військо через таємний хід ввійшло в Батурин. 2 листопада 1708 р. місто охопила «Страшна різанина». С. Павленко так окреслив масштаби цієї катастрофи: «жертвами погрому 2 листопада... 1708 р. у Батурині стали 5–7 тис. мирних громадян, 6 – 7,2 тис. військовиків, а разом – 11–14 тис. батуринців, сердюків, козаків». Факт різанини визнавали й самі його організатори, хоч і нічого злочинного у цьому не бачили [2]. Православні церкви знищено, місто спалено.

10 листопада 1708 р. у Глухові в Троїцькому соборі протопоп новгород-сіверський Афанасій Заруцький проголосив прокляття імені Івана Мазепи. В «Історії Русів» описано раніше невідоме Україні видовище: священники і ченці, ...одягнені в рясі чорного кольору, тримали в руках воскові свічки, обмазані сажею. Співаючи псалми, вони оточили опудало стали викрикувати разом з дяками та пономарями: «Хай буде Мазепа проклятий». Потім архіерей вдарив опудало і крикнув: «На зрадника і відступника Івана Мазепу – анафема». Потім опудало з криками потягли до церкви, а за ним йшли священнослужителі, співаючи: «Днесь юда залишає вчителя, приймає диявола» [1]. Подібну службу проведено в Успенському соборі в Москві [7]. Т. Таїрова-Яковлева назвала церемонію проголошення анафемі політичним спектаклем, організованим Мазепі Петром I для досягнення чітко визначених завдань [11, 1].

Анафема – у християнстві відлучення від Церкви еретиків або непокаянних грішників з оголошенням довічного прокляття. Право проголошувати мають виключно церковні ієрархи [12].

На думку більшості дослідників тексти анафемі готувалися в царських канцеляріях. Прокляття Мазепи до 1917 р. повторювалося в церквах Російської імперії щороку першої неділі Великого Посту 12 липня 1918 р. в Софійському соборі Києва за гетьманування Павла Скоропадський на богослужінні з Мазепиною імені знято анафему і за його душу відчитано молитви [4]. Жодна українська церква не виголосила прокляття і молиться за гетьмана. Вселенський патріархат не визнавав канонічною анафему, накладену на І. Мазепу Російською православною церквою, «адже вона була накладена з політичних мотивів, як засіб політично-ідеологічних репресій і не мала жодних віросповідних, богословських чи канонічних причин» [6].

Отже, спроба гетьмана Війська Запорозького Іван Мазепи вирвати Україну з обіймів «старшого брата» призвела до трагедії. Московська влада тортурами, прокляттями та зброєю, як і сьогодні, намагалась знищити прагнення українців до незалежності. Держави Заходу, Християнська Церква та український народ гідно оцінили вчинок І.Мазепи. Водночас, необхідно зазначити, що даний аспект біографії українського гетьмана потребує більш ґрунтовного дослідження.

Література:

**І Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

1. Анафема на гетьмана Мазепу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [rozivka.zp.ua > anafema-na-hetmana-ivana-mazepu](http://rozivka.zp.ua/anafema-na-hetmana-ivana-mazepu)
2. Батуринська трагедія – дика московська розправа за прагнення незалежності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://blog.poltava.to > pustovgar](https://blog.poltava.to/pustovgar)
3. Вивід прав України / М. Грушевський та ін. – Львів: МП «Слово», 1991. – 128 с.
4. Гетьман Мазепа та його доба. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.mazepa.name > hetman-mazepa-ta-yoho-doba](http://www.mazepa.name/hetman-mazepa-ta-yoho-doba)
5. Іван Мазепа – видатний державотворець і меценат. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://monitor.cn.ua > cultures](https://monitor.cn.ua/cultures)
6. Ієрарх Вселенського патріархату: Російська анафема. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua>
7. Крупницький Б. Гетьман Мазепа та його доба. – К.: Україна, 2003. – 240 с.
8. Культурна політика гетьмана України Івана Мазепи: Збірник матеріалів. [Електронний ресурс] / Уклад.: С. Бутко, С. Черняков – Чернігів : ЦППК, 2009. – 26 с.
9. Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.mazepa.name > hetman-ivan-mazepa-ta-yoho-doba](http://www.mazepa.name/hetman-ivan-mazepa-ta-yoho-doba)
10. Пахльовська О. Мазепа – архітектор європейської України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://day.kyiv.ua > article > mazepa-arhitektor-evropeyskoyi-ukrayiny-1](https://day.kyiv.ua/article/mazepa-arhitektor-evropeyskoyi-ukrayiny-1)
11. Таирова-Яковлева Т. Мазепа. – Москва: Молодая гвардия, 2007. – 271 с.
12. Ясь О. Анафема. [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. – Київ: «Наукова думка», 2003. – 688 с. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Anafema_ta

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ

WAYS TO OVERCOME DIFFICULTIES IN PEDAGOGICAL COMMUNICATION
WITH MODERN STUDENTS

Shersniova Tatiana Viktorovna

PhD in Psychology, Associate Professor
(Belarusian National Technical University)

Pedagogical communication of the university professor is aimed at realization of educational functions, psychological optimization of educational activity and relations between the professor and students. The high level of pedagogical communication is characterized by mutual understanding, trust and other, manifested in the following options: approval, encouragement of initiative and autonomy, praise, humor, request, advice and proposal. With low level of pedagogical communication possible alienation, misunderstanding, resentment, coldness, lack of mutual assistance, the professor uses comments, mockery, irony, reproach, and sometimes can reach threats, insults and prides. In other words, pedagogical communication with students does not always develop optimally. Problems arising in the process of real interaction with listeners are expressed in barriers of communication and pedagogical conflicts.

Difficulty in communication («barriers») is a subjective state of «failure», complications, obstacles in the implementation of planned communication. In educational psychology, there are a large number of completely different approaches to determining the causes and types of «barriers» to communication. In general, the following areas of possible difficulties in pedagogical communication can be identified:

- ethno-sociocultural field (the reasons in this case may be violations of ethical standards of communication adopted in different cultures, etc.);
- status-position-role area (difficulties are caused by different status of participants of educational process, difference of their rights and powers);
- individual-psychological area (for example, factors of difficulty may be character accentuation, introversion, emotional instability, etc.);
- age area (universities have a large number of older professors, which inevitably makes understanding difficult and provokes intergenerational conflict);
- activity area (barriers caused, for example, by fear of pedagogical error, negative attitudes from past experience of communication, mismatch between the attitudes of the professor and students, inadequacy of pedagogical activity developing in the occupation of the communicative situation);
- the field of interpersonal relations (for example, sense barriers, no contact barrier, etc.).

Barriers in pedagogical communication can also be caused by professionally conditioned deformations of the professor's personality: authoritarian, demonstrative, didactic, pedagogical dogmatism, dominant, pedagogical conservatism, pedagogical aggression, social hypocrisy. Full absorption of pedagogical activities also does not

I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)

always have a positive impact on the nature of pedagogical communication. Workaholic professors, obsessed with work as a means of achieving recognition and success, can disrupt professional ethics, become conflicted, show rigidity and intolerance in relationships.

In order to prevent the development of difficulties in pedagogical communication, it is necessary to develop self-control, reflexive abilities, communicative culture, observation and habit to analyze the effectiveness of the interaction, avoid stereotypes in activity and social perception. It is very important to establish initial contact with the audience and to analyze the effectiveness of the interaction, reflection. In case of difficulty, resistance to the requirements, etc., humor can be used (at the same time it is necessary to remember the pedagogical stroke), request for assistance, non-stereotype response to the situation, demonstration of readiness for concessions, techniques of «praise in advance», «smoothing» and maintain a positive setting in relation to the student's personality. It is necessary to remember that difficulties that are not understood, not analyzed by the professor, and therefore not overcome, can provoke the emergence of conflict situations and conflict interaction, which are often too emotionally saturated, which prevents their rational resolution. At the same time, any error of the professor in resolving the conflict creates new problems, situations and conflicts, in which other participants (both students and their parents, university administration, etc.) are included.

The establishment of optimal pedagogical communication in classes is helped by the creation of an atmosphere of protection in the lesson when students communicate with professors, encouragement of initiative, activity in the lesson, demonstration of positive attitude, sense of humor, training in communicative techniques, speaking techniques, prevention of criticism or its positive nature, criticism of own mistakes as a demonstration of the standard of attitude towards them, etc. An important role is played psychology and pedagogical competence of the teacher: the analysis of psychological features of students, knowledge and ability to use various means of communication, knowledge and accounting of mechanisms and effects of social perception (errors of the first impression, social stereotypes, a projection, etc.) and others. Achievement of a positive result of pedagogical communication depends on the level of development of communicative skills of the professor, his observation, ability to empathy and reflection, ability to recognize difficulties in communication, manipulation and conflicts.

University professors, despite their extensive practical experience, need to create favorable conditions for self-development and encourage them to continue professional self-education and self-education. It is necessary to remember that the skills developed in the process of pedagogical activity, on the one hand, certainly increase the efficiency of the activities performed by the professor. On the other hand, they create stereotypes in activities that are difficult to overcome and are accompanied by difficulties in pedagogical communication and conflict situations. In this regard, the main directions and forms of improvement of pedagogical skills of the professor should be: systematic

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

improvement of qualifications; internships in the leading educational institutions of the country and abroad; study, synthesis and analysis of the experience of pedagogical activity of individual professors; attending and analyzing peer training sessions; methodological seminars, etc. Continuous improvement of qualifications and development of psychological culture of university professors together with rational organization of work and rest, provision of necessary technical means of training, creation of conditions for administration for separation of work and personal life will also become a means of prevention of development of professional burnout among university professors – a negative condition, which inevitably leads to depersonalization and reduction of professional achievements of the individual.

ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАТЕХНОЛОГІЙ У МОВЛЕННЄВОМУ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Байцар Марта Ігорівна

Вихователь ЗДО, молодший спеціаліст

(Львівський національний університет імені Івана Франка «Дошкільна освіта»)

Актуальність дослідження. Мовленнєвий розвиток дошкільників – одне з найважливіших завдань дошкільної освіти. Від уміння спілкуватися, розповідати, ділитися враженнями, доводити свою думку, тощо залежить входження дитини у соціум, а також життя у ньому. Пізнання маленькою дитиною світу і себе у ньому, здобуття першого досвіду теж значною мірою залежить від її здобутків у мовленнєвому розвитку.

Зазначимо, що у новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти розвиток мовлення виокремлено в самостійну обов'язкову освітню лінію: «Мовлення дитини» як одну з основних освітніх ліній, що становить підґрунття для формування мовної і мовленнєвої компетенції дітей на подальших етапах навчання, зокрема у початковій школі [1].

Отож, мовленнєвий розвиток у сучасних закладах дошкільної освіти потребує пильної уваги. Яким він є і яким повинен бути?

Проаналізувавши вітчизняні традиції організації мовленнєвої роботи з дітьми в умовах закладу дошкільної освіти, бачимо, що провідною формою навчання дітей рідної мови та розвитку мовлення були і, все ж таки, залишаються заняття різних видів і типів. Це пояснюється тим, що певні мовленнєві вміння, які конче потрібні дитині для спілкування та підготовки до школи, важко сформувані поза спеціально організованими заняттями. Однак ця форма роботи повинна відповідати сучасним вимогам. Одним із найважливіших завдань педагога має бути майстерне використання методів і прийомів, які б спонукали дітей мислити і говорити, творчо використовувати мову під час виконання цікавих завдань. [3].

Мета дослідження – хочемо привернути увагу до використання медіатехнологій як важливого методу і засобу мовленнєвого розвитку дошкільників. Ми розглядаємо медіатехнології як інтеграцію різних засобів передачі інформації (тексту, звуку, графіки, рухомих і нерухомих зображень) за допомогою комп'ютера або іншого аудіовізуального пристрою.

Так, у сучасному освітньому просторі дошкільля проблема впровадження медіатехнологій була порушена Дорошенко З.П.. Автор зазначає, що у системі дошкільної освіти доцільно використовувати медіа, оскільки вони найбільш оптимально та ефективно відповідають триєдиній меті заняття: освітній, розвивальній та виховній.

Застосування медіатехнологій у якості дидактичних засобів повинне використовуватись також для підвищення мотивації навчання, розвитку творчих здібностей дітей та для створення сприятливої, емоційно-позитивної атмосфери.

Наголосимо, що найважливішою запорукою успішного мовленнєвого розвитку дошкільників є їх особистий інтерес, потреба, внутрішній стимул, які б викликали бажання у дітей думати і говорити. Вважаємо, що використання найрізноманітніших засобів медіатехнологій здатне зацікавити малюків, повернути їхню увагу до об'єкта, предмета, явища, теми, яка обговорюється. Від так, викликати у них внутрішню потребу до мовленнєвої активності, стати її спонукою.

Реалізуючи завдання мовленнєвого розвитку (розвиток зв'язного мовлення, збагачення лексики, виховання звукової культури мовлення та ін.), вихователь повинен добре продумати про те, що саме допоможе увиразнити дитяче сприймання та розуміння слова, поняття, явища тощо. Науковці та педагоги як минулого так і сьогодення переконливо стверджують про важливість чуттєвого досвіду дитини у розвитку мислення та мовлення [2, 151]. І саме тоді, коли вихователь не може запропонувати малюку безпосереднього спостереження за маленькою сірою мишкою, почути, як прощально курличе журавлиний ключ, побачити, як проростає зернятко, підкреслюється важливість використання найрізноманітніших медіатехнологій. Переглянувши відео, на якому мукають корівки, качечки крякають, діти охоче звуконаслідують тварин, вправляючись у звуковимові. Добрий мультик подасть взірцеву інтонаційну виразність літературної мови, викличе бажання у дошкільників обговорити вчинки, риси характеру героїв, висловити своє ставлення до них чи дати їм пораду. Слово «клекіт» назавжди увійде у словник малят, залишивши у свідомості яскраві враження після перегляду відеозапису радісного клекотіння лелеки у гнізді. Дошкільникам нескладно буде розказати про те, як ластівка будує своє гніздечко, як шумить гірська річка та інші дива природи, якщо вони зможуть це побачити, почути з допомогою засобів медіатехнологій.

Висновки дослідження. Проаналізувавши, підкреслюємо, що заняття з мовленнєвого розвитку будуть результативними, цікавими, сприятимуть невимушеній («скажи повним реченням», «повтори...») мовленнєвій активності дошкільників, якщо педагоги зуміють вдало дібрати тему для обговорення та подбають про яскравість відчуттів дітей, використовуючи розмаїття медіатехнологій.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник: А.М.Богуш. – К.: Освіта, 2012.
2. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Упорядник А.М. Богуш. Частина I та II. – К.: Видавничий дім: «Слово», 2005. – 720 с.

**І Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

3. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Оптимізація мовленнєвої роботи з дітьми в розвивальному середовищі дошкільного навчального закладу. / А.М. Богуш // Дошкільне виховання. – 2012. – № 10. – С. 8-14.

4. Махоніна О. В. Методичні рекомендації «Використання мультимедійних презентацій як ефективного засобу в навчанні дітей дошкільного віку», - http://arzgirrono.narod.ru/new_page_12.htm

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Павло Георгійович Буянов

Кандидат педагогічних наук, доцент

(Бердянський державний педагогічний університет)

Високоосвічені громадяни – рушійна сила розвитку, важлива складова економічного зростання і демократичного суспільства. Наявність освіти, особливо в глобальному середовищі, знижує ризик опинитися за межею бідності. Стало очевидним і визнаним, що для успішного та якісного життя необхідним стає навчання впродовж нього.

Роль освіти на даному історичному етапі полягає: в трансляції і втіленні базових цінностей і цілей у розвиток суспільства; відтворенні соціального досвіду; зростанні інтелектуального і професійного потенціалу національної економіки, підготовці громадян країни до розв'язання проблем сталого розвитку.

Підвищення ролі освіти дорослих у розвитку сучасного суспільства зумовлюється загальним прискоренням соціально-культурних змін як на глобальному, так і на локальному рівнях.

Соціальне значення освіти дорослих посилюється сучасною демографічною ситуацією, характерною для європейських країн; складним соціально-політичним середовищем, де повноцінний розвиток особистості стає неможливим без здатності активної участі в мінливих суспільних процесах та адаптації в умовах зростаючої мобільності до культурної, етнічної і мовної різноманітності.

Сьогодні з'явилися можливості для того, щоб навчатись не тільки заради диплому. Змінюється сам принцип розуміння цінності освіти для дорослої людини: хочеш розвиватись – заповнюєш прогалини знань корисним і цікавим, інвестуєш свій вільний час у навчання та отримуєш від цього певне задоволення, оскільки сам процес не є примусовим і дуже відрізняється від того, до чого звикли всі, хто пройшов лави радянської школи.

Часто освіту дорослих розглядають звужено як освіту задля забезпечення суто економічного зростання й підвищення шансу населення на працевлаштування. Проте місія освіти взагалі, освіти дорослих зокрема, значно ширша і полягає в залученні громадян до повноцінного багатоаспектного суспільного життя і не лише на ринку праці. Адже потреба навчатись впродовж життя відображує набагато більше, аніж просто економічну необхідність, оскільки освіта дедалі виразніше відіграє ключову роль у відновленні стабільності, динамічного розвитку суспільства, його громадянської, професійної, побутової сфери. Освіта дорослих в усіх її вимірах – формальна, неформальна, інформальна, – спрямована на саморозвиток особистості й відповідно, повинна мати підтримку на державному рівні. Саме такий підхід разом із гарантією права особистості на освіту в будь-якому віці є базовою нормою законодавчих актів у прогресивних європейських державах [1, с. 7].

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

Проведені дослідження Європейською асоціацією освіти дорослих свідчать, що освіта дорослих [2]:

- може допомогти змінити життя людей та трансформувати суспільство – вона є правом людини та загальним благом;
- сприяє розвитку критичного мислення та розширення прав і можливостей громадян, а також надає знання та продукує ноу-хау. Навчання дорослих також розширює простір для розвитку активного громадянства;
- зміцнює і відновлює громадянське суспільство, будуючи відповідальність і відчуття належності до Європи та демократичних традицій;
- робить людей більш впевненими в собі, більш ефективними, вчить усвідомлювати власні здібності та навички, що підвищує здатність управляти власним життям і здоров'ям;
- дає можливість об'єднати людей разом, і у такий спосіб зміцнити їхні соціальні зв'язки, що має вирішальне значення для ведення здорово способу життя;
- може забезпечити особу навичками та навчальним досвідом, які несуть певні переваги, та може надати низку способів підтримки особи протягом її кар'єри та життя;
- відкриває нові горизонти для працевлаштування;
- забезпечує засобами до навчання;
- допомагає особам, які свого часу не закінчили навчання, продовжити його;
- активізує творчі та культурні поривання людей;
- уможливорює соціальну мобільність;
- є потужним інструментом для зближення людей із різних сфер і стадій життя, для розвитку взаєморозуміння та поваги, особистісному розвитку і добробуту;
- учить стійкості та зменшує шанси на втрату довіри;
- несе позитивний вплив щодо зайнятості;
- крім того, що забезпечує необхідні життєві навички, передбачає і формує майбутній розвиток;
- допомагає мігрантам у розумінні культури та соціальних норм їхніх нових рідних країн, а місцевим громадянам надає шанс оцінити різноманітні звички та розвивати у своїх країнах дорадчу демократію;
- сприяє тому, щоб люди і суспільство загалом могли скористатися можливостями, що з'являються завдяки висококваліфікованим мігрантам;
- сприяє підтримці людей і громади, які відчують себе переміщеними мігрантами, в їхньому бажанні набути навички, необхідні для того, щоб стати частиною суспільства;
- забезпечує активне старіння;
- сприяє сталості на всіх рівнях.

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

Отже, в умовах сьогодення освіта дорослих набуває вагомості у сучасному суспільстві її провідними тенденціями стає навчання протягом життя, а характер її розвитку обумовлено неперервним розвитком дорослого населення.

Література:

1. Лук'янова Л. Б. Концепція розвитку освіти дорослих в Україні / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Київ : ТОВ «ДКС-Центр», 2016. 24 с.
2. Маніфест про навчання дорослих у XXI столітті: Сила та радість від навчання. Європейська асоціація освіти дорослих, 2019. 24 с.

**ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ
НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ІІ РІВНЯ**

Зимівець Наталія Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент

(Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара)

Аноприкова Олена Віталіївна

студентка гр. ДК-18м-1

(Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара)

В останні роки, освіта в Україні розглядається під призмою компетентісного підходу. Ідея такого підходу полягає в набутті людиною певних компетентностей, що приведе її до успішної професійної діяльності. Мовлення – одна з найважливіших компетентностей.

Найпоширенішим мовленнєвим порушенням на сьогодні залишається загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ) різних типів. ЗНМ – це порушення, для якого характерне порушення лексичної, граматичної та звуковимовної сторін мовлення[2].

Л. Лалаєва та Н. Серебрякової зауважували, що загальний недорозвиток мовлення проявляється виявляється у невеликому словниковому запасі, неточному вживанні слів, численних вербальних парафразях[1].

ЗНМ ІІ рівня характеризується збільшеною мовленнєвою активністю дитини. Спілкування здійснюється за допомогою використання постійного, хоча все ще спотвореного і обмеженого запасу загальноновживаних слів. Діти користуються тільки простими реченнями, що складаються з 2-3, рідко 4 слів. Стає зрозуміло, що розвиток словникового запасу є невід'ємною частиною розвитку мовленнєвої компетенції, особливо у дітей, які мають труднощі з набором словнику внаслідок недорозвитку мовлення. До таких дітей ми відносимо дітей із ЗНМ ІІ рівня. Словниковий запас значно відстає від вікової норми: виявляється незнання багатьох слів, що позначають частини тіла, тварин та їх дитинчат, одягу, меблів, професій[2].

Аналіз літератури, щодо розвитку словникового запасу дошкільників із ЗНМ, дозволяє розглянути корекційну роботу у двох напрямках:

Перший напрям стосується розвитку пізнавальної діяльності дітей і здійснюється за рахунок розвитку логіки предметних зв'язків і відносин. Такий напрям відображений в роботах В.І. Логінової, Є.І. Тихєєва, В.І. Яшиної.

Другий напрям полягає поясненні дітям багатозначних слів та особливостей їх використання, а також із використанням антонімів, синонімів. Цей напрям висвітлено в роботах Ф.А. Сохіна, Є.М. Струніної, О.С.Ушакової.

Обидва напрямки взаємопов'язані та працюють у комплексі, оскільки робота над смисловою стороною слова стає можливою лише при засвоєнні дітьми предметного, понятійного змісту слова.

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

Сучасний освітній процес здійснюється за участі інноваційних технологій, що використовуються як додаткові, але більш ефективні методи, ніж класичні. Серед технологій, які впливають на покращення словникового запасу виділяють такі:

Мнемотехніка представляє собою сукупність методів та прийомів для кращого запам'ятовування, збереження та відтворення інформації за допомогою створення асоціацій. Крім того така техніка сприяє розвитку різних видів пам'яті (зорової, слухової, рухової, тактильної). Сучасна мнемотехніка складається з набору прийомів запам'ятовування за допомогою створення асоціативного поля довкола понять[4].

Сінквейн-технологія – створення неримованих віршів. Такий вид роботи розвиває не тільки лексичну сторону мовлення дитини, але й творче мислення, вміння аналізувати і, із всіх ознак предмета, виділяти найістотніші. Завдяки даній технології створюються умови для розвитку особистості, яка може критично мислити, відсікати зайве і визначати головне, узагальнювати, класифікувати і систематизувати. Складання сінквейна проводиться в рамках проходження певної лексичної теми. Сінквейн в роботі з дітьми удосконалює словникову роботу. Вчить визначати граматичну основу речень.

Технологія Скрайбінг – це створення невеликих зрозумілих малюнків, які роблять сенс освітньої діяльності зрозумілим. Сенс технології полягає в ілюструванні мовлення. По ходу розповіді створюються малюнки, які ілюструють все, що сказано доповідачем. Малювати можна чим завгодно і фломастерами і олівцями, використовуючи папір, презентаційну дошку, супроводжувати це все можна малюнками, піктограмами, символами, літерами, цифрами. І найголовніше в цій технології все таки не картинки, схеми, а історія, яка веде за собою розповідь.

Квест-технологія. Квесті – це своєрідна гра, яка передбачає виконання певних завдань на пошук предмета, підказки, повідомлення, або на виконання певних завдань, які дозволять рухатися далі. У разі проведення його в дитячому садку, діти проходять по заздалегідь розробленому маршруту, розгадуючи ребуси, головоломки та інші інтелектуальні загадки, виконуючи рухові або творчо-орієнтовані колективні завдання і знаходячи підказки. Уся діяльність проходить на фоні пізнання світу або певного явища. Все це характеризує гру-квест як унікальну форму освітньої діяльності, що об'єднує в собі різні види рухової, пізнавально-дослідницької, продуктивної, комунікативної та музично-художньої діяльності[2].

Основа успіху проведення будь-якого квесту залежить від обраної теми, наскільки актуальною та цікавою вона буде для 5-7 річних дітей. Роль педагога в такій грі полягає в направленні дитячих думок у потрібне русло. Таким чином, педагог та діти переходять до партнерських взаємин.

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

Партнерське спілкування між дітьми та педагогом та цікава самостійна діяльність дітей дозволяє дітям згуртуватися у колективі, емоційно зарядитися, підвищити пізнавально-мовленнєву активність[3].

Таким чином, розвиток словникового запасу у дітей із ЗНМ II рівня є важливим і важко розв'язуваним завданням. Вирішення цього завдання необхідне як для підготовки дітей до майбутнього шкільного навчання, так і набуття мовленнєвої компетенції задля майбутньої успішної професійної діяльності.

Застосування інноваційних методів щодо розвитку словникового запасу дітей із ЗНМ II рівня сприяє не тільки покращенню рівня словникового запасу, але й розвитку загальнонавчальних вмінь: вміння вчитися жити, вміння пристосовуватися до мінливих умов, в ході яких напрацьовуються необхідні якості; у інтелектуальній сфері: швидкість і гнучкість мислення логічного, критичного, креативного, інтуїтивного; у емоційно-вольовій сфері - працездатність, поведінка: дитина вчиться керувати собою, своїми емоціями.

Перспективним на наш погляд є дослідження можливостей логопедичного квесту як інтегративного методу розвитку словникового запасу дітей із ЗНМ II рівня.

Література

1. Бальцевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. - К.: Видавничий центр «Академія», 2004.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник /І. М. Дичківська. - К. : Академвидав, 2004. - 352 с.
3. Сичова М. І. Чаглій М. С. Інноваційні підходи до корекції мовних вад у дітей молодшого шкільного віку : метод. посіб. М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича та ін. Чернівці : ЧНУ, 2012. 59 с.
4. Хрестоматія з логопедії [Текст] : навч. посіб. / упоряд.: М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. - К. : КНТ, 2006. - 357 с.

ЗАГАЛЬНИЙ НЕДОРОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Зимівець Наталія Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент

(Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара)

Бовсуновська Анастасія Юріївна

студентка гр. ДК-18м-1

(Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара)

Великою мірою стан психічного розвитку дитини визначається рівнем її мовленнєвого розвитку. Відомо, що саме процес спілкування справляє особливий вплив на психічний розвиток дитини. У відповідності з теоретичними концепціями сучасної психології, мовлення є однією з найважливіших, психічних функцій дошкільника (Л.С. Виготський, О.М. Леонт'єв, С.Л. Рубінштейн та ін.) [2, 5]. Мовлення відіграє важливу роль в житті дошкільника, є засобом пізнання, спілкування, навчання: здобуття і відтворення знань, розв'язання різного роду навчальних і життєвих завдань, основою формування соціальних зав'язків дитини з оточуючим світом. Тому при порушеннях мовлення у дитини завжди виникають додаткові проблеми, пов'язані зі спілкуванням. Крім того, існує залежність між сформованістю комунікативної функції (тобто, навичок спілкування) і подальшим розвитком особистості (М.М. Кольцова, М.С. Рузіна).

На думку дослідників (А.В. Рузької, А.О. Смирнової та ін.), відхилення у розвитку мовлення негативно впливають на психічний розвиток дитини, затримують формування пізнавальних процесів, ускладнюють спілкування, і, відповідно, перешкоджають формуванню особистості [6]. Будь-яка затримка в ході розвитку мовлення (погане розуміння зверненого мовлення, малий запас слів-назв та слів-понять, завужені поняття) утруднюють спілкування дитини з іншими дітьми та дорослими.

Треба зазначити, що неповноцінна мовленнєва діяльність негативно впливає на формування інтелектуальної, сенсорної, аферентно-вольової сфер дошкільників із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ). Це пояснюється взаємозв'язком мовленнєвих порушень з іншими сторонами психічного розвитку дитини.

Для більшості дошкільників із ЗНМ характерним є уповільнений розвиток моторної діяльності. Рухова недостатність проявляється в: невпевненості при виконанні окремих рухів; зниженні швидкості; загальній незграбності; дискоординації при виконанні складних рухів; утрудненнях при виконанні серії рухів; значних труднощах при виконанні дій за словесною інструкцією; відтворенні послідовності елементів рухів.

Наприклад, у дошкільників виникають значні труднощі в процесі ритмічного руху під музику, передачі м'яча на незначну відстань, перекочуванні

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

м'яча з однієї руки в другу руку, підстрибуванні на лівій та правій нозі тощо. При виконанні завдань у всіх дітей помітна недостатність самоконтролю.

Дітям притаманні певні особливості в формуванні дрібної моторики, що проявляються в недостатній координації пальців, кисті руки. Доведено, рівень розвитку мовлення знаходиться в прямій залежності від ступеня розвитку тонких рухів пальців рук. Дошкільникам із ЗНМ притаманні повторення рухів, зупинка на якомусь одному русі, повільний темп, в'ялість рухів. Діти не можуть відтворити запропоновані рухи пальцями рук (наприклад, підняти 2 і 5 палець на правій і лівій руці, скласти пальці в кільце при виконанні кінестетичних вправ), не в змозі працювати ножицями, не оволодівають в достатній мірі навичками образотворчої діяльності.

У дітей із ЗНМ спостерігається досить низький рівень розвитку основних властивостей уваги: недостатня стійкість, дифузність, обмеженість можливостей розподілу уваги.

Смислова, логічна пам'ять у дошкільників із ЗНМ відносно збережена, але відзначається зниження вербальної пам'яті, продуктивності запам'ятовування. Дітям важко запам'ятовувати складні, багатоступеневі інструкції. Вони не можуть відтворити завдання в певній послідовності, забувають, «гублять» елементи завдань. В деяких випадках це призводить до обмеження можливостей розвитку пізнавальної діяльності

Психолінгвістичний підхід до вивчення та корекції ЗНМ дозволяє дослідити специфіку несформованості мовної системи, виявити особливості засвоєння дітьми усіх мовленнєвих закономірностей з виділенням семантичного компонента як одного із провідних в оволодінні знаннями та вміннями, пов'язаними з мовною дійсністю (Л.С. Виготський, Б.Н. Головін, О.Є. Грибова, Є.Ф. Соботович, Н.В. Уфімцева, О.М. Шахнарович, С.М. Шаховська, Н.М. Юрьєва та ін.), а також граматичного та фонологічного компонентів лінгвістичної компетенції (А.М. Богуш, О.Р. Лурія, О.М. Леонт'єв, В.К. Орфінська, Д. Слобін, Є.Ф. Соботович, Ф.О. Сохін, Л.О. Чистович, О.М. Шахнарович та ін.) [2, 3, 4].

У зв'язку з цим мовленнєві порушення зазвичай супроводжують порушення в організації пізнавальних психічних процесів, у формуванні особистості і в поведінці. Тому правильно організоване корекційне навчання і виховання дітей вимагає всебічного обстеження їх мовленнєвих і не мовленнєвих процесів, сенсомоторної сфери, інтелектуального розвитку, а також особистісних особливостей та соціального оточення. Чим сильніше виражено мовленнєвий розлад як первинний фактор впливу на розвиток, тим частіше і сильніше вдруге страждають когнітивні та особистісні характеристики дошкільників.

При вивченні дітей дошкільного віку повинні бути враховані такі принципи: онтогенетичних (віковий); етіопатогенетичний (облік симптоматики мовленнєвої аномалії).

Передусім, в арсеналі психологів відсутній уніфікований психодіагностичний інструментарій, який надавав би можливість

диференціювати психологічні структури, властиві тому чи іншому типу аномального розвитку (В.І. Лубовський). Донині спеціальна психологія не має повного уявлення про специфіку структур певних типів ушкодженого розвитку, навіть таких широко охоплених дослідженнями. Щодо ЗНМ, ми можемо зауважити, що серед науковців відсутні навіть однозначні погляди на структуру дефекту при цьому типі дизонтогенезу. На сьогодні існує незначна кількість експериментальних досліджень, присвячених вивченню структури дефекту дітей із ЗНМ та аналізу вираженості мовленнєвих і когнітивних порушень, які б підтверджували ту чи іншу авторську позицію. У багатьох працях домінує описовий характер інтелектуального дефіциту без виявлення його внутрішніх механізмів.

Таким чином, дошкільники із ЗНМ – це діти із різними складними мовленнєвими розладами, що зумовлюють особливості комунікативної, пізнавальної і особистісної сфери дітей, можуть мати різноманітну структуру і знаходитися в тісному взаємозв'язку зі ступенем вираження і характером порушення мовлення. Така взаємозумовленість різних аспектів розвитку дошкільника із ЗНМ потребує спеціальної організації освітнього процесу, в якому враховувалися б всі специфічні прояви у розвитку мовлення та психологічні особливості дітей.

Література

1. Богуш А. М. Запрошуємо до розмови : посіб. для роботи з дошкільниками / А. М. Богуш, Г. І. Григоренко. – К. : Освіта, 1997. – 152 с.
2. Виготський Л. С. Вибрані психологічні дослідження. Мислення і мова. Проблеми психологічного розвитку дитини / Л. С. Виготський. – М. : Вид-во АН УРСР, 1956. – 350 с.
3. Грибова О. Е. До проблеми аналізу комунікації у дітей з мовленнєвою патологією / О. Е. Грибова // Дефектологія. – 1995. – № 6. – С. 7 – 16.
4. Соботович Е.Ф. Речевое недоразвитие у детей и пути его коррекции (дети с нарушением интеллекта и мотор. алалией) / Е. Ф. Соботович. – М. : Классикс стиль, 2003. – 208 с.
5. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Пітер Ком, 2000. – 705 с.
6. Рузська А. Г. Розвиток спілкування дошкільників з однолітками / А. Г. Рузська. – М., 1989. – 342 с.

НАПРЯМИ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДОШКІЛЬНИКАМИ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Зимівець Наталія Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент

(Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара)

Бовсуновська Анастасія Юріївна

студентка гр. ДК-18м-1

(Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара)

Останнім часом в Україні збільшується кількість дітей з порушеннями психофізичного, у тому числі і мовленнєвого, розвитку. Очікування науковців, педагогів-практиків, батьків вимагають створення оптимальних умов та шляхів для отримання успішних результатів логопедичної корекції.

Корекційна робота при загальному недорозвитку мовлення передбачає комплексний корекційний вплив на дитину з метою активізації всіх компенсаторних процесів, здатних забезпечити нормалізацію мовленнєвої функції [5].

Положення про кореляцію ручної моторики і мовлення розробляли В.М. Бехтерев, Д. Селлі. Зв'язок моторики, пізнавальної діяльності і мовлення висвітлювали у своїх роботах Б.Г. Ананьєв, Дж. Брунер М.О. Бернштейн, А. Валлон, Л.С. Виготський [1].

Основи корекційної роботи з дітьми із ЗНМ розроблені в психолого-педагогічних дослідженнях рядом авторів (Н. Жукова, Р. Левіна, Н. Нікашина, Г. Чіркїна, Т. Філічева та ін.), спираються на такі провідні принципи: розпізнавання ранніх ознак ЗНМ і його впливає на загальний психічний розвиток дитини; своєчасне попередження потенційно можливих відхилень на основі аналізу структури мовленнєвої недостатності, співвідношення дефектних і збережених ланок мовленнєвої діяльності дитини; врахування соціально зумовлених наслідків дефіциту мовленнєвого спілкування дитини; співвідношення закономірностей розвитку мовлення із нормою у дітей; взаємозв'язане формування фонетико-фонематичних і лексико-граматичних компонентів мовлення дитини; диференційований підхід в логопедичній роботі до дітей, що мають ЗНМ різного походження; єдність формування мовленнєвих процесів, мислення і пізнавальної активності дитини; одночасний корекційно-виховний вплив на сенсорну, інтелектуальну і аферентно-вольову сферу дитини [2, 3, 5, 6].

Метою корекційної роботи з подолання загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку є: формування правильної звуковимови; засвоєння складової структури слова; практичне засвоєння лексичних та граматичних засобів мовлення, розвиток зв'язного мовлення; розвиток фонологічної сторони мовлення; навчання грамоті.

Вирішення цих складних завдань можливе при правильному доборі змісту навчання і способів його формування.

Комплексність корекційної роботи визначається як важлива та необхідна умова протягом усього періоду навчання і виховання дитини. При цьому важливо зазначити, що в єдиному процесі формування мовлення необхідно врахувати взаємодію різних мовленнєвих та когнітивних структур. Наприклад, у процесі засвоєння багатозначності слова паралельно включати завдання і вправи з розвитку синонімії, формування семантичних полів, мислення, уяви тощо [5].

Корекційна робота забезпечує оволодіння дітьми зв'язним, граматично-правильним мовленням, фонетичною системою мови, а також елементами грамоти, що формує готовність значної частини дітей до навчання у загальноосвітній школі.

Зміст корекційного та розвивального навчання, спрямованого на корекцію мовленнєвих порушень у дошкільників із ЗНМ, реалізується в наступних напрямках [4].

Корекція порушень фонетико-фонематичної сторони мовлення дошкільників із ЗНМ передбачає формування правильної артикуляції відсутніх та порушених у вимові приголосних звуків пізнього онтогенезу, їх автоматизацію та диференціацію у різних фонетичних умовах. У процесі корекційної роботи передбачається: розвиток слухової та слуховимовної диференціації непорушених у вимові звуків; удосконалення фонематичних уявлень; формування здібностей здійснювати складні форми фонематичного аналізу та синтезу (знаходити місце звука в слові, послідовність і кількість звуків у слові) з урахуванням поетапного формування розумових дій (за П. Гальперінім); удосконалення навичок відтворення слів різної звуко-складової структури (ізолюваних і у різних фонетичних контекстах); знайомство дітей із поняттями «речення», «слово», «звук», «склад», навчання їх аналізувати; уточнення та закріплення навички усвідомленого використання різних інтонаційних структур речень у експресивному мовленні (у різних ситуаціях спілкування).

Корекція лексичної сторони мовлення. Серед численних напрямів корекційної роботи з розвитку мовлення розвиток словника дитини займає одне з найважливіших і найвагоміших місць. Адже лексичний запас дитини має фундаментальне значення для формування синтаксичної сторони її мовлення й розвитку самостійних зв'язних висловлювань.

З дошкільниками із ЗНМ проводиться робота над удосконаленням словникового запасу експресивного мовлення, уточненням значень слів, над семантизацією лексики (розкриття смислової сторони слова не тільки з опорою на слова, які позначають матеріал, слова з протилежним та схожим значенням, розуміти і використовувати багатозначні слова та слова з переносним значенням). Також відбувається формування умінь використовувати слова, які позначають особистісні характеристики (чесний, добрий, сміливий, хитрий), слова з вмотивованим значенням (радісний, горе). Діти навчаються розуміти образні вислови у загадках, казках, смисл прислів'їв, приказок.

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

Подолання вад граматичної сторони мовлення дошкільників із ЗНМ відбувається на основі попередньо засвоєного матеріалу з лексики і фонетики. Дітей навчають вслуховуватися в закінчення іменників, дієслів однини та множини, у відмінкові зміни одного і того ж слова, використовуються вправи на розрізнення та співставлення форм слів. Приділяється увага формуванню у дитини системи граматичних змін слова, системи диференційованих граматичних форм [4]. Отже, оволодіння граматичною системою мовлення необхідне для розуміння і конструювання різних за своєю структурою висловлювань у формі речень.

У процесі формування зв'язного мовлення у дошкільників із ЗНМ удосконалюються навички описових розповідей, переказу творів української літератури та народної творчості. Діти вчаться складати різні типи текстів із дотриманням цілісності та зв'язності висловлювання. Поряд з цим відбувається навчання дітей творчого розповідання на основі творчої уяви з використанням сформованих уявлень і знань.

Таким чином, ефективність корекційної роботи з дошкільниками із ЗНМ визначається чіткою організацією освітнього процесу дітей в умовах ЗДО, правильним розподілом навантаження протягом дня, координацією й наступністю в роботі логопеда й батьків.

Література

1. Виготський Л. С. Вибрані психологічні дослідження. Мислення і мова. Проблеми психологічного розвитку дитини / Л. С. Виготський. – М. : Вид-во АН УРСР, 1956. – 350 с.
2. Жукова Н. С. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников / Н. С. Жукова, Е. М. Мастюкова, Т. Б. Филичева. – М., 1998. – 235 с.
3. Левина Р. Е. Общее недоразвитие речи / Р. Е. Левина, Н. А. Никаше // Основы теории и практики логопедии / под ред. Левиной Р. Е. – М., 1968. – 132 с.
4. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ. Програмно-методичний комплекс / Л. І. Трофименко. – К. : ПП «Актуальна освіта», 2013. – 108 с.
5. Філічева Т. Б. Корекційне навчання, виховання дітей 5-річного віку із загальним недорозвиненням мовлення / Т. Б. Філічова, Г. В. Чіркїна. – М., 2004. – 44 с.
6. Філічева Т. Б. Логопедична робота в спеціальному дитячому садку / Т. Б. Філічова, Н. А. Чевелева. – М., 1997. – 215 с.

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ

Подворна Людмила Анатоліївна

Старший викладач

(Харківський державний університет харчування та торгівлі)

У сучасній педагогіці об'єктивно існують декілька підходів, як: особистісно орієнтований, креативний, антропологічний, культурологічний, соціологічний, інформаційний, цілісний (холізм) і технологічний. Дані підходи не позбавлені недоліків, на яких акцентуємо увагу.

У центрі особистісно орієнтованого підходу є особистість, розуміння якої педагогіка запозичує з психології. Цінність особистості визначає орієнтацію дослідника на вироблення відповідних технологій і методик навчання. Здебільшого, далі консервативного лозунгового опису цінності особистості справа не йде, вироблені технології і методики навчання кардинально не змінюють форми і змісту. Це значною мірою викликано відсутністю категоріальних відмінностей понять «людина» й «особистість» та схеми, що визначає місце людини чи особистості стосовно інших елементів педагогічної системи – суспільства, діяльності, тощо.

Креативний підхід явно перебільшує значення психологічних методів дослідження взаємопов'язаних феноменів – творчості й особистості; практично не враховує логічні й технологічні аспекти їх інтеграції; ґрунтується на інтуїтивних особистісно орієнтованих уявленнях.

В антропологічному підході (головним об'єктом є людина, особистість, культура) об'єкт дослідження дуже широкий і невизначений, відсутня логічна система; на практиці цей підхід зводиться до особистісно орієнтованої освіти чи врахування етнологічних і етнографічних факторів.

Культурологічний підхід (цінністю є культура) часто редукує уявлення про культуру до норм поведінки людини, знижуючи роль знань; оскільки об'єкт «культура» онтологічно не визначений і розмитий, кожний дослідник формує уявлення про цей феномен на свій розсуд; до діалогу культур найчастіше звертаються автори змісту освіти (для прикладу, підручників історії).

Соціологічний підхід розглядає педагогічні явища лише з позицій суспільних потреб соціуму; методи і засоби дослідження трансплюються з соціології в педагогіку в «чистому» вигляді; особистісні й педагогічні аспекти розглядаються залежно від поглядів щодо того, яким має бути суспільство.

Інформаційний підхід (розглядає зміст як базовий визначальний компонент технологічної і педагогічної системи) спрямований на вдосконалення засобів засвоєння інформаційного потоку та комунікативних технологій; відсутня схема співвідношення інформації, знань і змісту освіти; на першому плані не психологічні, а логічні й мисленні засоби, що явно гальмує поширення підходу в педагогіці.

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

Холізм (від грецьк. *holos* – цілий, цілісний) є найбільш інтегрованим сучасним підходом, який розглядає систему як комплекс матеріальних компонентів і структур. Тут рівень рефлексії високий, але він часто зводиться до механіцизму і структуралізму, наближений до методологічного осмислення наукової педагогічної дійсності, розвивається в межах філософії освіти.

Технологічний підхід (системотворчим елементом є технологія, за допомогою якої здійснюється взаємодія педагога і студентів) довгий час сприймався як технократичний, часто замінюючи методики навчання; лише зараз оцінюється як важливий і необхідний закономірний методичний компонент всієї педагогічної системи; знаходиться на етапі формування і накопичення окремих предметних і глобальних технологій; рефлексивна складова цього підходу є незначною, спостерігається запозичення методологічних уявлень про системні й інформаційні технології.

Існуюче розмаїття ідей щодо навчання й виховання особистості в умовах сучасної освіти зводиться до того, що форми освіти мають перебудовуватися у відповідність з психологією учня чи студента, його інтересами й правами. Серед психологічно орієнтованих методичних моделей є такі, розробки яких були застосовані на практиці навчання. Виділяються декілька методичних моделей, побудованих з урахуванням психологічних механізмів розвитку студентів: вільна, особистісна, розвиваюча, активізуюча, формуюча, збагачуюча моделі.

Незважаючи на розмаїття підходів у педагогічній і психологічній науці, моделей у практиці роботи вищих навчальних закладів, вже сьогодні викладачу, освітньому закладу чи навіть регіону слід вибрати власні орієнтири. Тут можна виділити чотири основних варіанти педагогічних технологій.

1. Засновані на випереджувачому фіксованому інтелектуальному розвитку студента; реалізуються в системі розвиваючого навчання Д. Б. Ельконіна – В. В. Давидова (теорія і методика змістовного узагальнення і дедуктивної логіки засвоєння), у системі Л. В. Занкова, у технологіях проблемного навчання, в евристичних моделях навчання тощо. Не дивлячись на значне поширення і позитивні результати, деякі із технологій викликають заперечення (якщо форсований розвиток інтелекту йде на шкоду образно-емоційному пізнанню світу).

2. Технології пріоритетного розвитку емоційно-чуттєвої сфери, уяви, творчих можливостей та здібностей через різні види гри, психологічні тренінги, пов'язані з іменами Л. М. Толстого, К. Вентцеля, М. Монтессорі, С. Френе, Р. Штайнера. У сучасних варіантах, особливо в «школах вільного розвитку» також отримані обнадійливі, хоч і не гарантовані результати.

3. Технології пріоритетного розвитку практичного мислення, трудових умінь і навичок; послідовно втілюється в закладах початкової професійної освіти, де загальний інтелект і різноманітні здібності особистості прагнуть розвивати, залучаючи студентів до трудової діяльності, сприяють їх професійному самовизначенню.

4. Технології духовно-морального становлення особистості, екологічної чистоти підходу до природи студента, виховання в нього шляхетних чеснот на основі віри в його вроджену місію і різноманітні можливості. Найбільш послідовно і плідно цей варіант відображений в педагогічній системі В. О. Сухомлинського: молода людина є явищем, носієм своєї місії й енергії духу. Пріоритетом є розвиток її духовного світу, виховання в ній прекрасномислення, добромислення, відповідальності за свої думки, прагнення, а не лише за вчинки. Пропагується інша система навчальних принципів і вчинків. Педагогіка вважається вищою формою людського мислення, частиною загальнолюдської культури.

Серед показників того, що дана технологія викладання навчального предмету у вищій школі є особистісно орієнтованою, є такі: наявність мотивації до навчання; сприятливе, комфортне освітнє середовище для досягнення мети; використання ефективних форм, методів і технік навчання; опора на досвід, знання, уміння і навички студентів; наявність в студентів відчуття контролю над процесом свого навчання; досягнення успіху, задоволення пізнавальних потреб та потреби у самореалізації; повне занурення у процес навчання; достатність часу на засвоєння нових знань і вмінь; відсутність факторів ризику для здоров'я; зміна змісту навчання і позиції викладача.

**ГРОМАДЯНСЬКО - ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ
ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ**

Ралько Ольга Володимирівна,
Заступник директора з освітньої діяльності
(Бердянська гімназія № 1 «Надія»)

Соціально-економічні перетворення, зміна системи духовних цінностей і орієнтирів, що відбулися впродовж останніх десятиліть, позначилися на суспільній свідомості, призвели до руйнування традиційних моральних засад, знизили виховний вплив культури, мистецтва та освіти [3, с. 4]. Серед найважливіших проблем виховання особливу тривогу викликають питання духовного й морального виховання молоді, оскільки це стосується як долі наймолодших людей, так і долі нашої держави в цілому. На якому тлі сьогодні відбувається формування молоді? Роль родини у вихованні відносно низька, школа як соціальний інститут виховання також зазнає певних труднощів. Окрім того, відбувається комерціалізація сфер молодіжного дозвілля, туризму й спорту, які усе менш доступні для молодих людей. Серйозний вплив на формування ціннісних орієнтацій молоді здійснюють ЗМІ, особливо телебачення як найбільш впливове.

Чого вчити і як виховувати? Це питання не раз ставив собі кожен із нас. У вічному пошуку позитивного й доброго ми, як правило, виходимо на вічний зразок - загальнолюдські цінності й ідеали. У зв'язку з цим постала необхідність вирішення завдань та вжиття заходів, пов'язаних з вихованням патріотизму та формуванням громадянської свідомості населення України і молоді зокрема.

Нормативною базою громадянської освіти в Україні, що сформована протягом останніх років є певна сукупність правових актів різної юридичної сили, що врегульовують суспільні відносини в галузі освіти.

Важливим щодо завдань і змісту громадянської освіти є положення про те, що держава повинна забезпечувати виховання особистості з демократичним світоглядом, яка орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя і праці у світі, що змінюється, є конкурентоспроможною на ринку праці. Значну увагу в доктрині приділено національному характеру освіти і національному вихованню, метою якого є «виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити у громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури».

Громадянське виховання разом з патріотичним розглядається як складова національного виховання.

Особливістю завдань громадянської освіти в основній школі, як зазначено у Державному стандарті «є створення умов для всебічного розвитку особистості на

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

засадах загальнолюдських та національних цінностей, формування в учнів активної соціальної та громадянської позиції, сприяння їх включенню у життя суспільства, розуміння ними значущості знань для соціального становлення людини та її свідомої орієнтації у сучасному світі, гуманізації і демократизації шкільної освіти» [1, с.3].

Питання про активну життєву позицію виховування громадянськості та любові до Батьківщини, моральності особистості на основі загальнолюдських цінностей через зміст навчальних програм, краєзнавчу й пошукову роботи, взаємодію із громадськими організаціями й об'єднаннями, військовими установами, дитячими громадськими організаціями завжди було пріоритетним напрямом у виховній системі гімназії, яка заснована на інтеграції роботи на навчальних заняттях та позакласній діяльності, взаємодії навчального закладу з позашкільними закладами, культурними та громадськими організаціями й об'єднаннями, спільному соціальному замовленні родини, учнів, суспільства. Але у процесі роботи ми зіштовхнулися з проблемою, коли окремі учителі й батьки не мають достатнього досвіду бути громадянами, при цьому вони покликані формувати громадянськість і самосвідомість учнів, оскільки це перші дорослі, що вводять дітей у соціальну реальність, несуть відповідальність за процес соціалізації особистості гімназистів. Якщо дитина постійно бачить небажання людей приймати самостійні рішення, активно змінювати життя на краще, то й від дитини годі чекати більшого.

Назріла необхідність створення нової системи, використання нових технологій, які б сприяли цивільному становленню й соціалізації особистості і в навчальній і в позакласній діяльності та сприяли вирішенню завдань з формування громадянського мислення учасників освітнього процесу, співробітництва педагогів, батьків, учнів із засвоєння ідей громадянської освіти й застосування їх у соціально значимій діяльності, вивчення й освоєння педагогічним колективом нових, продуктивних методів громадянського навчання та виховання, організація учнівського самоврядування.

Необхідною умовою успішного громадянського виховання ми визнаємо співпрацю з органами місцевого самоврядування, батьками, вчителями й адміністрацією гімназії, молодіжними громадськими організаціями. Такий підхід розвиває в учнів соціальну активність та особистісну компетентність на основі готовності до участі у процесі державотворення, здатності до життя у соціумі та співпраці у громадянському суспільстві. Однією з форм партнерської роботи є проведення тренінгів для лідерів гімназії з вивчення діяльності органів міського самоврядування через ознайомлення з роботою органів міської влади.

Громадянська освіта має на меті підготовку молоді до активної участі у житті демократичного суспільства і розвитку демократичної культури. Громадяни мають вчитися бути вільними, незалежними та творчими, критично мислити, знати свої права і обов'язки, уміти працювати в колективі, вести діалог та переговори. [2, с. 43]

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

Таке бачення змісту громадянсько-патріотичної освіти дозволяє говорити про її інтегрований характер, а отже необхідність реалізації цього змісту засобами різних навчальних предметів.

Громадянська освіта сьогодні передбачає також посилення уваги учителів і науковців до розробки, адаптації й запровадження нових методик навчання та виховання, зокрема найкращих зразків вітчизняного і зарубіжного досвіду. Необхідною є також розробка критеріїв, змістового наповнення та методик оцінювання рівнів сформованості громадянської компетентності учнів на різних ступенях навчання у відповідності до базового еталона та вимог державного стандарту.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (Постанова кабінету міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392) – Інформаційний збірник та коментарі міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – К. «Педагогічна преса», лютий 2012 - № 4-5
2. Дух Л.І. Інформаційно-комунікаційні технології у викладанні громадянської освіти / Дух Л.І. // Робочі матеріали проекту «Громадянська Освіта-Україна», - 2007.
3. Кириленко С.М. Коментар до проекту. Концепції громадянської освіти та виховання в Україні / С.М. Кириленко. – К.: Спеціальний випуск журналу «Директор школи», жовтень 2013 - № 10 - 4 с.

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ ФІЗИКИ

Войтків Галина Володимирівна

Кандидат педагогічних наук

(ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»)

Освіта – дзеркало майбутнього країни і людства в цілому. І майбутнє буде успішним, коли освіта реагуватиме на вимоги, які диктує певна епоха. Автоматизація виробництва, інформаційні технології і створення роботів ведуть за собою видозміну існуючих професій та створення нових, для яких вкрай потрібні нові компетенції, зокрема й цифрові чи інформаційно-комунікаційні. У Концепції нової української школи «Інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні» [1]. Для її формування у навчальному процесі багатьох шкільних предметів, й фізики в тому числі, вже традицією стало використання інформаційно-комунікаційних технологій. На уроках фізики, як свідчать результати опитувань вчителів на курсах підвищення кваліфікації, ця «традиція», пов'язана в основному із використанням комп'ютерних технологій, як потужного засобу наочності – це і презентації на уроках, і використання різного роду педагогічних програмних засобів, відеороликів на каналах Youtube для демонстрації фізичних явищ і процесів. Це не єдині способи використання ІКТ, але найбільш поширені, через те, що технічно- (достатньо одного комп'ютера та мультимедійного проектора в класі) та часоне затратні (вчитель вже добре володіє навичками роботи із презентаціями та педагогічними програмними засобами і не витрачає багато часу на підготовку до уроку). Метою такого напрямку використання ІКТ є підвищення інтересу до предмета та унаочнення явищ і процесів для кращого їх пояснення. Сьогодні важливішим є отримати досвід діяльності та розуміння практичного застосування знань, отриманих на уроці. Для формування нових компетентностей на уроці має бути час на творчість, а факти потрібно не запам'ятовувати, а аналізувати, критично оцінювати і застосовувати.

Тому метою статті є проаналізувати та показати нові можливості використання ІКТ на уроках фізики, які є дієвими у формуванні і предметних, і ключових компетентностей, зможуть підготувати дитину до життя в мультикультурному, цифровому світі, не вимагають багатого технічного оснащення кабінетів, та не є часозатратними для вчителя для введення у навчально-виховний процес.

Аналіз літературних джерел показує, що серед видів використання ІКТ на уроках фізики виділяють: комп'ютерне моделювання, розв'язування задач та

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

побудова графіків в EXCEL, комп'ютерні демонстрації, робота з електронними підручниками, виконання лабораторних робіт. За видами використання ІКТ можна поділити на дві групи: перша група – ті, що економлять час вчителя, за рахунок комп'ютеризації, друга група – ті, що сприяють кращому засвоєнню предмета, через розширення інтерпретаційного поля вивчення предмету [2] за рахунок отримання інформації з різних джерел, поєднання традиційних джерел інформації та нетрадиційних, посилення зорової та адитивної наочності.

Одним із можливих варіантів вирішення питання технічного обладнання шкільних кабінетів є використання технології «BYOD» («Bring Your Own Device», або – «принеси свій власний пристрій»). Технологія дає можливість учням використовувати свої девайси в освітньому процесі. Перевагою роботи із власними пристроями є те, що не потрібно витрачати час на уроці на знайомство із самим пристроєм, а тільки із програмним забезпеченням, що буде використовуватись у навчанні.

Серед ІКТ, першої групи сьогодні популярними у використанні стають цифрові інструменти для здійснення формульованого оцінювання. Прикладами таких додатків є KAHNOT, MINDMEISTER, POLLEVERYWHERE, PLICKERS, що дають можливість залучити учнів до процесу навчання, перетворити одностороннє пояснення на взаємодію з класом, розпочати групові дискусії та обговорення, отримати зворотній зв'язок, виявити прогалини в розумінні навчального матеріалу для подальшої їх корекції та отримати миттєві результати у вигляді графіків, таблиць, діаграм. Програми WORDPRO, FREEMIND, X-MIND дозволяють побудувати хмари слів та ментальні карти із зв'язками між поняттями, законами, теоріями, що сприяє кращому розумінню матеріалу учнями. Що стосується технічного оснащення, то для KAHNOT, MINDMEISTER, POLLEVERYWHERE слід мати власні мобільні пристрої, мультимедійну дошку та наявність підключення до мережі Інтернет. Додатки PLICKERS, WORDPRO, FREEMIND, X-MIND вимагають тільки наявності мультимедійного обладнання у вчителя.

Фізика – наука експериментальна. Однак на сьогодні використання тільки фізичного реального та модельного експериментів, які мають переважно якісний характер і використовуються з метою підтвердження чи кращого розуміння фактів не повністю виправдовують вимоги сучасної освіти. Важливим для учнів є здобуття навичок здійснення експериментальної діяльності, навичок користування сучасними приладами, навчитись зчитувати та аналізувати результати вимірювань.

Сьогодні появилось багато навчального обладнання, що поєднується з комп'ютерною технікою: аналого-цифрові перетворювачі і датчики фізико-хімічних величин, навчальні прилади, керовані цифрово-аналоговими пристроями, автоматизовані навчально-експериментальні комплекси, навчальні експериментальні установки з дистанційним управлінням [3]. Використання цифрового лабораторного експерименту дає змогу виявляти кількісні

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

закономірності фізичних явищ, аналізувати їх та пояснювати. Тому до ІКТ другої групи ми віднесемо цифрові лабораторії з фізики, такі як Globisens, NOVA5000 з прикладним програмним забезпеченням MultiLab SE та ін.. Такою міні-лабораторією може бути і власний мобільний пристрій із встановленими додатками для здійснення дослідження, наприклад, температури, відносної вологості, атмосферного тиску, прискорення, періодичного руху та інших параметрів за допомогою вбудованих датчиків.

Підводячи підсумки, варто сказати, що на сучасному етапі розвитку освіти та науково-технічного прогресу на особливу увагу серед ІКТ та цифрових технологій заслуговують цифрові додатки, які покращують якість навчально-виховного процесу та цифрові фізичні лабораторії, що сприяють формуванню ключових навичок і компетентностей. Перспективи подальших досліджень, пов'язані із створенням методичного забезпечення до цифрових додатків та фізичних лабораторій.

Література:

1. Концепція нової української школи. [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Використання принципу BYOD. [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-principu-byod-pid-chas-vivchennya-fiziki-67419.html>
3. Петиця А. Інформаційні технології та цифрові лабораторії у навчальному фізичному експерименті / Андрій Петиця // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка] . Серія : Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. - 2014. - Вип. 6(2). - С. 91-95.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Готра Наталія Леонідівна

викладач

(ВП НУБіПУ «Мукачівський аграрний коледж»)

В Україні відбуваються трансформації в усіх сферах суспільного життя. Соціально-економічні і політичні реформи, взаємодія різних культур і господарських систем, конкуренція на ринку праці, грандіозний потік інформації, розвиток науки і техніки вносять суттєві зміни у наше життя, визначають нові пріоритети і цінності людей. Суспільні перетворення накладають відбиток й на систему вищої освіти, висуваючи нові вимоги до організації та якості підготовки фахівців. Нині існує запит на виховання творчої особистості, індивідуальності, здатної на відміну від людини-виконавця, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Тому важливим завданням професійної підготовки фахівців є розвиток творчого потенціалу студентів. Результатом творчої співпраці викладачів і студентів можуть стати нові педагогічні проекти та моделі освіти, методи, технології навчання та виховання, навчальні програми, підручники та посібники.

Вагоме місце у сучасному навчально-виховному процесі займають саме інформаційно- комунікаційні технології.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) - сукупність технологій, що забезпечують фіксацію інформації, її обробку і обмін інформацією (передачу, поширення, розкриття).

Інформаційні технології - це методи і засоби отримання, перетворення, передачі, зберігання і використання інформації.

Будь-яка педагогічна технологія - це інформаційна технологія, оскільки основу технологічного процесу навчання складає отримання і перетворення інформації.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) займають вагоме місце у навчальному процесі. Їх роль із широким упровадженням комп'ютерної техніки і надалі буде зростати і набувати значного впливу на діяльність учасників навчально-виховного процесу. Розвиток науки і техніки потребує постійного вдосконалення методів і змісту навчання. Однією з нагальних проблем сьогодення є пошук шляхів інтенсифікації пізнавальної діяльності, створення стимулюючого середовища для її суб'єктів.

Виникнення та розвиток інформаційного суспільства (ІС) припускає широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті, що визначається багатьма чинниками.

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

По-перше, впровадження ІКТ у сучасну освіту суттєво прискорює передавання знань і накопиченого технологічного та соціального досвіду людства не тільки від покоління до покоління, а й від однієї людини до іншої.

По-друге, сучасні ІКТ, підвищуючи якість навчання й освіти, дають змогу людині успішніше й швидше адаптуватися до навколишнього середовища, до соціальних змін. Це дає кожній людині можливість одержувати необхідні знання як сьогодні, так і в постіндустріальному суспільстві.

По-третє, активне й ефективне впровадження цих технологій в освіту є важливим чинником створення нової системи освіти, що відповідає вимогам ІС і процесу модернізації традиційної системи освіти.

Важливість і необхідність впровадження ІКТ у навчання обґрунтовується міжнародними експертами і вченими. ІКТ торкаються всіх сфер діяльності людини, але, мабуть, найбільш сильний позитивний вплив вони мають на освіту, оскільки відкривають можливості впровадження абсолютно нових методів викладання і навчання.

Прикладом успішної реалізації ІКТ стала поява Інтернету – глобальної комп'ютерної мережі з її практично необмеженими можливостями збирання та збереження інформації, передавання її індивідуально кожному користувачеві.

Інтернет швидко знайшов застосування в науці, освіті, зв'язку, засобах масової інформації, включаючи телебачення, в рекламі, торгівлі, а також в інших галузях людської діяльності

ІКТ здійснюють активний вплив на процес навчання і виховання студентів, оскільки змінюють схему передавання знань і методи навчання. Разом з тим, впровадження ІКТ у систему освіти не тільки впливає на освітні технології, а й вводить до процесу освіти нові. Вони пов'язані із застосуванням комп'ютерів і телекомунікацій, спеціального устаткування, програмних та апаратних засобів, систем обробки інформації.

Вони пов'язані також зі створенням нових засобів навчання і збереження знань, до яких належать електронні підручники і мультимедіа; електронні бібліотеки й архіви, глобальні та локальні освітні мережі; інформаційно-пошукові та інформаційно-довідкові системи.

Удосконалення системи освіти, на основі інформаційних технологій, широке впровадження в навчальний процес ІКТ привело до появи віртуальних університетів, відкритої системи освіти.

Інформатизація суспільства пов'язана, насамперед, з розвитком комп'ютерної техніки, різноманітного програмного забезпечення, глобальних мереж (Інтернет) та мультимедійних технологій.

Мультимедійні засоби навчання займають важливе місце у розвитку творчого потенціалу та життєвої компетенції студентів.

Мультимедійні засоби навчання – це комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером,

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

використовуючи різноманітні, природні для себе середовища: графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео.

Мультимедійні системи надають користувачеві персонального комп'ютера такі види інформації: текст; зображення; анімаційні картинки; аудіо коментарі; цифрове відео.

Потрібно підкреслити, що використання засобів мультимедіа в освітньому процесі сприяє:

- підвищенню мотивації студентів до навчання;
- реалізації соціальної мети, а саме – інформатизації суспільства;
- інтенсифікації процесу навчання;
- розвитку особистості студента;
- розвитку навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом;
- підвищенню ефективності навчання за рахунок його індивідуалізації.

Отже, застосування комп'ютерів в освіті привело до появи нового покоління інформаційних освітніх технологій, що дали змогу підвищити якість навчання, створити нові засоби впливу, ефективніше взаємодіяти педагогам зі студентами. Нові інформаційні освітні технології на основі комп'ютерних засобів дають можливість значно підвищити ефективність навчання, розвивати творчий потенціал та життєву компетенцію у сучасного студента.

КОМП'ЮТЕРНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ

Сергій Владислав Віталійович

Студент

(Центральноукраїнський національний технічний університет)

Інформаційні системи – це набір інструментів, що виконують певні функції даних, наприклад зберігають або передають різні відомості для даних.

Автоматизовані системи класифікують на групи, а саме:

1. Сфера використання:

- державна (тобто економічна ІТ. Використовується задля управління на підприємствах та організаціях);

- навчальна;

- військова;

- медична;

- географічна і т.д.

2. Рівень оптимізації управлінських процесів (інтелектуальні, інформаційно-довідкові)

3. Ступінь централізації досліджувальної інформації (централізована, децентралізована, або об'єднано)

Також дані в ІТ можуть зберігатися у структурованому або неструктурованому вигляді.

Структуровані дані – інформація у якій розміщено все про дані (тип, розмір, значення і т.д.).

Неструктуровані дані – звичайні документи (книги, статті), які не мають чіткої відповіді на питання вони лише допомагають її знайти.

Будь-яка інформаційна система складається з : програмного забезпечення, персоналу (якщо йдеться про інформаційні технології підприємства).

Функціонал автоматизованих систем дуже великий, але можна виділити діагностичні, керувальні, моделювальні та інші. Найлегший спосіб використання систем це користуватися автоматизацією. Існує три рівні автоматизації: ручні, автоматичні та автоматизовані. Зрозуміло, що використання автоматизованих або автоматичних систем значно економить час людини, хоча це не завжди ефективно.

Інформаційних систем у наш час доволі багато але використання лише однієї не досить розумно, тому потрібно знати як їх комбінувати і які вони бувають.

Типи взаємодії ІТ:

- довільна;

- контрольована - один із типів інформаційних систем; головна особливість це те, що будь-які операції виконуються під супроводом, ніякого само діяства;

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

- автоматизована - найефективніший тип взаємодії, адже для його використання не потрібно участі людини, все виконується автоматично.

Інтерактивні види забезпечення інформаційних систем:

- 1) Програмний - набір інструментів які мають бути встановлені (програмне забезпечення, редактори, операційні системи);
- 2) Інформаційний - засоби обробки даних за допомогою комп'ютера (бази даних, операційна пам'ять комп'ютера);
- 3) Технічний - це усі необхідні пристрої, які використовуються задля обробки інформації(монітор, клавіатура, флеш-карти, диски, дисководи й т.д.);
- 4) Лінгвістичний - програмне забезпечення, яке дасть змогу користувачу завдяки мовам програмування вносити зміни у дані або створювати нові;
- 5) Математичний - сукупність елементів, що можуть справлятися з математичними задачами(програмне забезпечення);
- 6) Правовий - права і обов'язки, що мають конституційне підґрунтя ;
- 7) Організаційно-методичний - методи, які забезпечують управління меншими системами (підсистемами), та виконання дій як одне ціле.

Місце діяльності ІТ

- 1) Інформаційні системи автоматизованого керування, що сприяють полегшенню праці інженерів завдяки автоматизованій техніці;
 - 2) ІТ для керування - прискорюють адміністративне керування у певних місцях(підприємства, установи, банки, організації);
 - 3) Наукова діяльність ІТ, що допомагає облегшити діяльність науковців
- Однією з найбільш необхідних систем, які просто не можуть існувати без використання ІТ - бухгалтерський облік.

Основною діяльністю бухгалтерії являється збір, обробка та зберігання інформації. Характер виробництва впливає на форму, порядок і періодичність елементів що знаходяться у базі даних, що має значний вплив на результат роботи.

Структура бухгалтерської діяльності: господарські проекти, аналіз рахунків та обліковий реєстр всіх записів.

Основною причиною використання комп'ютерних ІТ є потреба у підвищенні ефективності управління організації, збільшення продуктивності, а також наявність засобів задля використання інформаційних систем.

ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ

АНАЛІЗ ЗМІСТУ ОЗДОРОВЧИХ ПРОГРАМ ДЛЯ ЖІНОК 30 – 35 РОКІВ

Друзь Валерій Анатолійович

Доктор біологічних наук, професор

Лукавенко Оксана Вікторівна

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»

(Харківська державна академія фізичної культури)

Вступ. Аналіз різних джерел інформації свідчить про значну поширеність серед населення України хронічних неінфекційних хвороб та негативні тенденції до їх збільшення [1, 8]. Рівень смертності жінок сьогодні майже вдвічі перевищує рівень 1990 року. На здоров'я жінок негативно впливають багато факторів, що з'явилися з розвитком цивілізації та пов'язані зі способом життя: гіподинамія, шкідливі звички, нерациональне харчування, емоційні навантаження, погана екологія та інші. На особливу увагу серед цих чинників заслуговує саме недостатня рухова активність сучасних жінок. Значною проблемою є залучення даного контингенту до регулярних занять фізичними вправами.

Мета дослідження – проаналізувати зміст оздоровчих програм для жінок 30-35 років.

Результати дослідження та їх обговорення. Фізичне здоров'я різних груп населення являється предметом вивчення фахівців системи оздоровчого фітнесу, оскільки вичерпні дані про фізичний стан організму людей в залежності від їх статі, віку, професії тощо дає змогу не лише планувати і застосовувати профілактичні заходи не медикаментозного характеру і, тим самим, запобігати появі хронічних хвороб, пов'язаних зі способом життя, але й розробляти програми корекції окремих порушень їх організму.

Передові технології фітнес-індустрії пропонують сьогодні широкий вибір занять фітнесом. Кожний з яких має свою спрямованість, методичні особливості. Сучасними авторами переважно розглянуто особливості занять силовим фітнесом, аеробікою, аквафітнесом, стретчингом, шейпінгом, пілатесом [2, 3, 6, 7, 9]. У той же час ментальний фітнес все міцніше займає місце у ієрархії популярних напрямків фітнесу. Специфічні риси напрямків ментального фітнесу полягають у наявності власної філософії, тобто напрацюванні відчуття "власного тіла", поєднання дихання, вправ та образів, що формуються в уяві [4, 5].

Одним із найперспективніших напрямів підвищення фізичного та психоемоційного стану жінок першого періоду зрілого віку, на думку фахівців, є система Пілатес, яка не передбачає максимальних тренувальних навантажень та має позитивний вплив не лише на фізичний, але й психоемоційний стан жінок першого періоду зрілого віку, сприяє профілактиці болю в спині. У той же час підходи до програмування оздоровчих занять з особами зрілого віку, питання розробки та впровадження науково-обґрунтованих програм самостійних та

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

групових занять з жінками першого періоду зрілого віку з урахуванням особливостей їх фізичного та психоемоційного стану з використанням засобів системи Пілатес вивчені недостатньо. Пілатес є одним із найбільш затребуваних фітнес-програм у сучасних фітнес центрах. Складність наукового обґрунтування реалізації програм занять з пілатесу обумовлена "клубної системою", відсутністю адекватної системи контролю за фізичним станом осіб, які займаються та переважно "неконтрольованим" станом підготовки інструкторів. Пілатес позиціонується переважно, як оздоровча система, яка спрямована на корекцію постави, але це мотивує до занять всього 18 % жінок. Обрання засобів пілатесу на заняттях залежить від того, є ці вправи основним засобом оздоровлення або додатковим, від завдань, які формулюються у поєднанні запитів клієнтів та компетентностей інструкторів, а також ланки внутрішніх та зовнішніх факторів, обґрунтування яких обумовило актуальність наших досліджень.

Висновки. Як стверджується у багатьох дослідженнях, проведених у різних країнах різними авторами, збереження і зміцнення здоров'я громадян та профілактика захворювань, шляхом залучення до систематичних занять фізичними вправами є одним з напрямів державної політики більшості європейських країн. Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження засвідчив, що показники фізичного стану жінок першого періоду зрілого віку неухильно знижуються, що обумовлено значними фізичними та психічними навантаженнями, неправильним режимом праці і відпочинку та, насамперед, недостатнім рівнем рухової активності. Внаслідок ситуації, що склалася, актуальнішими виявляються питання розробки і застосування фізкультурно-оздоровчих систем, різноманітних засобів оздоровчого фітнесу, покликаних стабілізувати здоров'я та гармонізувати внутрішній стан жінок.

Література:

1. Андреева О. Концептуальні основи рекреаційно-оздоровчої діяльності різних груп населення // Молодіжний науковий вісник. – 2014. – С. 7-13.
2. Беляк Ю. І. Класифікація і методичні особливості засобів оздоровчого фітнесу // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2014. – №11. – С. 3-7.
3. Білецька В. В., Бондаренко І. Б., Данільченко Ю.В. Програмування занять стретчингом у процесі фізичного виховання студенток // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – 2012. – Вип. 98. – Том III. – С. 58-61.
4. Благій О. Л., Лисакова Н. М. Тенденції розвитку групових фітнес-програм // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – Київ: Олімпійська література, 2013.– № 2. – С.54-58.
5. Венгерова Н. Н. Педагогические технологии фитнес-индустрии для сохранения здоровья женщин зрелого возраста: монография. Нац. гос. ун-т физ. культуры, спорта и здоровья им. П. Ф. Лесгафта, Санкт-Петербург, 2011. – 251 с.

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

6. Гоглювата Н. О. Програмування фізкультурно-оздоровчих занять аквафітнесом з жінками першого періоду зрілого віку: автореф. дис канд. наук з фіз. вих.: 24.00.02. - НУФВСУ. - Київ, 2007. - 24 с.

7. Завійська В. Дослідження ефективності занять шейпінгом жінок першого періоду зрілого віку // Молода спортивна наука України. - 2015. - Т. 4. - С. 35-39.

8. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя – здорова нація". - Режим доступ:

9. Томіліна Ю. І. Технологія занять пілатесом з жінками першого періоду зрілого віку / Ю. І. Томіліна // International scientific professional periodical journal «The Unity of Science». - Vienna, Austria, - 2016, August. - 110-112 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА БАГАТОРІЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ СПОРТИВНИХ ГІМНАСТІВ

Путятіна Галина Миколаївна

Кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Овчаренко Денис Анатолійович

Здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»

(Харківська державна академія фізичної культури)

Вступ. Сучасна система підготовки спортсменів є складним, багатограним явищем, що включає мету, завдання, засоби, методи, організаційні форми, матеріально-технічні умови і т. п., що забезпечують досягнення спортсменами найвищих спортивних показників, а також організаційно-педагогічний процес підготовки спортсменів до змагань. У структурі системи підготовки спортсменів виділяють такі складові: спортивне тренування, змагання, чинники забезпечення, які підвищують результативність тренування і змагань. Науково-методичне обґрунтування системи багаторічної підготовки як цілеспрямованого керованого процесу походить від загальної концепції. Концепція підготовки гімнастів базується на єдності організаційних, програмно-методичних основ, матеріально-технічного забезпечення процесу та реалізується системним та комплексним використанням специфічних засобів та методів у поєднанні з педагогічним та медико-біологічним контролем.

Мета дослідження - систематизація наявного наукового знання щодо підготовки спортсменів у спортивній гімнастиці.

Результати дослідження та їх обговорення. Основним результатом реалізації системи спортивної підготовки є спортивне досягнення, рівень якого визначається обдарованістю спортсмена, спрямованістю і ефективністю системи підготовки. Вище спортивне досягнення - це показник, що свідчить про максимальні можливості людини в даному виді спорту на конкретному етапі його розвитку в світі або в окремій країні.

Концепція системи багаторічної підготовки гімнастів високого класу побудована на принципах перспективності, етапності, програмування результатів. Новий, більш високий, рівень розвитку гімнастики як виду спорту та відповідно новий рівень знань визначають необхідність розглядати її як керовану систему. Мета управління підготовкою — отримання необхідних результатів за певний час, на основі закономірностей розвитку виду спорту, використовуючи прогресивні засоби та методи підготовки, організаційні форми.

Виділення окремих етапів підготовки за ознаками, через прогресивне ускладнення головних завдань, обґрунтовано з педагогічної та організаційної точок зору. В системі підготовки спортивних гімнастів виділяють п'ять етапів (початкової підготовки, спеціалізованої підготовки, спортивного вдосконалення, вищих спортивних досягнень та завершення спортивної кар'єри) та вікові межі для чоловіків та жінок, характеристику програми та контрольних нормативів, а

також типові форми організації підготовки. Співвідношення віку гімнастів та розрядів – умовне, оскільки кількість розрядів та їх назва може змінюватися та залежить від рішень національних федерацій гімнастики.

Інформативними показниками успішності ходу багаторічної підготовки і факторами обліку на окремих етапах є:

- на етапі початкової підготовки - результативність набору тих, хто займається, збереження контингенту і показник відсіву;
- на етапі спеціалізованої підготовки - кількість освоєних і стабільно виконуваних елементів базової технічної і фізичної підготовки, динаміка спортивних результатів - розрядність, ступінь навченості програмі;
- на етапі спортивного вдосконалення - наявність довільної програми, відповідної модельним характеристикам для перспективних гімнастів-багатоборців;
- на етапі вищих досягнень - спортивний результат, членство в складі збірних команд, відповідність довільної програми спеціальним вимогам національної федерації до учасників відповідальних змагань у багатоборстві та в окремих його видах.

Рівень вищих досягнень немислимий без спеціально організованого науково-методичного забезпечення. Організаційною одиницею цього процесу є комплексні наукові групи, до складу яких входять фахівці різного профілю: тренери, спортивні лікарі, фізіологи, психологи, біохіміки, біомеханіки. Основним завданням діяльності комплексних наукових груп є організація комплексного контролю за станом спортсменів (рівень підготовленості, фізичний стан і психологічний) Таким чином, знання і врахування особливостей змісту та організації роботи на етапах дозволяє більш ефективно управляти процесом багаторічної підготовки гімнастів.

Висновки. На основі аналізу науково-методичної літератури проведено систематизацію наявного наукового знання щодо підготовки спортсменів у спортивній гімнастиці та передбачає такі блоки: особливості науково-методичного, матеріально-технічного, медико-біологічного забезпечення системи підготовки спортсменів; побудова багаторічної підготовки спортсменів.

Література:

1. Верхошанский Ю. В. Программирование и организация тренировочного процесса. – М.: ФиС, 1985. – 176 с.
2. Матвеев Л. П. Общая теория спорта и ее прикладные аспекты. – М. : Известия, 2001. – 334 с.
3. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения. – К.: Олимпийская литература, 2014. – С. 218-229.
4. Смолевский В.М., Гавердовский Ю.К. Спортивная гимнастика. – Киев: Олимпийская литература, 1999. – С. 7 – 21.
5. Худолій О. М. Основи методики викладання гімнастики // Навч. посібник. – Ч. 1. – Харків, 2004. – 413 с.; Ч. 2. – Харків, 2008. – 463 с.

ХАРЧУВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Раковець Катерина Вікторівна

студентка Луцького педагогічного коледжу

Науковий керівник: **Давидюк Галина Михайлівна** – викладач-методист
Луцького педагогічного коледжу

У зв'язку з тим, що збереження та зміцнення здоров'я і формування здорового способу життя молодого покоління нині є актуальною проблемою загальнодержавного масштабу. Міцне здоров'я і висока здатність адаптації до дії факторів навколишнього середовища є одними з найважливіших умов формування особистісних якостей людини. Харчування посідає значне місце у формуванні здорового способу життя кожної людини, зокрема і молоді. Перевантаження, байдуже ставлення до свого здоров'я, відсутність гарних умов життя та доброякісних продуктів, постійні порушення здорового способу життя і режиму харчування, а інколи нестача коштів та інші чинники – усе це у комплексі завдає великої шкоди здоров'ю молоді.[1, с. 10]

Вивченням раціонального харчування молоді займалися такі науковці: Л. Герасименко [3], А.І. Довгань, О.В. Овчарук, Л.М. Пужайче- реда, В.В. Шкуро, О.В. Макарова, М.П. Гуліч, Н.С. Полька, Ю.Д. Бойчук, Н.І. Коцур, Л.С. Гармаш, Л.П. Товкун, К.С. Вари- вода.

Науковці М.І. Пересічний, В.Н. Корзун, М.Ф. Кравченко, О.М. Григоренко займались аналізом динаміки харчування дитячого населення України [3, с.526]. Їхніми дослідженнями доведено, що відбулося погіршення структури продуктового набору, погіршення збалансованості харчового раціону дітей за вмістом мінеральних речовин, вітамінів, білків, жирів, вуглеводів. У статті Н.І. Ковтюк висвітлено проблему раціонального харчування і його залежність від якості життя школярів.[4, с. 31-33]

Харчування – це процес над ходження, перетравлення та засвоєння інгредієнтів, необхідних організмові для відшкодування його енерговитрат, побудови та оновлення тканин і регуляції функцій організму. Правильний «обмін речовин» між природою та живим організмом дуже важливий.[1, с. 10] Згідно з дослідженням, проведеним Державним науково-дослідницьким центром із проблем гігієни харчування, всі основні групи продуктів харчування з високою біологічною цінністю (м'ясо та м'ясопродукти, риба та рибопродукти, молоко та молокопродукти, фрукти, овочі та ін.) споживаються істотно менше, ніж це потрібно згідно з сьогоднішніми дієтичними рекомендаціями [2]. Як демонструють дані соціологічного дослідження «Ставлення молоді України до здорового способу життя» харчування української молоді відзначається значним споживанням страв з картоплі, зокрема смаженої, світлого хліба та солодоців, макаронних виробів, копченої ковбаси тощо. Щонайменше один раз на день 28 % підлітків споживають солодкі газопивні напої, 30 % – шоколадні вироби, 34 % –

здобні вироби та тістечка, 14 % – чіпси та сухарики, майже 8 % споживають смажені пиріжки та іншу «вуличну їжу», і, як наслідок – зростання захворювань, в основі яких порушення вуглеводного і ліпідного обмінів, – атеросклероз, ішемічна хвороба серця, гіпертонічна хвороба, цукровий діабет, і як не прикро, з кожним роком ці хвороби омолоджуються [2, с. 75]. Щодо режиму харчування – він є важливим складником раціонального харчування. Режим передбачає регулярне споживання їжі у певні проміжки часу, а також розподіл добового раціону за енергоцінністю протягом дня. Дотримання режиму харчування забезпечує ефективну роботу системи травлення, нормальне засвоєння їжі та правильний обмін речовин. А щодо української молоді, то вона схильна до споживання високалорійної їжі, зокрема пізно ввечері, і 18 % – це роблять у закладах громадського харчування різного типу. І як наслідок такого нераціонального харчування розвиваються захворювання шлунка, кишечника тощо (гастрит, виразкова хвороба шлунка, панкреатит, коліт тощо). За рекомендацією вчених, для запобігання хворобливих станів кожній людині потрібно дотримуватися таких принципів харчування [3, с. 32]:

1. Енергетична цінність раціону харчування повинна відповідати енергетичним витратам організму.

2. Хімічний склад їжі має відповідати фізіологічним потребам організму у поживних речовинах (кожен прийом їжі має бути максимально збалансованим).

3. Раціони харчування повинні складатися з різноманітних продуктів переважно рослинного, а не тваринного походження.

4. Оптимальний режим харчування, що забезпечує регулярність (4–5 разів на день) надходження їжі та включення психофізіологічного механізму травлення [3].

Наступна проблема, з якою стикається молодь України – недостатність харчування.

Недостатність харчування – одна з форм порушення харчування. Недостатнє харчування може бути результатом неадекватного споживання поживних речовин, мальабсорбції, порушеного метаболізму, втрати нутрієнтів при проносі або при збільшенні потреби в їжі. Енергія, яка витрачається організмом, повинна постійно компенсуватися їжею, інакше організм змушений поповнювати витрачене за рахунок своїх внутрішніх ресурсів.

Студенти харчуються продуктами та напоями, які є висококалорійними, але малопоживними, що одержали назву «їжа-сміття» («джанк-фуд»). Це негативно впливає на харчовий статус і здоров'я молодих людей, призводить до розвитку так званого «прихованого голоду», дефіциту нутрієнтів, в першу чергу мінеральних речовин і вітамінів. «Модні» ненатуральні продукти швидкого приготування з хімічними добавками, консервантами, барвниками, цукор та його штучні замінники, рафіновані продукти, чіпси, алкоголь, кофеїн, тютюн є шкідливими стимуляторами, які через високий підйом рівня інсуліну призводять до значного викиду серотоніну (гормону настрою). Але поліпшення самопочуття триває

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

недовго, і незабаром, щоб не було депресії від нестачі серотоніну, мозок починає вимагати наступної порції стимуляторів. Так у людини виникає залежність від стимуляторів, які мають кумулятивну дію щодо порушення обміну речовин і наносять величезну шкоду організму, викликаючи серйозні захворювання. А основним споживачем цих «продуктів» є молодь. Також слід відзначити шкідливий вплив на здоров'я студентів широкого споживання ними рафінованого цукру, який у вигляді добавок є присутнім в безлічі продуктів (цукерки, тістечка, печиво, торти, солодкі напої та ін.). На його засвоєння витрачається велика кількість кальцію, що у свою чергу як би вимиває кальцій з кісткової тканини і сприяє остеопорозу. Провівши анкетування серед студентської молоді майже усі вживають їжу швидкого приготування, чіпси, смажену їжу та харчуються неповноцінно. Також встановлено, що майже 41 % студентів не снідають, 20 % не обідають або обідають не завжди і 50 % не вечеряють або вечеряють не завжди, понад 30 % харчуються лише двічі на добу і рідко вживають гарячі страви. Щоденно споживають овочі лише 31,2 %, а свіжі фрукти – 22,8 % опитаних студентів. Часто найбільша кількість їжі споживається перед сном. А дівчата часто при виборі продуктів керуються різними дієтами та модними способами схуднення, не замислюючись при цьому про наслідки.[5]

Отже, молодь нашої держави має хибні уявлення щодо здорового харчування. Щоденний раціон молоді людини є далеким від того, яким має бути здорове харчування, але, як не прикро, значна частина молоді не вважає його шкідливим і навіть схвалює, хоча структура є нераціональною і загрозовою для здоров'я не тільки молодого покоління, а й навіть для всієї нації.

Використані джерела

1. Оксютенко О. В. , Харчування молоді України в умовах сучасності, 2016. – 10 – 12 с.
2. Романова Н. Ф. Молодь за здоровий спосіб життя / Н. Ф. Романова. – К. : Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, 2010. – 75 с.
3. Пересічний М. І. Харчування людини і сучасне довілля: теорія і практика [монографія] / М. І. Пересічний, В. Н. Корзун, М. Ф. Кравченко, О. М. Григоренко. – Київ: КНТЕУ, 2003. – 526 с.
4. Ковтюк Н. І. Зміни стереотипів харчування у сучасних школярів / Н. І. Ковтюк // Актуальные проблемы транспортной медицины. – 2014. – № 1(35). – С. 31- 36.
5. Анкета здорового харчування студентської молоді, Раковець К.В., Давидюк Г.М., 2019.

ФІЛОЛОГІЯ І ЖУРНАЛІСТИКА

ОСОБЛИВОСТІ ЕВФЕМІЗМІВ, ЩО ВЖИВАЮТЬСЯ ДЛЯ ПОЗНАЧЕННЯ ЛЮДСЬКИХ НЕДОЛІКІВ

Білоконь Олексій Сергійович

Студент факультету іноземних мов

(Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського)

В останні десятиліття використання явища евфемізації відзначається особливою інтенсивністю. Евфемізми надзвичайно широко поширюються в багатьох сферах діяльності, особливо у засобах масової інформації (ЗМІ), тому важливо здійснити опис понять та явищ, пов'язаних з фізичними та психологічними недоліками.

Система евфемізмів найменування людських недоліків досить велика і охоплює лексико-семантичні групи (ЛСГ) пияцтва, наркоманії, брехні, злочинства, розпусти, лестоців, хвастоців, боягузтва, які у свою чергу поділяються на різні підгрупи евфемізмів.

До ЛСГ евфемізмів, пов'язаних з назвою людських вад входять евфемізми, які позначають такий недолік, як пияцтво. В англійській мові ця ЛСГ реалізується в евфемізмах: *to kiss the cup*, *to have (take) a drop*, *to have one too many*, *to have a few* «напідпитку (хмелем)», «під градусом», *glorious* – п'яний, *to have / take / a drop* (букв. «мати / взяти / краплю»), вираз *to hunt the brass rail* зі значенням «часто відвідувати бар, в якому продаються п'янки напої» і *to hunt fox down the red lane* зі значенням «ставати п'яним» тощо. В англійських евфемізмах описуються різні стани алкогольного сп'яніння: *tired and over-emotional* – втомлений і надто емоційний; *wasted* – спустошений; *at peace with floor* – в мирі та згоді з підлогою; *caught the irish flu* – зловив ірландську застуду тощо.

Обман, брехня вважаються в суспільстві якостями, несумісними з правилами та викликають різкий осуд. У той же час зустрічаються випадки, коли необхідно прикрасити дійсність, що, по суті, теж є брехнею, але загорнутою в красиву евфемістичну оболонку. Наприклад: *He called his carelessness and inaccuracy a terminological inexactitude. And I tell you that it was a bald-face lie.* – Свою недбалість і неухважність він назвав термінологічною неточністю. А я кажу вам, що це нахабна брехня [2 ст. 117].

Евфемізми, котрі приховують недоліки зовнішності є досить помітними, що свідчить про підвищену увагу жінок до своєї зовнішності. Наприклад, проблема надмірної ваги стимулює появу евфемістичних одиниць, що формують основну групу в даному розділі. Такі вирази як *Renoir woman*, *Rubensesque woman*, *of classic proportions*, *statuesque* нагадують про той час, коли повнота була синонімом жіночої краси [2, ст. 111].

У зв'язку з цим стає зрозумілим, що при створенні евфемізмів фактор моди є одним з вирішальних. Створення і вживання евфемізмів в даний час часто

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

викликано комерційними мотивами, бажанням залучити клієнта купити той чи інший товар і при цьому не образити. Розміри одягу для великих дам тактовно маркуються як *mature figure, Big Gal, corpulent, buxom, crummy, woman's size, queen size, full size* і т.п. Крім фігури евфемізуються такі поняття як «зморшки», «недоліки шкіри»: у медіа використовуються евфемізми – *imperfections, mature skin challenged by natural hormonal changes, tired lackluster skin*. Для деяких жінок набуття краси пов'язане з боротьбою із зайвими кілограмами. У цьому випадку актуальними є евфемізми «*calorie counter*» і «*weight watcher*» [1].

Евфемізми, що позначають людей з будь-якими вадами в англійській мові: *disability, disabled, disadvantaged by mental or physical impairments*. Вираз *those disadvantaged by mental or physical impairments*, безумовно, носить евфемістичний відтінок і є переключенням занадто прямолінійних *the disabled* або *the impaired*.

Наступний приклад – *Special care for Special people* – особлива увага для особливих людей. Під словом «особливий» мається на увазі певне порушення, недолік у розвитку якихось функцій в організмі людини. Мовець намагається якомога делікатніше та тактовніше ставитися до людей з такими вадами як в культурному, так і в мовному плані. Він відмовляється від використання виразів, які можуть образити почуття людини, про яку йдеться.

ЛСГ евфемізмів, пов'язаних з розумовими вадами людини, охоплює такі ознаки даної групи, як слабоумство, дурість, відхилення: зворушений головою, засмучений душею, блаженний (божевільний); простакуватий, недалекий, обмежений (тупий, дурний, безглуздий); бедлам, божевільні, жовтий будинок. *Touched the head, upsets by soul, blissful (madman); simple-minded, near, limited (stupid, silly, confused); bedlam, a madhouse, the yellow house; Correctional class (for children lagging behind on subject matters); the special child, Especially difficult child (with deviations in development, mentally retarded)*[2, ст. 120].

Отже, лексико-тематична група «людські недоліки» займає одне з провідних місць в системі евфемізмів англійської мови, тому що з кожним днем все більше виникає потреба замінити звичні поняття, що описують фізичні та психологічні недоліки людини на приємніші та менш образливі. Концепт дуже універсальний, тому і об'ємний за своєю семантичною структурою, адже ієрархічні відносини в системі семантичних відносин даної лексико-тематичної групи досить широкі.

Література

1. Потапова Е.И. Когнитивно-семантические аспекты метафоризованных лексико-фразеологических номинаций лжи и обмана в современном английском языке: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Потапова Елена Игоревна. – Харьков, 2004. – 197с.

2. Хакимова М. М. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭВФЕМИЗМОВ В ТАДЖИКСКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ : дис. канд. фил. наук : 10.02.20 / Хакимова М. М. – Худжанд, 2018. – 169 с.

ФЕНОМЕН ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ В СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Гричаник Наталія Іванівна

Асистент кафедри української мови та літератури
(Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра
Довженка)

Амельченко Ольга

Студентка 4 курсу факультету філології та історії
(Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра
Довженка)

Екзистенціалізм (від лат. "екзистенція", тобто існування) - це один з найпопулярніших у Європі 40–60-х років напрямів у розвитку філософської думки, філософська течія і напрям модерного мистецтва, філософія протесту проти деперсоналізації людини і протиставлення особистісного існування розчиненню індивіда в колективній безликісті «маси». Він виник як філософська течія у творчості М. Хайдеггера, К. Ясперса, М. Мерло-Понті, М. Бердяєва і Л.Шестова. Пізніше його домінантні ознаки проявилися у творчості численних західноєвропейських і американських письменників II половини ХХ століття (А. Камю, Ж. Ануї, Ж. П. Сартр, В. Голдінг, А. Мерлок, Г. Е. Носсак, А. Деблін, Ф. Дюрренматт, Ф. Кафка, Ф. Достоевський, Р. М. Рільке та ін.).

У літературній творчості письменники-екзистенціалісти керувалися основними категоріями екзистенціалізму:

- екзистенція - внутрішнє буття, те центральне ядро людського «я», котре робить індивіда неповторною особистістю;
- «прикордонна» ситуація - період у житті людини, коли вона в добу великих потрясінь відкриває свою екзистенцію і починає розуміти, що жити слід лише заради неї;
- «екзистенційний вибір і воля»;
- дві моделі екзистенціальної поведінки: 1) «людина бунтівна» - це дисиденти, котрі не могли примиритися з владою, оточенням, жахливими умовами; 2) «свідома покора долі та історії, жити разом з іншими в лоні влади, але не даючи їй поглинути себе»[1, с. 41].

Митці-екзистенціалісти зосереджують увагу на особистості та процесі її самотворення. Саме тому їхні погляди на людину істотно відрізняються від поглядів представників інших художніх течій.

Погляди на людину в літературі:

- істота від народження таврована первородним гріхом, приречена - барокова концепція;
- «природна» істота, яка має чисту, не зіпсовану цивілізацією душу - просвітницька концепція;
- «лялька» в руках буржуазної дійсності - критичний реалізм;
- продукт біологічної спадковості та соціального середовища - натуралізм;

**І Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

- земне втілення вічної душі, що відчуває зв'язок із трансцендентним – символізм [1, с. 42].

Представники ж екзистенціалізму, зокрема Ж.П.Сартр, стверджували, що людина це *tabula rasa*, тобто «чиста дошка». Вона є лише тим, що сама із себе робить: «Існування передре сущності, оскільки вона формується самою людиною, її власним «я». Людина мусить бути діяльною», - говорив французький письменник.

У центрі уваги екзистенціалістів – внутрішній світ вільної особистості, яку оточують страх, самотність, страждання і смерть, що є складовими абсурдності буття. Відтак відбувається суб'єктивне зображення письменниками реальної дійсності. Митці відтворюють протистояння між буттям (Всесвітом, природою, соціумом) та існуванням (людиною, її внутрішнім життям). Людина по відношенню до Всесвіту перебуває у стані незбагненності, невизначеності, коливання, а той, у свою чергу, є байдужим по відношенню до людини. У результаті цього відбувається розкол: «чужий світ» – «стороння людина», а це і є абсурд – єдиний зв'язок між людиною і Всесвітом.

Відтак екзистенційний герой у творчості письменників протидіє суспільству, державі, середовищу, ворожому «іншому». Адже всі вони нав'язують особистості свою волю і мораль, інтереси й ідеали. Вищу життєву цінність екзистенціалісти вбачають у свободі особистості. Існування особистості тлумачилося ними як драма сподоби.

На думку екзистенціалістів, світ - це хаос, що постає не на закономірностях, а випадковостях. Основним положенням екзистенціалізму став постулат: екзистенція (існування) передре есенції (сутності, природі людини). Якраз на існуванні людини, що є емпіричною особистістю, вилученою із будь-яких систем (політичних, соціальних, релігійних), зосереджують свою увагу представники напряду. Саме існування людини наодинці з буттям є, на думку екзистенціалістів, єдиною достовірною реальністю. Процеси, що відбуваються в цьому повному внутрішніх протиріч світі, позбавлені закономірностей, логічного зв'язку, часової послідовності. Людина приречена на вигнання у всесвіті, на відчуженість від інших людей, на абсурд як «метафізичний стан людини у світі». Поняття відчуженості та абсурдності взаємопов'язані в літературних творах екзистенціалістів.

В основі екзистенціалізму лежить твердження абсурдності буття. Людина бачить у навколишньому світі лише те, що вона хоче бачити, тим самим проектує свої дії і суб'єктивні погляди. А.Камю стверджував: «Абсурд є метафізичним станом людини у світі». Особистість виступає подвижником, тому їй доводиться жертвувати собою, аби виправдати своє існування. Вона вже самим актом народження виявляється закинутою у світ без волі і бажання. З моменту появи у світі, вона одержує від природи смертний вирок, термін виконання якого їй невідомий.

Отже, можна виділити головні риси літератури екзистенціалізму:

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

- тема – існування людини в центрі абсурдного буття; критика дійсності, що придушує людську особистість;
- ідея – звільнення розуму і душі людини від абсурдної дійсності;
- проблема вибору людини у надзвичайній ситуації;
- самотній герой – індивідуаліст і песиміст, самотній бунтар проти абсурдності світу;
- етичні заперечення та протест проти будь-якого насильства;
- створення «прикордонних ситуацій» (людина перед обличчям смерті);
- проведення історичних паралелей та алегорій (твори з підтекстом, символікою, ілюзіями, подвійним дном).

Література

1. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гричаник Н. І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : навч. посіб. Вид. 3-тє. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 488с.

ІННОВАЦІЙНІ ВИДИ ДИКТАНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПИСЕМНОЇ ГРАМОТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Коваль Т.А.

Викладач української мови та
літератури Кам'янець-Подільського
коледжу харчової промисловості НУХТ

Ключові слова: диктант, навчальна діяльність, диктант-афоризм, диктант-гра, диктант-обґрунтування.

Роль рідної мови у житті кожної людини надзвичайно важлива, бо мова є не тільки знаряддям спілкування, а й засобом мислення, пізнання та набуття знань з усіх галузей науки та мистецтва. Незаперечним є той факт, що мова виконує функцію каталізатора усіх суспільних процесів – чи то як засіб передачі інформації та її поширення, чи маніпулювання, чи власне як предмет розбрату, що потверджують події в українському суспільстві, та що вже залишило свій слід в історії розвитку мовної освіти в Україні, зокрема, у вигляді Проекту мовної концепції. Саме тому таким важливим є для нас питання статусу української мови як державної. І одним із шляхів вирішення цієї проблеми є «виховання мовного здорового суспільства». Це має бути пріоритетним у роботі викладачів-словесників.

Проблеми формування мовної особистості є предметом зацікавлення широкого кола науковців. Зокрема, М. Пентилюк, О.Горошкіної, О. Семенов, Л. Мацько, О. Мінкової.

Метою пропонованої статті є висвітлення досвіду використання різних видів диктантів на заняттях української мови.

Підготовка фахівців для всіх галузей вимагає докорінної зміни стратегії, тактики навчання у вищому навчальному закладі. У зв'язку з цим акценти при викладанні української мови переносяться на розвиток писемної грамотності студентів.

Останнім часом викладачі часто використовують різні види диктантів основу яких складають диктанти-афоризми, диктанти-тести, цифрові диктанти, диктанти-обґрунтування, диктанти-загадки, графічні диктанти тощо. Дидактична цінність таких диктантів полягає в тому, що при їх проведенні виключається механічний, непродуманий запис тексту, виховується аналітичне мислення швидка реакція. Оскільки на диктант відводиться небагато часу, практикується він найчастіше як вид тренувальної вправи на закріплення чи перевірку виконаного завдання.

Диктант - це така форма організації навчальної діяльності студентів, що коли вмільо її застосовувати та проводити залежно від навчального матеріалу, поставленої мети заняття, то він стає засобом боротьби за культуру писемної мови студентів.

Диктанти також виконують організуючу, виховну функцію, допомагають сформувати цінні навички регламентарної роботи, вміння дотримуватися встановленого порядку і ритму. Окрім цього, диктант вимагає ще й напруження і уваги. Спостереження за навчальним процесом засвідчують значну роль диктанту під час вивчення української мови. Ефективність його досягається тим, що студенти вчаться відчувати темп, ритм мовлення. Усі перераховані вище переваги дають підставу рекомендувати диктант як один із основних видів роботи під час вивчення правопису.

Модернізація навчально-виховного процесу на сучасному етапі вимагає творчої особистості. Тому інноваційні освітні технології активізують навчальний процес. І хоч диктант давно і широко використовується у практиці вивчення мови, він має ряд переваг: розвиток комунікативних навичок, тренування пам'яті, сприяє розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності, можливість для самоперевірки та самооцінки.

А різноманітність і нові форми диктантів надають процесу навчання певну інтенсивність і універсальність.

Література

1. Барановська Л. В. Навчання студентів професійному спілкуванню. – Біла Церква: Білоцерків. держ. аграр. ун-т. – 2002. – 256 с.
2. Вахрушева Т. Ю. Теоретичні аспекти активних методів навчання // Нац. фармацевт. Ун-т. – 2008. - №3. – С. 46-49.
3. Кордонська А. В. Формування мовленнєвої компетенції студентів на заняттях української мови за професійним спрямуванням [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://intkonf.org/kordonska-av-formuvanya-movlennevoyi-kompetentsiyi-studentiv-na-zanyattyah-ukrayinskoji-movi-za-profesiynim-spryamuvanniam/>
4. Культура фахового мовлення: Навчальний посібник / Укл.: Бабич Н. Д., Герман К. Ф., Ковтун А. А.[та ін.]. – Чернівці: Книги XXI, 2014. – 556с.

РОМАН ТЕТЯНИ БЕЛІМОВОЇ «ВІЛЬНИЙ СВІТ»: ІМАГОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Назімова Катерина Андріївна

аспірантка

(Бердянський державний педагогічний університет)

У сучасній літературознавчій науці, зокрема в імагології, актуальною є проблема вивчення літературної презентації чужих (інших) національних культур. Імагологія (англ. image – образ) вивчає рецепцію країни (народу) іншим народом, розмежовуючи при цьому істинні й неправдиві уявлення про неї. Її безпосереднім предметом дослідження є літературні образи чи іміджі, взаємні культурні уявлення народів, зокрема, образи певного етносу у свідомості й літературі іншої нації [2, 185]. На думку Д. Наливайка, образ – це результат «суттєвої відмінності між двома культурними реальностями», «представлення чужої культурної дійсності, через котру індивід чи група індивідів, які створили цей образ, презентують або інтерпретують ідеологічний простір, в якому вони знаходяться» [4, 234].

Як зазначає Л. Єгорова у статті «Літературознавчі аспекти імагології (інновації та традиція)»: «інонаціонального характеру, як такого, об'єктивно не існує, це лише художня реальність, і мова йде про національний характер, що сприймається й відображається іншою національною літературою. Грунтуючись на традиційній для художньої літератури категорії («характер літературний»), інонаціональний характер не зводиться до «дзеркального» відображення реальних рис, притаманних представникам тих або інших націй, він несе в собі авторську оцінку «іншого», що виражає морально-естетичну концепцію людини» [3, 36].

У романі Тетяни Белімової «Вільний світ» імагологічні образи знаходяться на поверхні. Розмежування на своє, рідне і чуже, інше відчувається, в першу чергу, на побутовому рівні: герої постійно порівнюють рідну Україну з чужою Німеччиною. Ці порівняння супроводжуються, як правило, захопленням гарними чужими краєвидами, смаколиками, парфумами, квітниками тощо та тугою за рідною і далекою домівкою: «А в пані Майєр на туалетному столику <...> купа пуделечок – із пудрою – рум'янами – помадою – парфумами – кремом. Тоня не те що не бачила, а й не підозрювала, що таке диво є на світі!» [1, 90-91]; «А в цих доглянутих і випечених квітниках між пістрявими килимками з портулаку – кущі троянд найвибагливіших форм і кольорів, пишні левкої, примхливі пізні іриси, волошкові й бузкові дельфінії, рожево-білі лілії з підкрученими пелюстками. Чого тут тільки нема! От тільки... чорнобривці, такі рідні, запашні, улюблені ще з дитинства мальви, нічна красуня матіола – цього тут не побачиш. Звідки їм тут узятися, у Німеччині? Ще не вивезли? Ще не вивезли...» [1, 87]; «Тоня має для них ласощі – крихти від білої булки (вона й не підозрювала, що такі десь випікають, поки не опинилася тут – у цьому великому будинку Майєрів на пагорбі, що наче

нависав над усім Айгахом)» [1, 86]. Хоча інколи герої дуже гостро відчують інакшість та безбарвність свого існування в Німеччині: «Оці завчені манірні фрази, уніформа, чітко окреслене коло обов'язків – якась штучність існування (не життя, а ніби його вправно відтворена копія, витончена, відфільтрована, старанно випечена, як ці квіти на клумбах дбайливим Генріхом-садівником). <...> Може, це все від цієї синьої в білі смуги пов'язки на руці з написом "ost" <...>, яка повсякчас нагадує про «вторинність» твоєї нації, твого походження, твоєї рідної землі» [1, 88-89].

У романі «Вільний світ» чітко простежується опозиція українці-німці на фоні дій Другої світової війни. Ставлення до німців героїв твору виражається в страху й ненависті до них: «Ненавиджу! Ненавиджу! Ненавиджу! Усіх німців!» [1, 28] – кричить Клава, зрозумівши, що хлопця, який вийшов їм назустріч з лісу, «молодого, ще майже дитину», вбито. Але разом із цим герої «Вільного світу» з подивом розуміють, що вони [німці] «такі ж упосліджені, нагнуті, принижені кимось іще сильнішим за них, кимось, проти кого ці їхні автомати – дитячі пукалки» [1, 66]. Німці, з якими живуть герої твору пліч-о-пліч, до яких звертаються по імені, згодом стають вже не такими страшними: просто іншими, а не чужими: «Німці весело перегукуються, хлопаючи один на одного водою – звичайні собі хлопці. Жодної винятковості – ні в будові черепа, ні в решті частин тіла... Пересічні, шеренгові чоловіки, яких не вирізниш у натовпі, байдуже – чи то кельтів, чи слов'ян, чи германців (аби не чорношкірих)» [1, 62]. А ось чужим герої відмовляють навіть в умінні сміятися, знеособлюють їх: «Ні, це не Ганс, що приходив по молоко, не ті безжурні німчуки, які веселою ватагою залітали і, покидавши в кутку кімнати автомати та одяг, бігли на пляж купатися. Це якісь страшні, зі злими сірими рилами солдафони. Наставляють автомати, безцеремонно зазирають у шафи й комірчини. <...>Німці не жартують. Такі не вміють сміятися (хіба що сам всміхнешся на кутні, і то востаннє)» [1, 113].

Часом і свої переходять до категорії чужих. Пригадаймо епізод, коли Тоня вперше сказала Єфрему, що не збирається повертатись на Україну. Він був вражений, «заскочений цими її словами» [1, 139]. І саме в цей момент зрозумів, що Тоня «<...> не проста! Але ж яка дивна... Різні. Геть не схожі. Ми такі різні! <...> близька, рідна й водночас... чужа» [1, 140].

По-різному складаються стосунки між німцями та українцями-«остарбайтерами» в Німеччині. Родина Кугле ставиться до Єфрема «як до рідного»: ««Курте! Піди сам до стодоли.. Я його збуджу за півгодини». Муті... Жаліє мене <...> Для неї я кінд? Ага... Щось таке...» [1, 73]. Проте під час бомбування Кугле всією родиною сховалися в льохи, а про Єфрема забули, бо хто він такий? Простий «остарбайтер»... А коли Кеті наївно та по-юнацьки сильно закохалася в хлопця, батьки жорстко нагадали їй, що він «ост»: «Навіть не наближайся більше до нього, Кеті! До цього «оста»! Теж знайшла собі залицяльника!» [1, 125]. І хоча мати дивилась на доню лагідним поглядом, співчувала, але у той же час погляд був осудливий, «хай у їхній родині й не надто

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

переймалися ідеєю чистоти нації, та все ж...» [1, 124] кохатися із ним небезпечно для всіх: «Зараз війна... А він «ост»... Ти знаєш, що з ним може бути? З тобою? З нами?» [1, 126].

Тоню «зовсім ніхто не пригнічував тут, на службі у великому будинку Майєрів» [1, 87], пані Майєр навіть дбала про освіту дівчини: «Мусиш здобути освіту, якщо ти вже тут... <...> Хіба ж тобі не хочеться бути панною? Ти ж така гарна!» [1, 92]. Однак вона все одно лишалась порожнім місцем, бо коли племінник пана Майєра на підпитку почав чіплятися до дівчини на сходах, «ніхто нічого не чув» [1, 138].

Найменше пощастило Ользі: «От у Олі хазяї геть інакші: сварка щодня (не те зробила, не туди ступила, не так глянула), майже без вихідних, і нема такого, щоб, як ото мене Кугле, за стіл до себе... Ні! Дунау не такі» [1, 182]. На відміну від Єфрема, який покидає родину Кугле «з двома ... великими баулам, ще й солдатським ранцем, ущерть набитим ковбасами – вуджениною – солодкими калачами та іншим добром» [1, 195], вона йде від своїх господарів зі скромною валізкою і її ніхто не проводить.

Розглядаючи проблему образу іншого в романі Тетяни Белімової «Вільний світ», можна побачити інакшість побуту та світовідчуття різнонаціональних героїв, їх негативізм стосовно один одного, приниження українців німцями та почуття меншовартості наших співвітчизників, що лунає майже з кожної сторінки твору.

Література

1. Белімова Т. Вільний світ. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. 272 с.
2. Голомідова Л. Образ «іншого» як концепт осмислення дійсності у новелах Роберта Музіля. Актуальні питання гуманітарних наук. Мовознавство. Літературознавство. 2014. Вип. 9. С. 185–189.
3. Егорова Л. П. Литературоведческие аспекты имагологии (инновации и традиция). Известия Южного федерального университета. Филологические науки. №1/2. Ростов на Дону, 2007. С. 31–39. URL: <http://philol-journal.sfedu.ru/index.php/sfuphilol/article/viewFile/3/331> (дата звернення: 06.12.2019).
4. Наливайко Д. Теорія літератури й компаративістика. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 347 с.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ МАРШРУТ ВИГОТОВЛЕННЯ ЕЛЕКТРОДІВ
СУПЕРКОНДЕНСАТОРІВ НА ОСНОВІ АМОРФНОГО ВУГЛЕЦЮ

Дяденчук Альона Федорівна

Кандидат технічних наук

(Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Дмитра Моторного)

Удовиченко Костянтин Олександрович,

Факультет енергетики і комп'ютерних технологій, III курс

(Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Дмитра Моторного)

Тригуб Максим Сергійович,

Факультет енергетики і комп'ютерних технологій, III курс

(Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Дмитра Моторного)

Зберігання електричної енергії є необхідною умовою в багатьох сферах людської діяльності, що вимагає локального зберігання або локального виробництва електричної енергії. Вичерпуваність енергетичних ресурсів, зростаючі екологічні проблеми штовхають науковців до пошуку альтернативних технологій зберігання енергії. У зв'язку з цим актуальним стає виготовлення так званих іоністорів (які в зарубіжній літературі мають назву суперконденсатор)

Як пристрій накопичення електричної енергії суперконденсатор (СК) знаходить можливість застосування в споживчих електронних продуктах і як альтернативне джерело живлення завдяки своїй більш високій щільності енергії, швидкому розряду/часу заряду, низькому рівню нагріву, безпеки, довготривалості стабільності роботи і відсутності одноразових деталей [1]. Вони є привабливим вибором для додатків накопичення енергії в портативних або віддалених пристроях, де батареї і звичайні конденсатори повинні мати занадто великий розмір [2].

При включенні в ланцюг живлення під дією електричного струму на електродах СК відбувається накопичення заряду. Даний заряд має певну величину і залежить від площі поверхні електродів, а також товщини і діелектричної проникності діелектричного шару. При відключенні джерела живлення і підключенні навантаження відбувається зворотний перерозподіл заряду або розряд СК.

Властивості іоністора сильно залежать від вибору матеріалу електрода. Як електроди можуть застосовуватися вуглецеві нанотрубки [3], поруваті напівпровідники [4], нанокерамічні матеріали [5], тощо. Однак найбільш поширеним матеріалом для виготовлення електродів є активоване вугілля. Оскільки електродами іоністорів є сукупність великої кількості частинок активованого вугілля, він має дуже велику розвинену площу поверхні, що дозволяє отримати ємність до декількох десятків фарад.

**I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
з міжнародною участю
(10 грудня 2019 р., м. Бердянськ)**

Мета роботи – дослідження технології створення електродів суперконденсаторів на основі активованого вугілля.

Двоелектродна комірка була виготовлена з герметичного корпусу (поліетилен), вугільних електродів та сепаратору.

Лабораторний технологічний маршрут виготовлення електродів СК включав кілька етапів.

Перший етап включав у себе формування активної маси шляхом змішування активованого вугілля з полімерним сполучником і розчинником до пластиліноподібної маси. Отриману суміш витримували в ультразвуковій ванні протягом 15 хвилин.

На другому етапі відбувалася підготовка алюмінієвої фольги (обробка хімічним методом). Далі вуглецеву суміш рівномірним шаром наносили на поверхню алюмінієвих пластин.

Дану операцію повторювали кілька разів. Виготовлені електроди розділяли між собою сепаратором з поліпропілену і просочували 1М розчином Na_2SO_4 та поміщали в поліетиленову комірку.

Оскільки в іоністорі відсутній діелектричний шар, то ємність конденсаторів оцінювали теоретично по формулі:

$$C=S/d$$

де d – товщина подвійного електричного шару ($d=5\cdot 10^{-10}$ м), S – загальна площа поверхні електрода з активованого вугілля. Теоретично розрахована ємність становила 0,075 Ф.

На практиці ємність конденсаторів перевіряли за допомогою цифрового приладу для дослідження ємності типу СМ9601, яка становила $\approx 0,04$ Ф.

Кількість енергії, яка запасається у виготовленому СК, розраховано за формулою:

$$W=(CU^2)/2,$$

де C – практично вимірне значення ємності, U – напруга на пластинах. Відповідно до розрахунків $W=0.02$ Дж.

Для підвищення експлуатаційних характеристик виготовлених електродів, необхідно дотримуватися технології виробництва і використовувати якісні матеріали: фольгу з високою змочуваністю і адгезивними властивостями, аморфний вуглець з високою запасеною енергією і електропровідністю, ретельно проводити очищення алюмінієвих пластин, стежити за ступенем вологості тощо.

Висновки. Розроблено лабораторний технологічний маршрут виготовлення електродів суперконденсаторів, що включає опис технологічних операцій і об'єднує всі основні операції, необхідні для формування електрода.

Наразі нами проводяться дослідження зі збільшення параметрів іоністорів шляхом заміни сепаратору, активованого вугілля діоксидом кремнію, рідкого електроліту твердотільним тощо).

Література

1. Hui Pan. Carbon Nanotubes for Supercapacitor / Hui Pan, Jianyi Li, Yuan Ping Feng // Nanoscale Research Letters. – 2010. – Vol. 5. – p. 654.
2. Conway B.E: Electrochemical Supercapacitors: Scientific Fundamentals And Technological Applications. Kluwer Academic/Plenum, New York; 1999.
3. Галперин В. А. Суперконденсатор на основе УНТ с использованием псевдоемкости тонких слоев оксидов металлов / В. А. Галперин, Д. Г. Громов, Е. П. Кицюк, А. М. Маркеев, Е. А. Лебедев, А. Г. Черникова, С. В. Дубков. // Нано- и микросистемная техника. – 2014. – № 6 (167). – С. 33-36.
4. Дяденчук А. Ф. Использование пористых соединений АЗВ5 для обкладок суперконденсатора / А. Ф. Дяденчук, В. В. Кідалов // Ж. нано- и электрон. физ. – 2015. – Т. 7, № 1. – С. 01021.
5. Шилова О. А. Керамические нанокompозиты на основе оксидов переходных металлов для ионисторов / О. А. Шилова, В. Н. Антипов, П. А. Тихонов, И. Ю. Кручинина, М. Ю. Арсентьев, Т. И. Панова, Л. В. Морозова, В. В. Московская, М. В. Калиника, И. Н. Цветкова // Физика и химия стекла. – 2013. – Т. 39, № 5. – С. 803-815.

**ОБҐРУНТУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОЇ КІЛЬКОСТІ КОМІРОК ВИСІВНОГО
ДИСКА ПНЕВМОМЕХАНІЧНИХ ВИСІВНИХ АПАРАТІВ ВАКУУМНОГО
ТИПУ**

Осипов Ігор Миколайович

Кандидат технічних наук, професор

(Центральноукраїнський національний технічний університет)

Сисоліна Ірина Петрівна

Кандидат технічних наук, доцент

(Центральноукраїнський національний технічний університет)

Вивченню процесу висіву насіння пневмомеханічними висівними апаратами, в основу якого покладена взаємодія насіння з дозуючим органом, що здійснюється за допомогою повітряного потоку, присвячені праці багатьох авторів.

Багато дослідників відмічають значну чутливість пневмомеханічних висівних апаратів до зміни рівня розрідження в вакуумній камері.

Попередній аналіз досліджень пневмомеханічних висівних апаратів показав, що при обертанні висівного диска розрідження в вакуумній камері не є постійною величиною, що призводить до погіршення якісних показників розподілу насіння по довжині рядка. Однією з причин пульсуючої зміни вакууму є залежність коефіцієнту гідравлічного опору пневмомеханічних апаратів вакуумного типу від кількості комірок висівного диска, що знаходяться в зоні вакуумної камери.

Так, в пневмомеханічному апараті сівалки СУПН-8А [1] кутова величина вакуумної камери становить $\psi=270^{\circ}$. При використанні висівного диска з кількістю комірок $z=14$ діаметром 5,5 мм, рівномірно розташованих по колу радіусом $r=60$ мм, в різні моменти часу в зоні вакуумної камери знаходяться 10 або 11 комірок. Це призводить до зменшення (при $k=11$) або збільшення (при $k=10$) величини розрідження в вакуумній камері.

Умовою знаходження постійної кількості комірок висівного диска в зоні вакуумної камери є одночасність входу у вакуумну камеру одної комірки і виходу із зони вакуумної камери іншої комірки [2].

Проведеними теоретичними дослідженнями отримано математичний вираз для визначення пріоритетного ряду кількості комірок висівного диска для висівних апаратів з певною дуговою довжиною вакуумної камери:

$$\psi = \frac{360 \cdot k}{z},$$

де ψ – кутова величина дуги вакуумної камери, рад.;

z – кількість комірок висівного диска, шт.;

k – ціле число, $k < z$.

Використовуючи запропонований математичний вираз, можна отримати пріоритетний ряд кількості комірок для пневмомеханічних висівних апаратів вакуумного типу для $\psi=270^\circ$: $z=4, 8, 12, 16, 20, 24, 28$ і т.д.

Проведені експериментальні дослідження та перевірка якісних показників роботи пневмомеханічного висівного апарата на відповідність існуючим агротехнічним вимогам підтвердили результати теоретичних досліджень.

Якісні показники роботи висівного апарата з запропонованими дисками ($z=16, z=24$) кращі за якісні показники при роботі висівного апарата з серійними дисками ($z=14, z=22$). За проведеними дослідженнями коефіцієнт варіації знижується з 55–73% до 37–48%.

Коефіцієнт варіації практично не змінюється при збільшенні комірок на висівному диску з 14 до 22 або з 16 до 24 і підвищенні швидкості липкої стрічки з 1,5 м/с до 3,5 м/с. Останнє явище пояснюється практично пропорційним підвищенням як висівної спроможності апарата, так і поступальної швидкості липкої стрічки (агрегату).

Встановлено також погіршення якісних показників роботи висівного апарата при збільшенні кутової швидкості висівного диска, що збігається з результатами попередніх досліджень.

Отже, раціональним співвідношенням кутової довжини вакуумної камери і кількості комірок висівного диска слід вважати таке, при якому відбувається одночасний вхід однієї комірки в зону вакуумної камери та вихід іншої комірки із зони вакуумної камери. Для пневмомеханічного вакуумного висівного апарата типу СУПН-8А таке співвідношення становить $\psi=270^\circ$ та $z=16, z=24$.

Список літератури

1. Процеси, машини та обладнання АПВ : навч. посіб. / М.О Свірень., В.П. Смірнов, І.М. Осипов та ін. ; за ред. М.І. Черновола. Кропивницький : Лисенко В. Ф., 2015. 296 с.
2. Пневмомеханічний висівний апарат / І.М. Осипов, І.П. Сисоліна, О.С. Дерев'янка : пат. 90738 Україна : МПК А01С 7/04. № u 2013 15061 ; заявл. 23.12.2013; опубл. 10.06.2014, Бюл. № 11.

Навчальне видання

Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти

(10 грудня 2019 року)

Збірник тез

Відповідальний за комп'ютерну верстку – С.В. Онищенко

*Відповідальність за підбір, точність наведених фактів,
цитат та інших відомостей несуть автори*

Надруковано з оригінал-макету, наданого автором

Підписано до друку 11.12.2019 року.

Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Гарнітура "Book Antiqua". Друк – лазерний.

Ум.-друк. арк. 4,5. Наклад 50 прим. Зам. № 21.

Бердянський державний педагогічний університет

Вул. Шмідта 4, м. Бердянськ, 71100

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2961 від
05.09.2007 р.